

Usif Yesus in Haef ein sin Reta'

Uisneno nba'an he nfee In Asmaan Akninu'

1-3 Ama' Teofilus.* Tetus ao-mina' na'ko kau, nai' Lukas.

Anbi surat ahunut, au 'tui 'rair are' saa'-saa' re' anmatoom nok Usif Yesus In a'monin. Esan re' saa'-saa' re' In anmoe' sin, ma saa'-saa' re' In nanoni' nrair sin na'ko un-unu'. In npiri nrair In haef ein. Maski atoni' sin nasusb Ee ma nha'mui' Je tar antea na'maet Je, mes Uisneno namonib nafain' Ee. Ma oras In nmoni nfani te, In nakriir On neu In haef ein. Sin niit Ee fani-fani tar neno bo' haa, onaim sin nahinin nak In nmoni nfain batuur-batuur. In na'uab neu sin am nak, Uisneno on re' Usif re' nnaa' aprenat. In nreek haefan sin neik Uisneno In Asmaan Akniun' ee In kuasa. Tar antea In nsae nfain neu sonaf neno tunan.

Are' rasin re' ia ok-oke', re' au 'tui 'iit sin.

4-5 Neot es, oras Nai' Yesus nabua nok In haef ein nbin a'to'ef Saitun, In nfeen sin prenat am nak,

"Mimnau! Nahunu te nai' Yohanis nasrain neik oe, mes karu hi mpao mteni' neno fauk amnemat, Uisneno of anmo'e nneis neu ki, natuin In nfee In Asmaan Akniun' ee neu ki. Onaim nati' hi kaisa' mnao misaitan kota Yerusalem. Hi mpao mbi

* **1:1-3** Kanaf *Teofilus* nbi uab Yunani, in a'moufn ii, 'atoni' re' anneek Uisneno'. Surat re' ia, nai' Lukas in surat no nuan ii re' in ntui je neu nai' Teofilus. Amkius *nai' Lukas* 1:1-4 amsa'.

ia, tar Au Ama' nfee In Asmaan Akniun' ee neu ki, on re' In nba'an anrari. Ma hi mneen mirair mi'ko Kau."✧

Usif Yesus na'ait On neu sonaf neno tunan

⁶ Oras Nai' Yesus nabua nok In haef ein, sin nataan Ee mnak, "Aam! Hai he mitaan miit on nai: Ho muhiin un-unu' te, pah Isra'el in napreent on kuun. Oras ia, Ho he mufetin kai mi'ko anaa' aprenat sona', ai' hai he mpao mtein?"

⁷ Rarit Nai' Yesus nataah sin am nak, "Hi kaisa' mitaan nok in oras naan fe'. Suma Au Ama' neikn On es an'ator in oras. ⁸ Onaim karu Uisneno In Asmaan Akniun' ee neem antaam neu ki, of hi mipein 'be'if ma ma'tanif. Rarit hi ro he mnao mitoon meu are' mansian ii ok-oke' anmatoom nok Kau. Mitoon meu abitan kota Yerusalem, abitan propinsi Yudea ma propinsi Samaria, tar antea pah-pinan ia nfuun am nateef."✧ ⁹ Na'uab anrair on naan ate, Nai' Yesus na'ait On neu sonaf neno tunan anbi sin maatk ein. In na'ait On tar antea noep je n'aum naan Ee, ma sin ka niit antein Ee fa.✧

¹⁰ Oras sin anbaisenen fe', nok askeken tuaf nua nhaek nakeit-ketin nok sin, sin npaken tai muit sene. ¹¹ Tua nua' ein naan na'uab ein am nak, "Atoin Galileas arki! Nansaa' am es hi msanmaak ma mbaiseun piut meu neon goe tnanan? Fe'e na hi miit Nai' Yesus na'ait On neu neon goe tunan tar antea noep je n'aum naan Ee. Hi miit meik hi maاتم ein oras In

✧ **1:4-5** Nai' Lukas 24:49, Nai' Mateos 3:11, Nai' Markus 1:8, Nai' Lukas 3:16, Nai' Yohanis 1:33 ✧ **1:8** Nai' Mateos 28:19, Nai' Markus 16:15, Nai' Lukas 24:47-48 ✧ **1:9** Nai' Markus 16:19, Nai' Lukas 24:50-51

nsae neu neon goe tunan. In nsae on re' mee te, In of anfain neem on re' naan amsa'."

Sin namin tuaf he nseka' nai' Judas

¹² Rarit Nai' Yesus In haef ein nsanun na'ko 'to'ef Saitun, ma ntebin nfanin neun kota Yerusalem. A'to'ef Saitun naan in a'roon ii na'ko kota of oni' kiur goes.†

¹³ Antean kota naan ate, sin ntaman neun umi re' sin natuan nbin naa. Rarit sin nsaen neu ke'en abit fafon. Sin kaank ein, esan re':

nai' Petrus,
 nai' Yohanis,
 nai' Yakobus,
 nai' Anderias,
 nai' Felipus,
 nai' Tomas,
 nai' Bertolomeos,
 nai' Mateos,
 nai' Yakobus (nai' Alfeus in anah),
 nai' Simon (na'ko partei purtik Selot),‡
 ma nai' Judas (nai' Yakobus in anah).*

¹⁴ Sin arsin nabuan nekaf mese' fani-fani ma n'oen ein. Sin n'oen ein nabuan nok ain Maria, Nai' Yesus In ainaf, nok bifee bian ma nok Nai' Yesus In oirf ein.

† **1:12** Oras naan, tunggur agama Yahudi sin nafekan nak anbi neno snasat, atoin Yahudis ka nabei' fa he nnao na'roon. Ka nabei' fa he sin nnaon anneis na'ko kiru nua. Tuis uab Yunani era' re' ia nak, a'to'ef Saitun in a'roon ii namnees nok, "naot neno snasat in a'roon ii." Es naan ate, hit tahiin tak a'to'ef Saitun na'roo kiur goes na'ko kota Yerusalem. ‡ **1:13** Uab tuka' 'Selot' namnees nok 'Patriot'. Onaim nai' Simon na'ko partei purtik re' naim ranan he naprenat kuuk sin pah. Sin he nriu' anaa' aprenat pah Roma na'ko atoin Israelas sin pah. * **1:13** Nai' Mateos 10:2-4, Nai' Markus 3:16-19, Nai' Lukas 6:14-16

15 Neot es, sin nabuan nfanin, of oni' sin tuaf nautn es bo' nua. Rarit nai' Petrus anfeen anhaek ma na'uab am nak, 16 "Aina'-ama' arkit oke'! Of oni' hi mimnau nai' Judas fe', re' neon goes ii, in nok tuaf puukn es sin neman ma nheek Nai' Yesus. Saa'-saa' re' anboor neu nai' Judas ro he njair on re' naan. Fin nahunu te, Uisneno In Asmaan Akniun' ee npaek usif nai' Daut he ntui nain anmatoom nok nai' Judas on re' naan. 17 In re' naan, hit ja, ma nmeup nabubua nok kit."

18 (Mes oras nai' Judas na'sosa' nrair Nai' Yesus ate, in nait roit naan ma annao nsoos afu piis es. Rarit in nmate nbi bare naan, natuin in nmouf anteinb on ma in tain ee mpee' ma taif ein anroron npoin oke'. 19 Oras naan, biak ein nmurai na'uab naktaur ein ma naktuut ein na'ko es neu es, tar abitan kota Yerusalem nahinin rek-reko nmatoom nok nai' Judas in a'maten. Es naan ate, sin nakanab bare naan neik sin uab Aram nak 'Hakeldama', re' neik hit uab ii te nak 'Poo' Naa''.)*

20 Nai' Petrus na'uab ankono mnak, "Unu' te, usif nai' Daut antui rasi naan et Surat Pures-Bo'is sin. In ntui mnak,
'Maut he in bare 'tua-ha' naan ruman;
kais anmui' tuaf re' he natua nteni' anbi naan.'

Ma in ntui nteni' mnak,
'Maut he in meup goe, nanaa't ee neu tua 'teta'.)*

21-22 Onaim hit ro he taim tuaf he nsenu' nai' Judas. Hit taim taan tuaf es, re' nabua nok kit sero 'roo goen. In ro he es re' atoni' re'

☆ 1:19 Nai' Mateos 27:3-8

☆ 1:20 Siit Pures-Bo'is sin

69:25, 109:8

nhaumaakb on nok Nai' Yesus oras In nnao nbi mee-mee, anmurai na'ko nai' Yohanis nasrain Nai' Yesus. In ro he niit nok in matan nak Nai' Yesus anmoni nfain na'ko In a'maten, tar na'ait On anfain neu sonaf neno tunan.”[☆]

²³ Oras nai' Petrus na'uab anrair on naan ate, sin arsin nataam kanaf nua. Tuaf es, es re' nai' Matias, ma es anteni' es re' nai' Yusuf, (re' fe'-fe'e te, sin nteek ee te nak nai' Barsabas; ma sin nteek ee nai' Yustus amsa').
²⁴⁻²⁵ Rarit sin n'oen ein bu'-bua' am nak, “Ama' abit sonaf neno tunan! Ho muhiin murek-reko' main tuaf mese'-mese' in nekan. Nai' Judas anmate nporin in mepu. Onaim Ho meikn Om amruur ma mreek tuaf es na'ko sin nua sin re' ia, he nseka' nai' Judas, he hai mait je njair Usif Yesus In haef.”
²⁶ Rarit sin nheran suur ana' neu tua nua' ein naan. Ma sin nheer antoom nai' Matias in kanan. Es naan ate, sin nait je njair Usif Yesus In haef nabua nok tuaf bo'es am mees ein naan.

2

Uisneno In Asmaan Akninu' antaam neu sin

¹⁻² Nateef nok atoin Yahudis sin neon ko'u re' sin nteek ee tnak 'Neon Pantekosta',* are' too mfaun re' natuina' Nai' Yesus, sin nabuan anbin uim jes.[☆] Nok askeken ate, sin nnenan a'ruuf es neem na'ko neon goe tnanan nahuum

[☆] **1:21-22** Nai' Mateos 3:16, Nai' Markus 1:9, 16:19, Nai' Lukas 3:21, 24:51 * **2:1-2** Atoin Yahudis sin ansoi' neon ko'u Pantekosta, nmurai na'ko neon ko'u Paska, rarit na'baba' nteni' krei hiut. Es naan ate, hit tahiin tak Usif Yesus In a'maten naan, neno bo' niim een. [☆] **2:1-2** A'naak Rais Pirsait ein sin Atoran 23:15-21, Surat re' Nareta' Nafani' Raan A'honis 16:9-11

on re' ain nautus. A'ruuf naan kou' re'uf, tar abitan re' naan ka nmanenan fa hanaf es nok es karu sin na'uab ein. ³ Rarit sin niit anteni' nahuum on re' ai pina' ansakan anbi sin mese'-mese'. ⁴ Onaim Uisneno In Asmaan Akninu' antaman sin arsin. Rarit sin na'uab ein neik uab pah bian, anmatoom nok saa' re' Asmaan Akninu' natoon ee neu sin.

⁵ Oras naan, atoin Yahudis na'kon barebare et pah-pinan ia, neem nabuan anbin kota Yerusalem. Sin neek ein nmarinan he natuin Uisneno. ⁶ Oras sin nneen a'ruuf naan, sin arsin neem nabuan anbin bare naan. Ma mese'-mese' anneen in uaba' na'ko Usif Yesus In haef ein sin ruurk ein. Onaim sin arsin ansanmakan. ⁷ Sin arsin anmasahun tar sin na'uab ein am nak, "A'uab ein ia sin arsin atoin Galileas, ai'? ⁸ Nansaa' am es hit tneen sin na'uab ein neik uab na'ko hit pah aa kuuk mese'-mese'?" ⁹ Hit arkit teem ta'ko propinsi Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Yudea, Kapadokia, Pontus, Asia, ¹⁰ Frigia, Pamfilia, Masir, ta'ko Libia re' anhaumaak kota Kirene; hit bian neman na'kon kota Roma; ¹¹ ma bian anteni' neman na'kon puru Kreta, ma pah Arap. Hit atoin Yahudis ma atoni' pah bian re' attaam atbi rais pirsait Yahudi. Hit arkit atneen sin na'uab ein neik hit uab mese'-mese', anmatoom nok are' rais ma'tain reu'f ein re' Uisneno anmoe' nain sin. Aijoo! Hit tsanmaak ma tamkaak batuur-batuur!"

¹² Sin arsin namkakan, ma sin nmaktaan ein es nok es am nak, "On mee m'es bisa anjair on re' ia? In a'moufn ii, saa'?"

¹³ Mes bian na'akan sin, ma na'uab ein am nak, "Phueh! Kais amtoe mok sin, natuin sin nmafu nmaten, tua!"

Nai' Petrus na'uab neu too mfaun ein

¹⁴ Nai' Petrus, ma Usif Yesus In haef ein tuaf bo'es am mese', nokan nbin naan. Rarit nai' Petrus neiki ntaam akre'o, ma na'uab neu too mfaun ein re' nabuan anbin naan. In na'uab naher-heer am nak, "Aina'-ama', aok-bian ki ok-oke"! Hi re' atoin Yahudis, ma hi re' iim ma mitua ambi kota Yerusalem re' ia! Amtakan hi ruikm ein ma mneen mirek-reko' meu saa' re' au he u'uab, natuin anmui' uab uuf es, re' au he utoon ee 'eu ki ok-oke'. ¹⁵ Hi kais mitenab mak sin re' ia anmafun raur tua min-kase. Sin ka neu he nmafun fa, tua! Mimnau, ka tiit fa es he niun raru he namauf goe kik-kiku. Saa' anteni' fe' anreuk seo! ¹⁶ Hi mneen sin arsin na'uab ein neik hi uab ein ii mese'-mese'. Amneon ii on nai: oras naan, Uisneno natoon anrair rasi ia neu In mafefa kninu' nai' Joel am nak,

¹⁷ 'Uisneno na'uab am nak, "Anbi neon am-soupt ein,

Au of usanut Au Smanak 'eu bifee-atonii'
sin ok-oke'.

Hi aan feto ma hi aan mone,

of Au 'paek sin anjarin Au mafefa kniun'
ein.

Hi aan muinf ein naan,

of niit saa' re' Au he ururu' 'eu sin anbin
amnitas.

Ma hi atoni mnais ein naan,

of niit saa' re' Au he ukrira' 'eu sin anbin
anneit.

¹⁸ Nateef neon amsoupt ein,

Au 'fee Au Smanak 'eu Au aan renu'-aan
reka' sin.

Au 'fee 'eu atoin ein,

ma Au 'fee 'eu bifee ngguin amsa'.

Of sin na'uab saa' re' Au utoon ee 'eu sin.

19-21 Of Neon Uisneon nggoe ntea, mes nahuun
 na'ko neno naan antea,
 Au of a'moe' uhunun rais sanmakat huma'-
 huma' anbi neon goe tnanan.
 Rais sanmakat on re' maans ee
 nameis'ook;
 ma fuun ee of mee' rare on naa'.
 Au he 'moe' rais sanmakat maineun re'uf
 anbi pah-pinan ia msa'.
 Rasin naan, on re' naa', ai, ma masu'
 re' ansae kbo'es-akbo'es neu neon
 goe tnanan.

Ma nbi Uisneno In nenon re' maineun reu'f ein
 naan, sekau es re' anhunun ma antoit
 rais turun-babat na'ko Uisneno te,
 Uisneno of nsoi nafetin sin.'''[☆]
 Naan re' nai' Joel antui nain je, et afi unu'.

²² Aok-bian atoin Israelas arki! Hi mtakan
 hi ruikm ein ma mneen saa' re' au he utoon
 ki oras ia. Uisneno nruur ma nreek nain
 Nai' Yesus, atoin Nasaretas naan. Hai mihiin
 batur, natuin hai miit meik hai matam, nak
 Uisneno anpaek Je he nmoe' rais sanmakat
 anjair rasi mkakan re' maineun re'uf. Hi
 mihiin rasi ia msa', natuin Nai' Yesus anmoe'
 rais sanmakat huma'-huma' nbi hi sonam ma hi
 tnanam. ²³ Mes hi mroor miis Ne, meik ranan
 amtoit meu amoe' re'uf he nkuus na'peti' In
 tuan ee nbi hau nehe. Te kaah, naan Uisneno
 nahini nrair na'ko afi unu', ma naan antoom
 In sarit.[☆] ²⁴ Namneo hi mmoe' on re' naan
 tar antea In nmaet batur. Mes Uisneno ka
 nroim fa he Nai' Yesus antuup nabaar. Es
 naan ate, Uisneno nafeitn Ee na'ko rasi 'maten

[☆] **2:19-21** Nai' Joel 2:28-32 [☆] **2:23** Nai' Mateos 27:35,
 Nai' Markus 15:24, Nai' Lukas 23:33, Nai' Yohanis 19:18

in kuasan, ma namonib nafain' Ee. Fin rasi
'maetn ii in kuasan ka nabei' Je fa.✠

25 Unu' te, usif nai' Daut antui rasi anma-
toom nok Nai' Yesus, on nai:

'Au uhiin 'ak Uisneno nok kau piut-piut.

Es naan ate, ka tiit fa saa' es, re' nabei' he
namouf kau,
natuin Uisneno anhaek piut et au bna-
pak.

26 Au neek ii nmariin, natuin rasi naan;
ma au 'bo'is u'naeba' Uisneno piut,
ma au u'tena' he 'pao Goe.

27 Fin In ka nkonan fa au smanak he natua
nabaar anbi bare neu amaets ein.

Ma Uisneno ka nparakan fa In Tuaf Akn-
inu' In Aon-Ta'un he npuun anbi nupu.

28 Uisneno natoon kau raan a'honis re' amneot.
Es naan ate, au neek ii nmariin anmaet,
natuin Uisneno nok kau piut.'✠

Naan re' usif nai' Daut antui nain je, et afi
unu'.

29 Aok-bian arki! Oras ia mfee kau mainuan
akre'o, he au u'uab nok akninu', uab re' anma-
toom nok ka'o Daut. In na'uab on naan, mes in
ka nteek on fa neu in tuan ii nmees. In nmate
nrair, ma nsuub anrair je, ma in naetn ee, et
hit atnaank ii fe' tar antea neno ia. 30 Usif nai'
Daut re' naan, Uisneno In mafefa kninu'. Ma
in nahiin nak Uisneno anba'an neik rais supat
nak, in sufan-ka'un tuaf es na'ko nai' Daut of es
annaa' aprenat, es re' Tuaf re' Uisneno anruur
ma nreek nain Je na'ko afi unu'.✠ 31 Oras naan,
nai' Daut ankius na'roo neu neon amnemat.

✠ 2:24 Nai' Mateos 28:5-6, Nai' Markus 16:6, Nai' Lukas
24:5 ✠ 2:28 Siit Pures-Bo'is sin 16:8-11 ✠ 2:30 Siit
Pures-Bo'is sin 132:11, 2 Nai' Samuel 7:12-13

Ma in natoon nahuun anmatoom nok Tuaf re' Uisneno nruur ma anreek nain Je. Nak Tuaf re' naan of anmoni nfain na'ko In a'maten. Ma nai' Daut nak Tuaf naan amsa' of ka nabaar fa nbi bare neu amaets ein, ma in aon-ta'un ka npuun niit fa.

³² Tuaf re' nai' Daut natoon ee naan, es re' Nai' Yesus! Uisneno namonib nafain' Ee na'ko In a'maten. Ma hai arkai miit nok hai matam. Namneo, In nmoni nfain. ³³ Oras ia, Uisneno nait na'rat-ratan anrair Nai' Yesus ma nfee Ne 'toko' ma kuasa ko'u nneis. In ntook et Uisneno In abnapan a'ne'u, et bare re' Uisneno nabarab nain je. In Aamf ee anfee Ne In Asmaan Akninu', on re' Uisneno anba'an nain je et afi unu'. In anba'an amsa' he nfee kit In Asmaan Akninu' naan. Onaim oras ia, saa' re' hi mneen ma miit ee, naan Uisneno anfee In Asmanan. ³⁴ Nai' Daut ka nsae niit kuun fa ntea neon goe tnanan, mes in ntui niit am nak,

'Uisneno na'uab neu au usi' mnak,

“Amtook nai mbi Au abnapak a'ne'u, mbi bare re' Au ubarab 'ain je,

³⁵ tar Au 'moe' ho muusn ein anri'tuun neu ko.'”[☆]

³⁶ Es naan ate, hi atoin Israelas arki ro he mihiin batur anmatoom nok Nai' Yesus re' hi mkuus miis Ne naan. In es re' Kristus, re' Uisneno npiir nain Je na'ko un-unu', ma In njair A'nakat neu kit amsa'.”

³⁷ Annenan on naan ate, sin neek ein akrati'-krati'. Onaim sin nataan nai' Petrus nok haef bian sin am nak, “Eee, ba'e sin! Onaim oras ia, hai he mmoe' on mee, tua?”

[☆] **2:35** Siit Pures-Bo'is sin 110:1

38 Rarit nai' Petrus nataah sin am nak, "Hi arki mese'-mese' ro he misaitan ma mifetin hi sanat ma penu sin, ma mtebi mfain mituina' Uisneno. Rarit hi ro he mnona' hi tuam ein he nasrain ki, he njair tanar nak, hi mi'te'un ma mi'bani' hi 'moint ii he mituina' Yesus Kristus In raan a'honis. Naan njair tanar amsa' nak, Uisneno nsaok nain are' kanan hi sanat ma penu sin. Ma hi of mipein Uisneno In Asmaan Akninu' amsa'.

39 Fin Uisneno nba'an nain he nfee Je neu are' tuaf re' ntaam anjair Iin na. Nok ranan naan, In najarib In rais manba'an neu ki ma neu hi sufam-kau'm ein. In nba'an on re' naan amsa' he nfee Je neu tua sona' antein."

40 Nai' Petrus na'uab amnanu' neu sin fe', am nak, "Oras ia, too mfaun ein anseken ma nbeon ok na'kon raan a'honis amneot. Es naan ate, hi ro he mpanat mirek-reko' he kais hi mituina' amoe' reu'f ein sin ranan. Hi ro he mituin meu Uisneno In raan amneot ma ammonot naan. Nok ranan naan ate, of Uisneno nsoi nafetin ki, he hi mmoin mibaar mok Ne."

41 Rarit too mfaun ein antoup nai' Petrus in uaban. Onaim sin ntaam natuin Nai' Yesus In Raan A'honis, ma sin nnona' sin tuak ein he nasrain sin. Neno naan, tuaf nifu teun antaam anjarin apirsait neu Nai' Yesus. 42 Sin nromin he nabua nok biak ein re' natuina' Nai' Yesus. Ma sin nmonin reko es nok es. Neno-neno te, sin nmakoen he nneen noni'-taru' na'ko Usif Yesus In haef ein. Sin n'oen ein te nabuan. Sin nbukaen nabuan amsa'.

Apirsait ein sin a'moink ein

⁴³ Oras naan, Usif Yesus In haef ein anmo'en rais sanmakat amfaun, tar antea are' too mfaun ein ansanmakan ma namtaun amsa'.
⁴⁴ Apirsait ein re' natuina' Usif Yesus In Raan A'honis naan, nabuan ma nmonin nok nekaf mese', tar saa'-saa' re' sin nmui' je te, sin arsin anpaek nabuan.✧ ⁴⁵ Bian na'sosa' sin baer' ein ma sin a'mui'k ein, rarit anbait roit ein naan neu apirsait ein, mese'-mese' natuin in perluut. ⁴⁶ Neno-neno te, sin nromin he nabuan anbin Uisneno In Uim Onen Uuf. Sin arsin anbuken natnan-nanin na'kon uim jes neun uim jes nok neek marine. Sin arsin anmatuurn ein es nok es, ma ka napain nitan fa. ⁴⁷ Ansuun neno, sin npures ma nbo'is Uisneno ka natfeek niit fa. Biak ein re' ka nabua nok sin fa anmarinan sin amsa'. Neno-neno te, Uisneno nsoi nafetin tuaf bian, ma sin antaam nabuan nok Usif Yesus Iin na. Tar antea sin nma'baab ein amfaun piut.

3

Nai' Petrus nareko' atoin ameen bua' es

¹ Anbi neon goes, nreuk teun maans ii nmaeb, nai' Petrus nok nai' Yohanis annaon anbin Uisneno In Uim Onen Uuf he n'oen ein nok tuaf bian. ² Sin he nnao ntaman natuin eon kou' goes re' in kaan ee, 'Eno' Amasat'. Anbi naan, sin niit atoin es, re' haen ein anbuun na'ko oras in ainf ee nahoins ee ji. Neno-neno te, atoin ein anbaib neik je neu bare naan, he in bisa ntoit saa'-saa' na'ko sekau-sekau re' anpe'on eno' naan he ntaam neu Uim Onen Uuf. ³ Ma oras in niit nai' Petrus nok nai'

✧ **2:44** Haef ein sin Reta' 4:32-35

Yohanis he ntaman neun Uim Onen naan in nanan, in nnona' in a'niman ma antoti mnak, "Airoo, ama' sin! Hi mturun maan kau fe'. Amfee maan kau saa' akre'o."

⁴ Sin nua sin ankius na'tesan atoin ameen bua' naan, rarit nai' Petrus na'uab am nak, "Ba'e! Amkius uum fe'!"

⁵ Atoni' naan nait in matan ma nkius sin nua sin. In natenab am nak, "Sin nua sin of he nfee kau saa' es."

⁶ Mes nai' Petrus na'uab am nak, "Ba'e! Au ka 'mui' fa roit sen mese'. Mes oras ia, au he 'fee ko saa' re' au 'mu'i. Amneen murek-reko', tua! Nok kuasat na'ko Yesus Kristus, atoin Nasaretas naan, au 'ak ko: amfeen he mnao nai!"

⁷ Rarit nai' Petrus annaa' atoin ameen bua' naan in a'niman a'ne'u ma nfiit nahake'. Oras naan, in haen ein nareok nanin. ⁸ Nok askeken, in ntaikreit, ma annao neu-mneem he na'taka' in haen ein. Rarit in nok antaam anbi Uim Onen nok sin nua sin. In nnao nok, antaikreit nok, ma anbo'is Uisneno. ⁹ Are' too mfaun ein nbin bare naan niit ee annao ma nbo'is Uisneno.

¹⁰ Oras sin nahiin je te, sin nsanmakan ma na'uab ein am nak, "Atoni' re' ia, in es re' atoin ameen bua' re' ntoit roit neno-neno nbi Eon' Amasat, ai'? On mee m'es in nareok?"

Nai' Petrus na'uab anbi Uim Onen Uuf ee nanan

¹¹ Rarit atoni' naan annao nabua nok nai' Petrus ma nai' Yohanis. Sin teun sin antean roop mainuan es, kaan ee 'Ropo Usif nai' Soleman'. Rarit are' too mfaun ein neman nauban sin nok neek sanmakat. ¹² Oras nai' Petrus niit too mfaun ein naan ate, in nmurai na'uab am nak, "Atoin Israelas ki! Nansaa'

am es au aok-bian arki, hi msanmaak oras hi mkius rasi ia? Nansaa' am es hi mkius kai piut? Oni' hi mak atoni' ia bisa nnao, natuin hai mpaek re'u oo, ai' natuin hai mmakoe he mituina' Uisneno? Ai' on mee? ¹³ Au he utoon ki on nai: hit be'i-na'i sin, esan re' nai' Abraham, nai' Isak, ma nai' Yakop, sin na'ruir ein ma na'besan neu Uisneno. Uisneno re' naan, es nait na'ratan In Atoni' re' In npiir nain Je naan, es re' Nai' Yesus. Nai' Yesus re' naan, es re' maeb es ii, hi mait maan Ee ma minaa't Ee meu gubernur Pilatus. Gubernur ee he nafeitn Ee, mes hi mraban in nromin re' naan, he kais nafetin Nai' Yesus. ✧ ¹⁴ Mes Nai' Yesus naan, Atoni' re' ka nmui' fa sanat. In neekn ee reko. Gubernur ee he nafetin Atoni' re' ka nmui' fa sanat naan, mes hi arki mraabn ee nok ma'tani'. Re' re'uf anneis-neis ji hi mikeekt ee, he nafetin atoin amoe' re'uf es, re' aroor atoni', he nona' nafain' ee neu ki. ✧ ¹⁵ Onaim hi es re' amroor miis Nai' Yesus. Te kaah, In es re' Uuf neu 'Monit. Amneon ii, In nmaten nrair jen, mes Uisneno namonib nafain' Ee na'ko In a'maten. In re' ia, es re' hai miit Ee nok hai maatm ein kiim.

¹⁶ Hi mihiin main atoin ameen bua' re' ia. Oras ia, in ma'tain jen, mes ka hai fa es re' mireok' ee. Hai ka mmui' fa kuasat saa'-saa'. Kuasat naan neem na'ko Nai' Yesus kuun. Atoni' ia anfeen ma nhaek natuin in npirsai neu Usif Yesus. Fin Usif Yesus naan es re' nareko' nain je ma hi miit mok hi maatm ein.

¹⁷ Aok-bian arki! Oras ia, au uhiin 'ak hi mok hi a'naakt ein ammoe' amre'ut meu Nai'

✧ **3:13** Anpoin na'kon Pah Masir 3:15 ✧ **3:14** Nai' Mateos 27:15-23, Nai' Markus 15:6-14, Nai' Lukas 23:13-23, Nai' Yohanis 19:12-15

Yesus. Mes hi ka mihiin fa in a'poin ii on mee. ¹⁸ Mes Uisneno natoon anrair et afi unu', npaek In mafefa kninu' sin am nak, Anah re' In npiir anrair Je naan ro he napein ma'ne'at. Rasi naan, njari nrair. ¹⁹ Es naan ate, hi ro he misaitan hi saant am penu sin, ma mtebi mfain iim meu Uisneno, maut he In nnoes nain sin, ma ka namnau nteni' sin fa. ²⁰ Uisneno of anha'tain hi neekm ein. Ma Uisneno of ansonu' nafani' neu ki, Kristus re' In npiir anrair Je naan. Ma Kristus re' naan, es re' Nai' Yesus re' In nreek anrair Je neem neu ki. ²¹ Na'ko afi unu', Uisneno na'uab anpaek In mafefa kninu' ein am nak, 'Uisneno of nanoon ma naneo are' kanan rasi, tar antea sin njarin fe'u.' Es naan ate, Nai' Yesus ro he npao nbi In Baran Akninu' tar antea In neem he na'fe'u are' rasi.

²² Ka'o Musa na'uab niit amsa' neu atoin Israelas am nak,

'Hi A'nakat naan, es re' Uisneno, of In nreek haefan Atoin es na'ko ki he njair In mafefa kninu', on re' In npaek kau a'jair In mafefa'. Es naan ate, hi ro he mtakan hi ruikm ein ma mneen are' saa'-saa' re' In natoon ki sin. ²³ Mes sekau re' ka nroim fa he nneen narek-reko' Atoni' naan In uabn ate, Uisneno of nait inporin nain je na'ko Iin na, ma ka nmui' fa hak antein nok sin. ²⁴

²⁴ Ka ka'o Musa nmees na'uab aah fa rasi naan. Mes Uisneno msa' anpaek tuaf bian antein, he njarin In mafefa', ma sin natonan

✧ 3:22 Surat re' Nareta' Nafani' Raan A'honis 18:15,18

✧ 3:23 Surat re' Nareta' Nafani' Raan A'honis 18:19

are' rasin naan amsa'. Re' afi ahunut, Uisneno npaek ka'o Samuel, he natoon rasin re' muni' ia hit tiit sin teik hit maatk ein. ²⁵ Uisneno anba'an amsa' neu ka'o Abraham am nak, 'Na'ko ho sufam-ka'um tuaf es, Au of a'fee tetus-athoen 'eu are' uuf am pah anfuun am nateef pah-pinan ia.'[☆]

Are' rais manba'an re' Uisneno nfee sin neu In mafefa kniun' ein unu' naan, oras ia najairb ok anbi hi sonam ma hi tnanam, es re' au aok-bian ki atoin Israelas ki. ²⁶ Uisneno nreek haefan In Anah re' In npiir nain Je, he naruru' ma nakrira' ranan, maut he hi misaitan hi saant am penu sin. Nok ranan naan, In nakrira' In nekan arekot neu ki. Uisneno nreek haefan In Anah naan nahuun neu ki, rarit na' In nreek haefn Ee neu uuf am pah bian ein. Naan anjari tetus-athoen neu kit arkit."

4

A'naak rais pirsait Yahudi sin a'naakt ein no'en nai' Petrus ma nai' Yohanis

¹ Oras nai' Petrus ma nai' Yohanis na'uab ein nok atoni' fauk fe'e te, kaes kou' guin neman. Kasen naan esan re': a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naakt ein, tuaf bian na'kon partei pirsait Saduki, ma a'naak paot Uim Onen Uuf. Sin neman he nmatoen nok nai' Petrus ma nai' Yohanis. ² Kasen naan nato'on nai' Petrus ma nai' Yohanis, natuin sin nua sin natoon neu too mfaun am nak, "Nai' Yesus anmoni nfain na'ko In a'maten! Nok ranan naan, In nfei ranan neu amaets ein he nmoni nfanin amsa'."* ³ Onaim

[☆] **3:25** Reta' Ahun-hunut 22:18 * **4:2** Tuaf na'ko partei Saduki sin ka npiirsain fa noni' re' nak amaets ein bisa nmoni nfanin.

sin nreun tuaf he nheek sin nua sin. Mes, natuin maans ii nmaeb jen, onaim sin nataam sin nua sin anbi bui. He noka' on naan ate, na' anparikas sin rasi. ⁴ Mes na'ko tuaf ein re' anromin he nneen ma ntoup haef ein sin noin' ein, tuaf amfaun anmanauk ein nak saa'-saa' re' haef ein nanoni' sin re' naan, ro batuur. Es naan ate, tuaf-tuaf neman ma na'baab ein piut, tar antea of oni' sin bu'-bua' tuaf nifu niim.

⁵ Noka' on naan ate, atoin Yahudis sin a'naet ein nabuan anbin kota Yerusalem. Sin esan re': a'naakt ein, atoni mnais haart ein, ma tunggur agama Yahudi sin. ⁶ A'naak rais pirsait Yahudi sin a'naak kou' goe msa' nok anbi naan. In kaan ee, nai' Hanas. A'naet bian antein, esan re' nai' Kayafas, nai' Yohanis, nai' Aleksander, ma nai' Hanas in uim je nanan sin nokan anbin naan amsa'. ⁷ Oras sin arsin antaam nabuan ate, sin nreek tuaf he neik nai' Petrus ma nai' Yohanis, he sin nateef nok sin. Oras sin nua sin ntaman nrarin ate, a'naet ein natanan am nak, "Anmoe' on mee m'es re' hi bisa mireko' atoin ameen bua' naan? Hi mpaek kuasat mi'ko sekau? Ma sekau es re' anreun ki he hi mibrain he mmoe' on re' naan?"

⁸ Rarit Uisneno In Asmaan Akniun' ee nha'-tain nai' Petrus in nekan. Onaim in nataah am nak,

"Sin ama' arki! Hi es re' amjair a'nakat ma atoni mnais harat meu too Isra'el ok-oke'! Kais mitoo', karu hai on re' mtaka'-nana' kre'o. ⁹ Atkisu te, hi on re' he mmaka'rasi' moꝛ kai, natuin hai mturun ma mireko' atoin ameen bua' tuaf es. Onaim hi mitaan kai, hai mireko' atoni' naan, mpaek sekau in kuasa? ¹⁰ Onaim au he utoon 'eu ki on nai: ama' sin arki

mimnau atoin Nasaretas es, re' In kaan ee Nai' Yesus. In es re' Kristus, re' Uisneno nruur ma nreek nain Je na'ko unu'. Ma hi es re' amkuus mi'peit Ee nbi hau nehe. Mes Uisneno namonib nafain' Ee na'ko In a'maten. Au 'roim he sin ama' arki mok too Isra'el ok-oke' mihiin mak hai mireko' atoin ameen bua' re' ia, meik Nai' Yesus re' ia In kuasan.

¹¹ Anbi Uisneno In Suur Akninu' matu'i nrair anmatoom nok Nai' Yesus re' ia mnak,
'Anmui' faut goes re' atukan fautn ein nait inporin,

mes namuni te, fatu naan anjair fatu 'sukif neu nii ainaf.'☆

¹² Anbi pah-pinan ia no mes-mese', Uisneno ka nfei fa ranan 'teta' he nsoi nafetin kit ta'ko hit saant am penu sin. Suma arahaa ranan mese', es re' Nai' Yesus. Karu ka In fa te, ka tiit fa es, re' bisa nfee kit a'honis."

¹³ Atooks ein anbin naan nahinin nak, nai' Petrus ma nai' Yohanis, sin nua sin too amonot, ka on fa askoort ein. Mes sin nsanmakan, natuin sin nua sin na'uab ein maat-maat ma nabranin. Sin nahinin nak nua sin a'hakef mese' ma 'naof mese' nok Nai' Yesus. ¹⁴ Etun sin amninu'-mniun ein, ma ka fefa' mese' fa. Saa' antein, atoni' re' nareok na'ko meen bua' naan anhaek nakeit nok nai' Petrus ma nai' Yohanis anbi naan. ¹⁵ Rarit sin nreun Nai' Yesus In haef ein nua sin nak, "Hi mpoi mtahan meu mone'." Onaim sin na'uab ein he namin ranan he namouf sin. ¹⁶ Sin nmaktaan ein am nak, "On mee? Hit he tmoe' sin on mee?"

☆ 4:11 Siit Pures-Bo'is sin 118:22

Natuin abitan kota Yerusalem ok-oke' nahinin nak sin re' naan es re' nmoe' rais sanmakat ia. Hit he tpeen teik uab saa' attein? Fin rasi ia mamnita' maat-maat. ¹⁷ Reko nneis, hit taim ranan he rasi ia ma'kuba' ma ma'koro', ma kais natoon on anbi mee-mee. Reko nneis, hit aka'tau sin ma ta'kua' sin, he sin kais anfeen noni' antein anmatoom nok Nai' Yesus In Raan A'honis. Karu sin ka natninan fa te, of sin nahinin, aa oo!"

¹⁸ Rarit a'naet ein no'en nataam sin ma na'uab neu sin am nak, "Amneen mirek-reko'! Ka nabei' fa he mfee noni' amtein anmatoom nok Nai' Yesus!"

¹⁹ Mes nai' Petrus ma nai' Yohanis natahan am nak, "Bait hi mitenab mirek-reko', tua. Mee es re' reko nneis? Tatuina' hi preent ii te, es re' reko nneis ii oo, ai' tatuina' prenat Uisneno? ²⁰ Hai miit meik hai maatm ein, ma hai mneen meik hai ruikm ein are' kanan rasi namfau. Nansaa' am es hai bisa mimninu'? Hai ro he mitoon rasin naan!"

²¹ Mes a'naet ein re' antokon ma n'aa' rasi naan, antaar antein sin. Rarit sin nafetin tua nua ein naan, natuin sin ka nahini ntenin fa neu he nhukun sin nok saa'. Ma sin namtaun amsa', kar-karu too mfaun ein antaisibun. Fin too mfaun ein anbo'is Uisneno In kanan, natuin atoin ameen bua' naan nareko nrair. ²² (Atoin ameen bua' naan, nameen naan toon bo' haa nneis, es na' in bisa nnao naan.)

Usif Yesus Iin na an'oem ein ma ntotin he sin kais namtaun

²³ Oras sin nafetin nai' Petrus ma nai' Yohanis, sin nua sin antebi nfanin ma natefan nok sin aok-bian sin. Rarit nua sin natonan sin are' uab ma taras re' sin nneen sin na'ko a'naet

ein. ²⁴ Anneen anrair on naan ate, sin aok-bian sin nabuan nok nekaf mese', ma an'o'en ein am nak, "Uisneno, Akuasat Afin-finit. Uisneno Amo'et-Apakaet neno tunan ma pah-pinan nok in afan.✧ ²⁵ Unu' te, Ho Asmaan Akninu' anpaek ka'o Daut anjair Ho mafefa kninu', he ntui nain rasi anmatoom nok atoni' re' anraban Nai' Yesus am nak:

'Atoni' na'ko uuf ma pah bian, nato'on natuin sin nnenan uab anin.

Sin nrunan rafu'-rafu' ma nanaoba' rasi re' ka ma'u'u fa.

²⁶ Are' usif pah-pinan nabuan he sin nmakenan ma nmaraban Uisneno.

Ma a'naakt ein anneek a'buan he nraban Uisneno nok Kristus, es re' Atoni' re' Uisneno nruur nain Je na'ko afi unu'.✧

²⁷ Namneo, saa' re' ka'o Daut antui nain je naan, njari nrair oras ia. In a'moufn ii mamniit een. Anbi kota ia in nanan, usif Herodes ma gubernur Pontius Pilatus nabuan nok hai atoni mnais ein pah Isra'el, ma nok a'naakt ein na'kon pah bian. Sin arsin namin ranan he nraban Nai' Yesus, Tuaf re' Uisneno Ho mbetis main Je ji.✧ ²⁸ Mes oras ia, hai mihiin namneo-namneo mak, are' saa' ein naan antoom Uisneno Ho romim, natuin saa' re' Ho mufeek main je mbi afi unu'. ²⁹ Koi Usi' Ho miit! Fin oras ia, sin n'aka'tau kai. Onaim hai mbaiseun ma mtoit Ko Usi', amfee kai neek ha'tanis, he oras hai mnao ma mitoon

✧ **4:24** Anpoin na'kon Pah Masir 20:11, Nai' Nehemia 9:6, Siit Pures-Bo'is sin 146:6 ✧ **4:26** Siit Pures-Bo'is sin 2:1-2 ✧ **4:27** Nai' Mateos 27:1-2, Nai' Markus 15:1, Nai' Lukas 23:1, 7—11, Nai' Yohanis 18:28-29

Rais Arekot anmatoom nok Nai' Yesus, kais nok neek amtaus. ³⁰ Hai mtoit Ko, he mfee kai kuasa, he hai bisa mireko' are' ameent ein. Ma hai mtoit kuasa msa' he hai mmoe' are' rais sanmakat huma'-huma' he sin nahinin nak, kuasat naan in amneemn ii na'ko Atoni Kninu' re' Uisneno nreek haefn Ee, es re' Nai' Yesus. Hai onen na'tuuk ma na'paar on re' naan, tua!"

³¹ Oras sin n'oen ein on naan ate, umi re' sin nabuan anbi naan, na'hasu'. Ma sin arsin annaben Uisneno In Asmaan Akninu' antaam neu sin. Rarit sin npoin ma natoon Uisneno In Rais Reko nok maat-maat.

Apirsait ein nmoin nabuan anbi suust am marinet

³² Onaim are' apirsait ein neun Nai' Yesus, sin nekaf mese' ma ansaof mese', ma nmanekan es nok es. Ka tiit fa apanit, fin sin nmabatin es nok es. Bare' mee re' tuaf es iin ja, anfee je he sin arsin npaek namnes-nesan. ³³ Ma Uisneno nfee In kuasat neu In haef ein, he natonan neun too mfaun ein am nak, "Usif Yesus anmoni nfain na'ko In a'maten. Ma hai miit amrair Je meik hai maatm ein kiim." Rarit Uisneno nfeen sin tetus natho-hoe. ³⁴⁻³⁵ Anmui' tuaf na'ko sin re' naan, na'sosa' in afu, ai' in uim je. Ma osaf na'ko baer' ein naan, sin nnona' sin neun Uisneno In haef ein. Onaim sin npaek sin he nturun ma nbaab sekau-sekau re' anma'nuuk. Onaim ka tiit fa tuaf es re' ankuran saa' es anbi sin.

³⁶⁻³⁷ Tareta' on re' nai' Yusuf. In re' ia, na'ko uuf nai' Lewi, ma in na'ko puru Siprus.

✧ 4:32 Haef ein sin Reta' 2:44-45

(Uisneno In haef ein sin nteek ee te nak 'Barnabas', re' in a'moufn ii nbi hit uab ii te nak, 'atoni' re' anha'tain nekaf neu tuaf bian'.) In nnao ma na'sosa' in afu piis es, rarit in nnona' roit ein naan neu Uisneno In haef ein.

5

Nai' Ananias nok bi Safira nmaten, natuin sin he nsoba' Asmaan Akninu'

¹ Mes anbi oras naan, anmui' atoin es amsa', kaan ee nai' Ananias. In fee je, kaan ee bi Safira. Sin nua sin na'sosa' sin afu piis es amsa'. ² Mes sin nua sin nma'akoran he na'koro' afu naan in osan bian. Oras na'sosa' nrair afu naan ate, nai' Ananias annao natoon neu Uisneno In haef ein am nak, "Hai fe' mi'sosa' mrair hai afu piis es. Oras ia, hai he mfee in osan ok-oke' meu Uisneno."

³ Mes nai' Petrus nakain ee mnak, "Ananias! Ho ro bainesi' ko! Ho mmoe' on mee? Nansaa' am es ho mu'koro' afu naan in osan bian? Ho neek maan nameis'ook, fin ho mutuina' niut reu'f ein sin a'naakt ee in romin. Ho mubrain he mputa-kriu Uisneno In Asmaan Akninu'!

⁴ On nai! Ho he mu'sosa' afu naan, ai' kaah, naan es re' ho. Ai' karu ho mu'sosa' murair je, ma ho mroim he mfee in oosn ee oke', ai' kaah fa msa', naan es re' ho. Mes nansaa' am es ho mmoe' rasi naan? Ho he mupoimansian ii, mes ka tiit fa es nabei' he napoi naan Uisneno!"

⁵ Anneen nai' Petrus in uaban naan ate, nok askeken nai' Ananias antaikoib, ma in nmaet nain oras naan. Are' too re' nneen rasi naan, namtaun nmaten. ⁶ Rarit muinf ein tuaf fauk

antaam neman, ma sin n'aum nai' Ananias in aon, ma neik je nnao he nsuub.

⁷ Rarit of oni' tabu teun namuni te, nai' Ananias in fee je ntaam neem. In ka nahiin fa neu saa' na es re' anjari nrair. ⁸ Onaim nai' Petrus nataan ee mnak, "On mee, ain? Hi mi'sosa' afu naan, ma in oosn ii es re' ia, goah, aa oo?"

In nataah am nak, "Batuur, tua. In oosn ii ro es re' naan, tua."

⁹ Rarit nai' Petrus nakain ee mnak, "Nansaa' am es ho mok ho 'naef ee mma'akor he msoba' Uisneno In Asmaan Akninu'? Ho mkius! Tuaf-tuaf re' annao nsuub ho moen je, fe' anfain neman. Kreo' goes anteni' te, sin of anroi neik ho ta'um ma nsuub ee nbi ho moen je in abnapan."

¹⁰ Nai' Petrus na'uab on naan ate, nok askeken, bifee naan antaikoib ma nmaet nain. Oras muinf ein antaam anfanin te, sin niit bifee naan anmate nrair. Rarit sin nroi neik bifee naan, ma nsuub ee nbi in moen je in abnapan.

¹¹ Rarit apirsait ein neun Nai' Yesus, sin namtaun nmaten. Ma are' too mfaun re' nnenan rasi anmatoom nok nai' Ananias ma bi Safira sin a'maetk ein ate, sin namtaun amsa'.

Nai' Petrus sin nareko' amenat amfaun

¹² Oras naan, Nai' Yesus In haef ein anmo'en rais sanmakat amfaun, ma too mfaun ein nitan. Haef ein sin ntaman fani-fani nbin Uisneno In Uim Onen Uuf. Sin nabuan nok nekaf mese' anbi Ropo Usif nai' Soleman.

¹³ Oras naan, too mfaun ein anpures Usif Yesus In apirsait ein. Mes neu sekau re' fe' ka npirsai fa Nai' Yesus te, in neekn ee na'oni' fe' ma ka nabrain fa he ntaam nabua nok sin.

14 Mes apirsait ein neun Nai' Yesus naan, na'baab 'ok amfaun piut na'ko oras neu oras, et bifee ma atoni'. 15 Onaim oras atoin ein niit anrair nai' Petrus sin anmo'en rais sanmakat huma'-huma', tuaf amfaun neikin amenat anbin a'nahek, ma natupa' sin anbin raan ee ninin. Fin sin natenab am nak, "Kar-karu nai' Petrus ma nai' Yohanis ankonon natuin ranan ia te, ma sin haofk ein antoom ahaa ameent ein on naan ate, sin bisa narekon." 16 Anbi oras naan, atoni' ma bifee nnaon neman, ka natfeek niit fa. Sin neman na'kon kuan-kuan re' anhaumaak kota Yerusalem in ninin. Sin nroi neik ameent ein, ma Uisneno In haef ein nareko' sin ok-oke'. Sin neik aniut saes amsa', ma Uisneno In haef ein anriu' napoitana niut re'uf na'ko sin ok-oke'.

Usif Yesus In haef ein napenin ha'mu'it

17 Oras naan, natuin Usif Yesus In haef ein sin meup goe, es na' a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naak ko'u nok in haef-nimaf sin na'kon partei Saduki, sin nato'on. 18 Es naan ate, sin nnaon ma nheek Usif Yesus In haef ein, ma nataam sin anbin bui.*

19 Mes mabe' naan, Uisneno In ameput na'ko sonaf neno tunan tuaf es, neem anbi bui naan, ma nasoit bui naan in enon. Rarit in nok sin anpoin neu mainuan, ma in nbasan sin am nak, 20 "Oras ia, hi mnao nai meu Uisneno In Uim Onen Uuf. Amnao mitoon meu are' too mfaun ein anbi naan, he sin natuina' Usi' In Raan A'honis fe'u ia."

* **5:18** Uab re' naan, neik uab Yunani te, in a'moufn ii bisa nak, "nataam sin anbi bui neu too mfaun." Ma bisa msa' nak, "nataam sin anbi bui he namaeba' sin anbi too mfaun ein maatk ein."

²¹ Kik-kiuk ana' te, sin natuina' haan man-basan na'ko Uisneno In ameput sonaf neno tunan naan. Ma sin ntaman neu Uim Onen Uuf in a'fe'on, ma sin nanoni' too mfaun ein anbin naan.

Ka 'roo fa te, a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naak kou' goe neem nok in aok-bian sin ma nok atoni mnais harat na'ko pah Isra'el. Sin neem nabuan he ntae rais pirsait anmatoom nok Usif Yesus In haef ein. Rarit sin nreun no'en nai' Petrus sin na'kon bui, he sin n'aa' rasi naan.

²² Mes oras sin ntean bui je te, nai' Petrus sin ka etan fa naan. Es naan ate, atoin apaot ein annaon ma natonan a'naet ein anbin baer buat naan. ²³ Sin natonan am nak, "Sin ama' arki, kais mitoo'. Oras hai iim amtea bui je te, hai miit in eon' ein ma'retu' mates. Ma apaot ein anhaken anbin naan. Mes oras hai mreun sin he nfei eno', ma hai mtaam. He'e! Hai ka miit fa saa'-saa', tua."

²⁴ Anneen on naan ate, a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naakt ein, ma a'naak paot Uisneno In Uim Onen Uuf, sin arsin antaka'naan ein ma ka fefa' mese' fa, fin sin neek ein namnekun.

²⁵ Rarit atoin es neem ma natoon neu sin am nak, "Sin ama' arki, au 'baiseun, tua! Tuaf ein re' hi mitaam sin anbi bui, sin etan mone' ia! Oras ia, sin nhaken ma nfeen noni' neu too mfaun ein etan Uim Onen Uuf ia, tua!"

²⁶ Ma oras sin nnenan on naan ate, a'naak paot Uim Onen Uuf, anreek in haef-nimaf sin he nnaon ma nheek anteni' nai' Petrus nok in aok-bian sin. Mes in haef-nimaf sin namtaun, natuin too namfau ein anneen nai' Petrus in uaban. Sin natenab nak, "Kais-kaisa' too

mfaun ein nato'on ma npoir kit nok fatu." Es naan ate, oras sin nheek anteni' nai' Petrus sin, sin ka nabe'in fa he na'seke' sin.

²⁷ Rarit sin neik nai' Petrus sin neu bare re' npaek je he nafekan rasi. Ma a'naak kou' goe nmurai nataan sin ²⁸ am nak, "Hai mtaar mirair ki he kais minoni' too gui nmatoom nok Atoni' re' he nmoe' raan a'honis fe'u naan, ai'? Hi ro mi'naak-faut! Hi ka mitniin fa hai prenatal, mes hi mituin kiim hi roimk ein kiim! Hi mnao ma minoni' ka misnaas fa anfuun am nateef kota Yerusalem re' ia. Hi on re' he misaeba' kai ma'fena' mak, hai es re' amreun tuaf he na'maet Nai' Yesus naan."[☆]

²⁹ Rarit nai' Petrus anhaek ma njair mafefa' neu haef ein ok-oke'. In nataah am nak, "Sin ama' arki! Karu anmui' mansian nanaoba' prenatal re' nasuir ma ka natai fa nok Uisneno In romin, hai ka bisa mituina' fa, tua. Mes hai ro he mituin ahaa Uisneno In aprenat! ³⁰ Atoni' re' anfei kai ranan neu 'monit fe'u naan, es re' Nai' Yesus. In es re' Atoni' re' hi mkuus mi'peit Ee anbi hau nehe. Na'ko afi unu', hit be'i-na'i sin anromin he n'oen ein neun Uisneno. Uisneno re' naan, es re' namonib nafani' Nai' Yesus na'ko In a'maten!

³¹ Oras ia, Uisneno nait na'ratan Nai' Yesus, he njair In Tua Pirsai'. Nai' Yesus annaa' kuasat on re' uis kou' goes. In nfei ranan, he nsoi nafetin mansian ii na'ko sin saant am penu sin. In nfee kit ranan, neu too Isra'el, he tasaitan hit saant ein ok-oke', ma ttebi tfain tatuin Uisneno in

[☆] **5:28** Nai' Mateos 27:25

raan amneot. Nok ranan naan, Uisneno In neekn ee na' ansesuum ma nmuin een, tar antea In ka nso'i ntein fa too Isra'el hit saant ein. ³² Fin hit tiit teik hit maatk ein tak, Nai' Yesus anmate nrair, mes In nmoni nfain jen amsa'. Oras ia, Uisneno In Asmaan Akninu' natoon rasi ia neu bifee-atonu' re' natuina' Nai' Yesus In Raan A'honis."

³³ Anneen anrair nai' Petrus in uab ein on naan ate, atooks ein anbin baer aa' rasi naan, anmurai ntaisibun, tar antea aar akre'o te, bait sin he na'maet niis Uisneno In haef ein. ³⁴ Mes anbi naan, anmui' atoin es, re' nok antook he n'aa' rasi naan. In kaan ee, nai' Gamalial. Too mfaun ein anharmaat ee, natuin in re' ia tunggur ahinit na'ko partei Farisi. Oras nai' Petrus na'uab anrair, ma sin he na'maet je te, nai' Gamalial anfeen anhaek ma nreek sin he neik nai' Petrus nok in aok-bian sin anpoin ntaahn ein. ³⁵ Oras sin anpoin, in na'uab neu a'naakt ein anbi naan am nak,

"Aok-bian arkit! Hit ro he tpanat! Kais-kaisa' hit tmanaap he tmoe' re'uf teu sin. Hit ro he tatenab tarek-reko' fe'. ³⁶ Hi mimnau atoin es re' in kaan ee, nai' Teudas. In nmate 'roo reu'f een. Mes oras in nmoin fe', in nait in tuan ii nak in atoin ko'u, tar antea of oni' tuaf natun haa natuin ee. Mes oras atoin ein na'maet je, in haef-nimaf sin naen namnekun. Antea oras ia, in tuaf ein re' natuin ee, ka tiit fa sin humak-matak!

³⁷ Ma hi ro he mimnau rasi es anteni'. Oras naan, anaa' aprenat sin nanaoba' tui kanaf. Sin nsoi' too anbi pah es a'teme-'teme. Atoin es in kaan ee, nai' Judas,

na'ko propinsi Galilea. Too mfaun ein natuin ee msa'. Mes sin nroor niis ne msa'. Es naan ate, in atuin ein naen namnekun, tar ka mniit ein fa goen.

³⁸ Onaim oras ia, au aok-bian arki, au utenab on nai: kaisa' mi'maet sin. Mifetin sin. Natuin karu sin nonik ma sin a'mo'ek naan na'ko mansian, tebes of namneuk.

³⁹ Mes karu batur nak sin nonik naan in amneemn ii na'ko Uisneno, hi of ka mibe'i fa he mimouf sin. Onaim hi mpanat fe'. Kais-kaisa' hi mraban Uisneno."

Ma oras sin anneen rasi naan ate, sin nromin he natuina' nai' Gamalial in fainekat. ⁴⁰ Rarit sin no'en nataam haef ein. Ma sin nreek atoni' he nbeos sin. Rarit sin ntaar antein sin he kaisa' anteek anteni' Nai' Yesus In kanan. Onaim sin nafetin haef ein naan.

⁴¹ Rarit haef ein naan annao npoi nasaitan bare naan. Sin natenab am nak, maut he sin kaank ein namre'un natuin sin nok Nai' Yesus, mes sin nmarinan, natuin Uisneno nahiin nak sin ro pantas he nasaah ha'mu'it on re' naan. Etun sin neek ein anmariin anmaten. ⁴² Onaim neno-neno te, sin nnaon nfee noni' neu bifee-atoni' mfaun am nak, "Atoni' re' Uisneno nruur nain Je naan, es re' Nai' Yesus." Ma sin natoon rasi naan piut-piut anbi umi mese'-mese', ma anbi Uim Onen Uuf amsa'.

6

Sin npiir tuaf hiut he npairoir a'baut ein

¹ Oras naan, Usif Yesus Iin na na'baab ok piut tar antea namfaun. Mes sin na'kon uab pukan nua. Bian atoin Yahudis re' na'uab ein

neik uab Aram. Ma bian antein atoin Yahudis re' na'uab ein neik uab Yunani. Namuni te, rais jes anboor anbi puukn nua' ein sin atnaank ein. Pukan re' neik uab Yunani sin nasurin akre'o nok pukan re' neik uab Aram. Sin nak, "Ia nsaan! Karu hi mbait bukaet neno-neno te, hi kais ampaek neek ao-biaf. Natuin hai baun ein ka napenin fa sin sapaak ein."

² Natuin rasi naan, es na' Uisneno In haef ein, tuaf bo'es am nua, no'en nabuaba' apirsait ein. Rarit sin na'uab ein am nak, "Aok-bian arki ok-oke"! Hai bisa misnasab barab bukaet meu ki, mes naan ka pantas fa neu kit. Natuin hai ro he minoni' ki Uisneno In Kabin ma Prenat piut-piut. ³ Onaim anbi hai teenb ii on nai: reko nneis, hi mpiir maan tuaf hiut na'ko ki. Hi maim tuaf re' too mfaun ii anhormaat ee, ma in nahiin in tuan, in nahiin rasi mfaun ma neek ma'nura', ma Uisneno In Asmaan Akninu' an'ator in a'monin. Karu hi mpiir maan tuaf ein on re' naan ate, of hai mait sin he sin n'urus rais bukaet. ⁴ Nok ranan naan, na' hai mipein mainuan he m'onen ma minoni' Uisneno In Kabin ma Prenat."

⁵ Rarit sin arsin anromin ma natuina' nai' Petrus in uaban naan. Sin npiir naan tuaf hiut. Tuaf es in kaan ee, nai' Stefanus. In npiirsai batur-batur neu Usif Yesus, ma Uisneno In Asmaan Akniun' ee npaek je. In aok-bian sin esan re':

nai' Felipus,
 nai' Prokorus,
 nai' Nikanor,
 nai' Timon,
 nai' Parmenas,

ma nai' Nikolas re' antaam nok anbi pirsait Yahudi, mes in ka atoin Yahudis fa. In na'ko kota Antiokia.

⁶ Rarit sin neik tuaf hiut re' sin npiir naan sin naan neun Usif Yesus In haef ein. Rarit haef ein antao sin a'niimk ein, ma n'onen sin he njarin ameput neu barab-roitan bukaet, he a'baut ein napenin batis namnes-nesan.

⁷ Onaim Uisneno In Kabin ma Prenat matona' ma mateka' ansuun-suun bare. Ma too re' natuina' Usif Yesus In Raan A'honis naan, na'baab ok piut-piut anbi Yerusalem. On naan amsa', a'naak rais pirsait Yahudi bian amfaun antaam nokan njarin Usif Yesus Iin na.

Sin nheek nai' Stefanus

⁸ Oras naan, Uisneno nakrira' In nekan arekot nho-hoe neu nai' Stefanus. In nfee kuasat he nai' Stefanus anmoe' rais sanmakat huma'-huma' amsa', he too mfaun ein nitan nok sin maatk ein. ⁹ Anbi naan, anmui' atoin Yahudis fauk re' neman na'kon bare 'roo. Sin na'kon kota Kirene, kota Aleksandria, propinsi Kilikia, ma propinsi Asia. Nahunu te, sin njarin ate neu atoni' bian, mes namuni te, sin aam uisf ein nafetin sin. Rarit sin nabuan nbin Yerusalem. Nati' te, sin ntaman anbi uim onen re' sin nmoe' kuuk ee. Uim onen naan, sin nteek ee te nak, "Fetin na'ko Ate." Oras sin nneen anrair nai' Stefanus in uaban, sin ka nroim je fa. Es naan ate, sin nmurain nmatoen nok ne. ¹⁰ Mes nai' Stefanus in mahiin ii kah een, natuin in na'uab neik kuasat na'ko Uisneno In Asmaan Akninu'. Onaim sin ka nabei' je fa. ¹¹ Rarit sin namin raan re'uf. Onaim sin nnaon nbaen atoni' bian, he na'uab

napoin am nak, "Hai mneen atoni' ia na'uab na're'uf ka'o Musa nok Uisneno!"

¹² Sin nhuita' too mfaun, tar antea atoni mnais harat Yahudi sin ma tunggur agaam ein anneen nokan. Rarit sin nato'on. Onaim sin nnaon nheek nai' Stefanus, ma nheer neik je nnao neu bare feek rais pirsait. ¹³ Sin saksii ngguin naan, ansaksiin uab poi anmatoom nok nai' Stefanus am nak, "Atoni' re' ia, na'uab na're'uf Uim Onen Uuf piut-piut. Ma in na'uab na're'uf amsa' prenat Uisneno re' ka'o Musa nasanut sin neman neu kit. ¹⁴ Hai mneen amsa' in na'uab am nak, Nai' Yesus, atoin Nasaretas naan, of naseer Uim Onen Uuf re' ia. Ma In of annoes ma ansenu' nain hit atoran haart ein ok-oke', re' ka'o Musa nasanut sin neman neu kit!"

¹⁵ Rarit are' too mfaun re' antokon nbi bare feek rais pirsait naan, sin nkus na'tesan neu nai' Stefanus, natuin in human namaasb on, on re' ameput Uisneno na'ko sonaf neno tunan.

7

Nai' Stefanus namneob on anbi bare feek rais pirsait

¹ Rarit a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naak ko'u nataan nai' Stefanus am nak, "Rasin re' sin natraak sin naan, batuur, ai' kaah?"

²⁻³ Nai' Stefanus nataah am nak, "Sin ama' arki! Hi mneen kau fe'. Afi unu' naan, hit ka'o Abraham ka npoi nnao fa fe' na'ko in kua mnasi'. Mes Uisneno Apinat-Akrahat naan, nakriir On neu ne. Uisneno napreent ee mnak, 'Amnao musaitan ho pah, ma ho nonot-asar sin. Ho mnao nai, meu pah re' of Au

'ruur 'aan je 'eu ko!' Rarit na' in npoi na'ko pah Mesopotamia, ma nanani' bare neu kota Haran.* 4 Onaim ka'o Abraham annao nasaitan atoin Kasdimas sin pah, ma nanani' neu kota Haran. Oras in aam hoinf ee nmaet, Uisneno neik je ntaam neem neu pah Kana'an, es re' bare ia re' sin ama' arkit tatua goe oras ia.✧ 5 Oras naan, Uisneno ka nboo' ma nbait niit fa afu rakat mese', he njair ka'o Abraham in pusaak. Mes Uisneno nba'an nain, he nfee afu ia neu in sufan-kau'n ein he njair sin auf pusaak. Maski oras naan, in ka nmui' fa aan honi' mese' msa'.✧ 6 Mes Uisneno na'uab neu ne mnak, 'Ho sufam-ka'um sin of annao natuan anbin atoni' bian sin pah. Ma abitan bare naan of anha'mui' sin ma na'aet sin ka kre'-re'o fa, tar toon natun haa namsoup. 7 Onaim toon natun haa namsopu te, Au of a'hukun pah re' nmoe' ho sufam-ka'um anjair sin ate. Onaim ho sufam-ka'um sin of annao nasaitan bare naan, ma ntaam neman neun bare ia, he n'oen ein ma nasaeb ein makasi neu Kau.'✧ 8 Ma oras In na'uab anrair on naan ate, In nfuut rais manba'an neik herit, re' njair tanar nak, ka'o Abraham sin anjarin Uisneno In too goah. Es naan ate, oras nai' Abraham in anah nai' Isak fe' nmoin neno faun, in aamf ee na'heir ee. Namuni te, nai' Isak na'heri' in anah nai' Yakop. Rarit nai' Yakop na'heri' in aan mone

* **7:2-3** Pah Mesopotamia re' naan, oras ia sin nteek ee te pah Irak. Ma kota Haran re' naan, oras ia antaam et pah Siria. Amkius Reta' Ahun-hunut 12:1 amsa'. ✧ **7:4** Reta' Ahun-hunut 11:31, 12:4 ✧ **7:5** Reta' Ahun-hunut 12:7, 13:15, 15:18, 17:8 ✧ **7:7** Reta' Ahun-hunut 15:13-14, Anpoin na'kon Pah Masir 3:12

bo'es am nua, oras es-es ate fe' anmoin naan neno faun. Sin arsin esan re' anjarin be'i-na'i neu hit atoin Yahudis.✧

⁹ Neot es, hit be'i-na'i sin ansaken sin orif nai' Yusuf, rarit sin na'soos ee, ma in njair ate anbi pah Masir. Mes Uisneno nok ne piut.✧

¹⁰ Es naan ate, Uisneno nafeitn ee na'ko in suust ein ok-oke'. Uisneno nfeen ee ronef ahinit he nahiin rasi mfaun, tar antea usif pah Masir anneek niis ne, ma nait je njair gubernur neu pah Masir anfuun am nateef. Ma in na'naak anbi usif pah Masir in sonaf amsa'.✧

¹¹ Rarit, oras amnahas antaman pah Masir ma pah Kana'an. Amnahas naan mainenu', tar antea too mfaun ein ansuus ma nana'reen anbin mee-mee. Es naan ate, anbi oras naan, hit be'i-na'i sin imsa' ka napenin fa mnaah saa'-saa'.✧ ¹² Mes ka'o Yakop anneen hanaf nak, anmu'i mnahat et pah Masir. Es naan ate, in nreun in aanh ein, esan re' hit be'i-na'i sin, he nnaon neun pah Masir he nsosan amnahat.

¹³ Ansosa nrarin on naan ate, sin nfanin. Oras sin amnaht ein naan oek' ein ate, nai' Yakop anreek sin he nfani ntenin ma nsosan amnahat neun pah Masir. Ha'e re' ia, na' nai' Yusuf natoon in tuan ii, nak in es re' nai' Yusuf, re' sin orif. Namuni te, nai' Yusuf nakrira' in nonot-asar sin neu usif pah Masir.✧ ¹⁴ Nai' Yusuf antoit he in amaf ma in orif-tataf sin neem natuan anbin pah Masir. Sin amnemat

✧ **7:8** Reta' Ahun-hunut 17:10-14, 21:2-4, 25:26, 29:31—35:18 ✧ **7:9** Reta' Ahun-hunut 37:11,28, 39:2,21 ✧ **7:10** Reta' Ahun-hunut 41:39-41 ✧ **7:11** Reta' Ahun-hunut 42:1-2 ✧ **7:13** Reta' Ahun-hunut 45:1,16

neun pah Masir naan ok-oke' of tuaf bo' hitu mniim. ✧ ¹⁵ Onaim nai' Yakop nanani' bare neu pah Masir, tar antea hit be'i-na'i sin nmaten nbin naan. ✧ ¹⁶ Ma toon bani' toon ate, sin neik nafani' hit be'i-na'i sin nuif ein neu kuan Sikem et pah Kana'an. Sin nsuub nuif ein naan anbi nopo re' nahunu te ka'o Abraham ansoos ee na'ko nai' Hemor in sufan." ✧

Nai' Stefanus nataah rasi re' nmatoom nok nai' Musa ma atoni' re' ka nroim fa he natniin ee

¹⁷ Nai' Stefanus antuut antein in uaban am nak, "Are' rasin re' ia, anjarin natuin Uisneno anba'an anrair nak, In of anfee auf pusaak neu nai' Abraham anbi bare naan. Oras anmurai anhaumak-maak he Uisneno nanokab In rais manba'an naan ate, hit atoin Yahudis sin na'baab ok amfaun ii kah een anbin pah Masir. ¹⁸ Oras naan, anmui' uisf feu' goes re' annaa' aprenat anbi pah Masir. In ka nahiin fa nai' Yusuf in retan ma in a'naon. ✧ ¹⁹ Usif naan na'aet hit be'i-na'i sin. In mapuutn ii kah een neu hit be'i-na'i sin. In na'seke' sin he nasaitan ri'ana kruu'f ein, he sin nmaten kuuk. ✧

²⁰ Oras naan, ka'o Musa in ainf ii nahoins ee. In aon ii kmoerf aah! In ainaf-amaf sin ka natniin fa uisf ee in aprenat. Sin npairoir na'koro' ri'ana' naan anbi sin umi, tar antea in nmoin naan funan teun. ✧ ²¹ Oras sin ka bisa na'koro' naan fa ri'ana' naan anteni' te, sin

✧ **7:14** Reta' Ahun-hunut 45:9-10,17-18, 46:27 ✧ **7:15** Reta' Ahun-hunut 46:1-7, 49:33 ✧ **7:16** Reta' Ahun-hunut 23:3-16, 33:19, 50:7-13, Nai' Yosua 24:32 ✧ **7:18** Anpoin na'kon Pah Masir 1:7-8 ✧ **7:19** Anpoin na'kon Pah Masir 1:10-11,22 ✧ **7:20** Anpoin na'kon Pah Masir 2:2

npoirn ee. Onaim usif pah Masir in aan feot goes, es re' niit ri'ana' naan. In nait ri'ana' naan ma npairoir je nahuum on re' in aan honi'. ✧ ²² Es naan ate, atoni' pah Masir nanoni' are' sin mahiink ein oke' neu nai' Musa, ma in njair atoin ahinit ma amanoet. In nahiin et uaba' ma mepu.

²³ Oras in nmoin naan toon bo' haa, nai' Musa nnao naim he nahiin kuun in atoin Israelas sin. ²⁴ Oras in npoi nnao te, in niit atoin Masiras es antuuf atoin Israelas es. In nturun atoin Israelas naan, ma in nroor niis atoin Masiras naan. ²⁵ Nai' Musa natenab nak, of oni' in aok-bian sin nahinin nak, Uisneno nsoun ee, he nafetin sin na'kon sin susat. Mes sin ka nahinin rasi naan fa fe'. ²⁶ Noka' on naan ate, nai' Musa npoi ntein he nnao nkius in atoin Israelas sin. Rarit in niit atoni' nua nmabanan. Ma in he nsoba' he narame' sin am nak, "Hoe! Hi nua ki mma'ori-tatan. Mes nansaa' am es hi nua ki mmatuuf?"

²⁷ Mes atoni' re' nbaan in aok-bian naan antitar na'roob ka'o Musa mnak, 'Sekau es re' nait ko he mjari 'nakaf meu kai? Ma sekau es anruur ko he mjair afeek rasi meu kai? ²⁸ Ho mak oni' ho bisa mroor miis kau, on re' afi naa ho mroor miis atoin Masiras naan?' ²⁹ Nai' Musa anneen anrair on naan ate, in nfeen naen nasaitan pah Masir. In naen ma natua nbi atoin Midianas sin pah. In matsao nbi naan, ma nahoni' ri'aan mone nua. ✧

³⁰ Toon bo' haa namsopu te, nai' Musa annao nbi baer jes re' ka nmui' fa oe, anhaumaak nok a'toef es, re' sin teek ee te nak 'To'ef

✧ **7:21** Anpoin na'kon Pah Masir 2:3-10 ✧ **7:29** Anpoin na'kon Pah Masir 2:11-15, 18:3-4

Sinai. Anbi bare naan, Uisneno In ameput na'ko sonaf neno tunan, neem nateef nok nai' Musa, anbi ai re' anpiin anbi hau aan es. Hau naan anpiin, mes ka npuut fa. ³¹ Niit ee on naan ate, nai' Musa nshanmaak. Ma in nnao nhaumaak he nkius niit saa' re' njari nbi naan. Nok askeken, in nneen Uisneno na'uab na'ko ai naan in nanan nak, ³² 'Au re' ia, ho nai'-ka'o sin Uisneno; esan re' ka'o Abraham, ka'o Isak, ma ka'o Yakop.' Anneen hanaf naan ate, ka'o Musa namtau nmaet, tar antea in huumn ii nmouf, ma in ka nabrain fa he nait in matan he nkius ai pina' naan.

³³ Rarit Uisneno na'uab anteni' mnak, 'Musa! Ho mhaek et afu kninu'. Amnui main ho 'pein haef ein naan! ³⁴ Kaisa' muteenb am mak, Au 'nikan 'ain Au too Israelas sin abitan pah Masir. Kahaf! Au umnau sin fe'. Au uhiin sin nana'renat. Au 'neen a'rair sin haan sakoit antotin turun ma babat. Oras ia, Au 'saun ma 'nao he ufetin sin. Uum fe'! Au he 'reek ko mfain meu pah Masir.'✧

³⁵ Onaim Uisneno re' nakriir On anbi ai naan, naprenat nai' Musa he nfain neu pah Masir. Uisneno nruur ma nreek ee, he nafetin too Isra'el na'ko nana'renat. Nai' Musa ia, es re' afi unu' nataan ee nak, 'Sekau es re' nait ko mjair a'nakat neu kai?' Oras ia, Uisneno neikn On es re' nait je!✧ ³⁶ Es naan ate, ka'o Musa ntebi nfain neu pah Masir. Anbi naan, in nmoe' rais sanmakat huma'-huma'. Rarit in napoitian too Israelas sin na'kon pah Masir. In neik sin nnaon natuin Tais Me'e, ma sin nnao

✧ 7:34 Anpoin na'kon Pah Masir 3:1-10 ✧ 7:35 Anpoin na'kon Pah Masir 2:14

natuin baer ruman tar antea toon bo' haa.✧

³⁷ Ka'o Musa neikn on natoon neu too Isra'el am nak, 'Uisneno of nait naan tuaf es na'ko hi tnaanm ein, he njair In mafefa kninu', namnees on re' In nait kau re' ia.'✧ ³⁸ Ka'o Musa neik hit be'i-na'i sin anbin baer ruman. In kuun es anjair nete-ranan neu hit be'i-na'i nok Uisneno In ameput na'ko sonaf neno tunan. Ameput naan, es re' nasanut Uisneno In Kabin ma Prenat neu nai' Musa, re' natoon kit raan a'honis amneot. Uisneno In Kabin ma Prenat naan, es re' nasanut sin anbi 'To'ef Sinai naan.✧

³⁹ Maski on naan amsa', hit be'i-na'i sin ka natniin fa nai' Musa. Sin npenan nain je, ma sin he nfanin kuuk neun pah Masir. ⁴⁰ Rarit sin nnaon nkopo' nai' Harun nak, 'Ho ori' nai' Musa nok kit tpoi ta'ko pah Masir. Mes oras ia, hai ka mihiin fa neu in et kona' mee! Es naan ate, hai mtoit ko he mmoe' baer fuat mahuum es neu kai. Maut he in neikn on es re' njair maat-ranan neu kai.'✧ ⁴¹ Rarit sin nmo'en baer fuat mahuma' naan. In huumn ii on re' bijae aan es. Rarit sin nroron mu'it ma nafuat ee neu ne. Ma sin nfeest ein nok neek marinet ko'u, natuin sin neek ein anmarinan nok bare' re' sin nmoe' je neik sin a'niimk ein kuuk.✧

⁴² Oras ankius niit 'mo'et naan ate, Uisneno ankoit sin. Onaim sin nmurain nfua bare' anbi neon goe tnanan, on re' manas, funan,

✧ **7:36** Anpoin na'kon Pah Masir 7:3, 14:21, Surat Sensus 14:33 ✧ **7:37** Surat re' Nareta' Nafani' Raan A'honis 8:15,18 ✧ **7:38** Anpoin na'kon Pah Masir 19:1—20:17, Surat re' Nareta' Nafani' Raan A'honis 5:1-33 ✧ **7:40** Anpoin na'kon Pah Masir 32:1 ✧ **7:41** Anpoin na'kon Pah Masir 32:2-6

ma kfuun-akfuun. Onaim Uisneno nparakan sin on re' naan. Naan namnees nok saa' re' Uisneno In mafefa kninu' ntui nain am nak, 'Hoe! Hi atoni' pah Isra'el ki!

Toon bo' haa, hi mnao mfuun ma miteef ambi baer ruman naan, rarit hi mroor mu'it he mfua Kau, ai' hi mfua meu sekau?

⁴³ Hi ka mbo'is Kau fa!

Neno-neno te, hi suma mfua hi baer fuat mahuum ein.

Hi mroim he mpoi-mtaam ambi pah tuaf Morok in uim fuat.

Hi mroim he mfua pah tuaf na'ko kfuun es, re' anteek ee te, nak Refan.

Onaim hi mfua piut saa' re' hi mmoe' je meik hi 'niim ein kiim!

Es naan ate, Au of 'ait i'porin ki mi'roo-'roo meu Babel in tukan bian antein.'*⁴⁴

Nai' Stefanus nataah rasi anmatoom nok Uim Onen Uuf

⁴⁴ Nai' Stefanus antuut ma ntaur in uaban naan nak, "Uisneno naruru' neu ka'o Musa 'tope' na'ko uim onen es. Onaim ka'o Musa sin nahake' Tenar Onen es, re' sin nmoe' je na'ko pasu ma tais, natuina' masaf naan. Onaim too Israelas sin neman ma n'oen ein neun Uisneno anbin In Tenar naan. Karu sin nanain ein bare, sin npukai Tenar Onen naan, sin nfuut goe, ma sin nroi neik je neu bare bian. Anbi naan, sin nahake' nteni' Tenar naan.*

⁴⁵ Oras nai' Yosua sin nmakenan suuk a'roo nok uuf-uuf bian anbin pah Kana'an re' ia te,

* **7:43** Nai' Amos 5:25-27 * **7:44** Anpoin na'kon Pah Masir 25:9,40

Uisneno nriu' napoitan uuf ein naan. Rarit In nbait pah naan neu hit be'i-na'i sin. Oras sin ntaam nasiik pah naan, sin neik Tenar Onen naan amsa'. Tenar naan anhaek nabaar tar antea usif nai' Daut annaa' aprenat.✧ 46 Usif nai' Daut an'onen neu Uisneno, on re' hit ka'o Yakop amsa' an'onen neu Ne. Ma nai' Daut anharineb Uisneno In nekan, onaim Uisneno nakriir ee In nekan arekot. Onaim in ntoit Uisneno he in es re' nafena' Uim Onen Uuf fe'u.✧ 47 Mes namuni te, nai' Daut in anah nai' Soleman es re' nafena' Uim Onen Uuf naan.✧

48 Mes hit tahiin tak, Uisneno ka natua fa anbi umi re' mansian ii anmo'e. Rasi naan natai nok saa' re' Uisneno In mafefa kninu' tuaf es antui nain je mnak,

49 'Neon goe tunan naan, anjair Au 'toko prenat.

Ma pah-pinan naan, anjair Au 'teir haef.

Hi he mmoe' umi humaf mee, re'pantas he Au utua 'bi naan? Ka neu he njair fa!

50 Fin Au es re' a'moe' neno tunan ma pah-pinan nok in aafn ii ok-oke!' "✧

Nai' Stefanus na'kekat a'naet ein nak sin ka nahiin fa Uisneno In Atoni Kninu'

51 Rarit nai' Stefanus antaru ntein in uaban. In naskara' sin am nak, "Batuur, ro hi 'naak-fatun ki! Hi on re' tuaf re' ka nahiin niit fa Uisneno, ma ka mitniin Ee fa. Hi mraban Uisneno on re' be'i-na'i sin ankoit Je! Onaim

✧ 7:45 Nai' Yosua 3:14-17 ✧ 7:46 2 Nai' Samuel 7:1-16, 1 Mape'o 'Naof Pah Isra'el ma Pah Yahuda 17:1-14 ✧ 7:47 1 Uisf ein sin Reta' 6:1-38, 2 Mape'o 'Naof Pah Isra'el ma Pah Yahuda 3:1-17 ✧ 7:50 Nai' Yesaya 66:1-2

oras ia, hi he mraban amtein Uisneno In Asmaan Akninu', oo?☆ 52 Hi be'i-na'i sin nasusab niis are' Uisneno In mafefa kniun' ein. Hi mitoon miit kau, mafefa kninu' mee, es re' ka napein fa ha'mu'it na'ko sin? Ka tiit fa fe', ai'? Un-unu' Uisneno In mafefa kniun' ein natoon nanin nak, Uisneno of ansonu' In Atoni Kninu'. Mes hi be'i-na'i sin anroor niis Uisneno In mafefa kninu' sin. Tar antea hi msa' ampaek tua 'teta' he nroor niis Uisneno In Atoni Kninu'. 53 Uisneno In ameput na'ko sonaf neno tunan sin imsa', es re' neik are' atoran harat re' Uisneno anroim he nfee sin neu kit, mes hi ka mfaïroir sin fa."

Sin npoir niis nai' Stefanus

54 Oras sin re' nokan ntokon anbi bare feek rasi naan, anneen nai' Stefanus in uab ein naan, sin nahiin nanin nak in nasaan sin. Es naan ate, sin neek ein namenan ma neik-neuk nisik.

55 Mes nai' Stefanus, re' Uisneno In Asmaan Akniun' ee ntaam neu ne, nait matan ma nbaiseun neu neon goe tnanan. Anbi naan, in niit Uisneno In pinan ma krahan no mes-mese', ma Usif Yesus anhake nbi Uisneno In abnapan a'ne'u anbi baer amasat naan. 56 Ma nai' Stefanus na'uab am nak, "On nai, sin aam ein! Au 'iit neno tunan natfe'i, ma Mansian Batuur-Batuur ee anhaek et baer amasat et Uisneno In abnapan a'ne'u."

57 Annenan on naan ate, aparikas raisn ee ankeeh sin ruik ein. Rarit sin nakain ee nok haan ma'tani' he nai' Stefanus kais na'uaba' nteni'. Ma sin nfuat ok bu'-bua' he n'usa' niis ne. 58 Rarit sin nheer anfonat nai' Stefanus

☆ 7:51 Nai' Yesaya 63:10

ma neik je npoi na'ko kota naan. Ma saksii ngguin sin anpuu' sin baru mnaun kotif, ma nana'at sin anbi atoin muinf es. In kaan ee, nai' Saulus. In es re' anfuaruut sin. Onaim sin npoir nai' Stefanus neikin fatu.

⁵⁹ Oras sin npoir nai' Stefanus, in nhunun naher-heer am nak, "Koi, Usi' Yesus! Au oors ii nhaumaak een. Amtoup kau nai!" ⁶⁰ Rarit in nri'tuu ma nhunun anteni' naher-heer am nak, "Koi, Aam! Kaisa' muroiba' sanat ia meu sin!" Rarit in asnaasn ii natfeek, ma in nmaet.

8

^{1a} Nai' Saulus nok anbi bare naan amsa', ma in nroim he sin nroor niis nai' Stefanus amsa'.

Nai' Saulus anha'mui' Usif Yesus lin na

^{1b-2} Oras nai' Stefanus anmaet, tuaf fak-fauk re' nneek Uisneno, sin nnaon nait in ta'un, ma neik je he nsuub. Sin nkaen nmei'-mei' jok.

Na'ko neno naan, atoni' anmurai nha'mui' Usif Yesus lin na nbi kota Yerusalem, tar antea sin nsusan nmaten ma nha'mui' jok. Rarit sin naen anbait ok neun propinsi Yudea ma propinsi Samaria. Sin arsin naenan, mes Usif Yesus In haef ein sin esan re' nabaran anbin Yerusalem.

³ Nai' Saulus naim ranan piut he nareu' pukan apirsait neu Usif Yesus. In naim sin anbin mee-mee. In npoi-ntaam umi he naim sin. In nheek et bifee ma atoni', ma nataam sin anbin bui.✧

Nai' Felipus nareta' Usif Yesus In Rais Reko neu abitan propinsi Samaria

✧ **8:3** Haef ein sin Reta' 22:4-5, 26:9-11

⁴ Maski sin nasusab nonot apirsait neu Usif Yesus tar antea sin naenan nsiksaakn ok, mes sin ka nasnasan fa he nsaksii Usif Yesus In Rais Reko neu sekau-sekau nbi bare mee-mee. ⁵ On re' oras naan, nai' Felipus nnao nbi kota es et propinsi Samaria, ma natoon neu sin am nak, Nai' Yesus naan, es re' Kristus, re' Uisneno nruur ma nreek nain Je na'ko unu'. ⁶ Oras too mfaun ein niit rais sanmakat re' in nmoe' sin, sin nabuan ma natniin narek-reko' in uaban.

⁷ Tareta' on re': anmui' are' aniut saes ein anbin naan amsa'. Ma niut re'uf sin npoi nasaitan sin nok haan hunun ko'u. Are' ameen bua' ma ameen hae hera' sin, nareok nanin oras naan. ⁸ Es naan ate, abitan kota naan anmarinan nmaten.

⁹ Anbi kota naan, anmui' atoin ahiint es, kaan ee nai' Simon. Nahunu te, in npaek in reu' raut ein neu abitan Samaria. In na'naeb in tuan, ma na'uab am nak, "Sekau on re' au!"

¹⁰⁻¹¹ Onaim munif ai' mnasif, bifee ai' atoni' anbi kota naan anteek in kaan ee piut am nak, "Airoo! Atoni' ia, ma'tain besi! Saa'-saa' re' in nmoe' sin, neman na'ko Uisneno In kuasat!" Natuin are' in re'un re' naan, es naan ate, sin npaek je na'ko unu'.

¹² Mes oras ia, sin nnenan nai' Felipus nanoni' sin anmatoon nok Uisneno In aprenat. In natoon neu sin ranan he bisa sin ntaam njarin Uisneno Iin na, npaek Usif Yesus In kanan. Oras sin nneen anrarin, too mfaun ein anpirsain, ma sin ntaman njarin Uiseneno In nonot-asar. Bifee-atoni' ntaman on naan. Rarit nasrain sin. ¹³ Nai' Simon anpirsai msa' ma ntaam anjair Usif Yesus Iin ja. Onaim sin nasrain je. Rarit in nnao nok nai' Felipus

anbi mee-mee. Oras in niit rais sanmaakt ein re' nai' Felipus anmoe' sin, in nki'un am nak, "Hoe! Re' ia, ro ma'tani'!"

¹⁴ Oras naan, Uisneno In haef ein re' abitan Yerusalem annenan nak, abitan propinsi Samaria sin anpirsain nrarin neu Uisneno In Rais Reko. Onaim sin nsonu' nai' Petrus ma nai' Yohanis he nnaon neu bare naan. ¹⁵⁻¹⁷ Oras sin nua sin antean bare naan ate, sin nahinin nak, apirsait ein re' naan ka ntoupun fa fe' Uisneno In Asmaan Akninu'. Fin sin suma nasranin npaek Usif Yesus In kanan. Rarit nai' Petrus nok nai' Yohanis antao sin a'niimk ein anbi sin, ma sin n'onen antotin he abitan Samaria napein Uisneno In Asmaan Akninu' msa'. Ma sin napein nanin Asmaan Akninu' naan.

¹⁸ Oras naan, nai' Simon niit atoin nua' ein naan antao sin a'niimk ein anbi apirsait ein, onaim sin napein Uisneno In Asmaan Akninu'. Rarit nai' Simon annona' roit neu nai' Petrus ma nai' Yohanis, ma in ntoti mnak, ¹⁹ "Sin aam ein! Hi mfee kau kuasat naan amsa'. Maut he oras au 'tao au 'nimak 'eu sekau-sekau te, sin napenin Uisneno In Asmaan Akninu' msa'."

²⁰ Mes nai' Petrus naskaar ee mnak, "Kasat neu ko, mok ho roit ein naan! Ho mak of oni' ho bisa msoos Uisneno In Asmaan Akninu' meik roit? Kahaf! Ka tiit fa es he bisa nsoos naan Asmaan Akninu'! ²¹ Ho ka mmui' fa hak saa'-saa' meu Uisneno In Asmaan Akninu', natuin ho nekam nanan nameis'ook. Ho suma mami haa akar. ²² Musnaas nai mu'ko ho saant am penu sin! Reko nneis, ho m'onen ma mtoit meu Uisneno, he karu reko te, In nnoes nain ho tenab amre'ut naan. ²³ Au uhiin 'ak, ho

neekm aan naheun nok maufinu ma sinmakat, ma nmui' rais re'uf amfaun re' anfuut ko fe'!"

²⁴ Rarit nai' Simon antoit sin nua sin am nak, "Sin ama' arki! Karu on naan ate, hi m'onen maan kau fe', he kasat re' hi mteek ee naan, kais antoom kau."

²⁵ Rarit nai' Petrus ma nai' Yohanis natoon Usif Yesus In Rais Reko ok-oke', ma sin natoon amsa' Uisneno In Kabin ma Prenat neu abitan kota naan. Rarit sin nua sin ntebi nfanin neun Yerusalem. Oras sin nnaon raan, sin neis nokan kuan-kuan nbin propinsi Samaria, he natoon Usif Yesus In Rais Reko neu abitan naan.

Nai' Felipus nateef nok kaes kou' goes na'ko Afrika

²⁶ Rarit ameput Uisneno na'ko sonaf neno tunan nreun nai' Felipus am nak, "Ba'e! Ho mnao nai mutuin ranan re' an'ain haa'-nua. Mutuin raan amnaa' na'ko kota Yerusalem ma mnao mkoon meu kuan Gasa." ²⁷⁻²⁸ Oras in nneen on naan ate, nai' Felipus anpoi nnao nain. Oras in nbi ranan naan, in niit atoin es. Atoni' re' naan kaes kou' goes na'ko pah Etiopia.* In es re' anpao ma n'urus a'mui'f ein na'ko uis bifee pah Etiopia. Uis bifee naan, sin nteek ee te nak, Kandake. Kaes ko'u re' naan, fe' nok an'onen anbi kota Yerusalem, ma oras naan in nsae kreet he nfain neu sin pah. Oras nai' Felipus niit ee, kase naan antook ma nrees anbi kreet ee in nanan. In nrees anbi surat na'ko ka'o Yesaya, Uisneno In mafefa kninu'.

²⁹ Uisneno In Asmaan Akniun' ee nreun nai'

* **8:27-28** Uab Yunani nak kaes ko'u re' ia, atoin mabo'ek. Pah Etiopia re' naan, pah es et pah meto' Afrika in pasa' neon-saet.

Felipus he nnao nhaumak-maak kreet naan, he nateef nok kaes ko'u naan. ³⁰ Ma oras in nhaumaak ate, in nneen atoni' naan anrees na'ko ka'o Yesaya in surat. Onaim in nataan am nak, "Aam! Ho muhiin saa' re' ho mrees ee naan, ai' kaah?"

³¹ Rarit atoni' naan nataah am nak, "Kaah fa, tua. Ro he nmui' tuaf he natoon kau fe', hena' au uhiin. Amsae uum he mtook mok kau mbi ia." ³² Tuis re' in nrees ee naan, in haan ee, nak on nai:

"Sin nheer anfoont ee, on re' atoni' nheer 'bib-kase,
he neik je he nroor goe.

In njair on re' 'bib-kaes ana' re' atoni' nkateir
in funun,
mes in ntaa' kuun.

In ka nfei fa in fefan,
ma ka nataah fa fefa' mese' msa'.

³³ Rarit sin na'aakn ee;
Sin nafekan rais poi ntoom ee.
Oras naan, sin nroor niis ne,
te kaah, in ka nmui' fa sanat saa'-saa'.

Onaim hit he tak saa' antein?"[☆]

³⁴ Anrees anrair on naan ate, kaes ko'u naan nataan nai' Felipus am nak, "On mee? Ka'o Yesaya antui neu in tuan ii oo, ai' in ntui anmatoom nok atoni' 'teta'?"

³⁵ Rarit nai' Felipus nanoni' kaes ko'u naan neik Usif Yesus In Rais Reko. In nmurai na'ko ka'o Yesaya in tuis re' naan, ma in natoon ranan neu Usif Yesus. ³⁶ Oras sin annaon fe', kaes ko'u naan niit oe. Ma in nsenu nfeek nai' Felipus in uaban, neik haan totis am nak, "Ba'e! Ho mkius miit fe', anmui' oe es nee.

[☆] **8:33** Nai' Yesaya 53:7-8

Karu ho mromi te, atsaun he ho musrain kau nai."

³⁷ [Ma nai' Filipus nataah am nak, "Karu ho mpirsai batuur-batuur meu Usif Yesus ate, ka nmui' fa ekat. Au uskau he tsaun he au usrain ko, tua."

Rarit in nmanaku' am nak, "Au 'pirsai batuur-batuur 'ak, Nai' Yesus re' naan, Uisneno es re' anruur ma nreek nain Je na'ko unu'. In re' naan, Uisneno In Anah."†

³⁸ Onaim atoni' naan anreun he nasnasab in akreet. Rarit sin nsanun ma ntaman nbi oe naan in nanan. Ma nai' Filipus nasrain je nbi naan.

³⁹ Oras sin npoin na'ko oe, Uisneno In Asmaan Akniun' ee neik nai' Filipus annao neu baer sona'. Kaes ko'u naan ka niit antein' ee fa. Kase naan annao nkoon nok neek marinet ko'u. ⁴⁰ Nai' Filipus anpoi nbi kuan es, kaan ee Asotus.‡ Na'ko bare naan, in nnao piut ma natoon neu too mfaun ein Usif Yesus In Rais Reko. In neis nok kuan-kuan tar antea kota Kaisarea.

9

Nai' Saulus antaam anjair Usif Yesus Iin ja (Haef ein sin Reta' 22:6-16, 26:12-18)

¹ Oras naan, nai' Saulus ansair piut-piut ma nha'mui' Usif Yesus Iin na. In naim ranan he nroor niis sin amsa'. Es naan ate, in nnao neu a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naak ko'u, ² ma ntoit suur aprenat he neik sin neu a'naak rais

† **8:37** Era' 37 re' ia, ka matu'i fa et tuis-tuis uab Yunani re' manasik anneis-neis. ‡ **8:40** Kuan naan, kaan ee, neik uab Yunani te nak, Asotus. Mes nahunu te, kaan ee Asdot.

pirsait Yahudi sin anbi sin uim oen ein et kota Damsik. In ntoit he karu in nateef nok apirsait ein neun Usif Yesus In Raan A'honis, et bifee ma atoni', in he nheek ma nfuut sin, ma nheer neik sin neun Yerusalem.

³ Antoupu nrair suur apreent ein naan ate, in nok in aok-bian sin annaon neun kota Damsik. Oras in nhaumaak kota re' naan, nok askeken ate, piin es na'ko neno tunan antaha' natetab nai' Saulus. ⁴ Onaim in ntaikobi ntea nain afu. Rarit in nneen hanaf es na'uab neu ne mnak, "Saulus! Nansaa' am es ho mha'mui' Kau on re' ia?"

⁵ Nai' Saulus nataan am nak, "Sekau es re' a'uaba' ia, tua?"

Hanaf naan nataah am nak, "Au re' ia, Nai' Yesus, re' ho mha'mu'i. ⁶ Oras ia, amfeen nai, ma mtaam nai meu kota naan. Anbi naan, Au of utoon ko saa' re' ho he mmo'e."

⁷ In aok-bian sin annenan hanaf naan amsa', mes sin ka niit fa sekau-sekau. Onaim sin neek ein namnekun, tar antea sin ka fefa' mese' fa.

⁸ Rarit nai' Saulus anfeen anhaek. In he nfei in maatk ein, mes in nforo nmaet. Onaim sin nnaa' in a'niman, ma nok ne ntaam neu kota Damsik. ⁹ Neno tenu mfai tenu 'teme-'teme, in ka niit fa saa'-saa'. Ma in ka naah am niun fa saa'-saa'.

¹⁰ Anbi kota naan, anmui' apirsait es, kaan ee nai' Ananias. Usif Yesus neem nakriir On neu nai' Ananias nbi mnitas, ma nak ee mnak, "Ananias!"

Ma nai' Ananias nataah am nak, "Au es ia, tua!"

¹¹ Usif Yesus nbaasn ee mnak, "Uum fe'! Ho mnao he maim Au atoin es. Amnao meu Raan Amne'o, meu atoin es in umi, kaan ee nai' Judas. Anbi umi naan, ho muteef mok

atoin es, kaan ee nai' Saulus. In na'ko kota Tarsus. Oras ia, in n'onen. ¹² Au 'feen nai' Saulus amnitas amsa' ma utoon ee m'ak, 'Of anmui' atoin es, kaan ee nai' Ananias, neem nateef nok ko.' Ho mnao he mtao ho 'nimam he in bisa niit anfain."

¹³ Mes nai' Ananias nataah am nak, "On nai, Usi! Hai mneen amrair beno huma'-huma' anmatoom nok atoni' re' naan. In nha'mui' niis Ho too kniun' ein abitan Yerusalem. Tar antea sin suust ii, ka kre'-re'o fa! ¹⁴ Oras ia, hai mneen amteni' nak, a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naakt ein anfeen ee kuasat he neem ma nheek nain tuaf-tuaf re' antaam natuin Ho Raan A'honis, tua."

¹⁵ Mes Usif Yesus na'uab anteni' nok nai' Ananias am nak, "Maski on naan amsa', mes oras ia ho ro he mnao! Fin Au 'piir je goen he nfei ranan neu Kau, maut he in neik Rais Reko neu atoni' na'ko uuf ma pah bian, ma neu uisf ein, ma neu too Isra'el amsa'. ¹⁶ Au of utoon ee, he in nahiin, nak ha'mu'it huma' mee es re' npao nain je, natuin in npirsai ma nok Kau goen."

¹⁷ Anneen Usi' In kabin on naan ate, nai' Ananias annao neu umi naan, rarit in ntaam anbi naan. In ntao in a'niman anbi nai' Saulus am nak, "Ba'e! Usif Yesus re' ho miit Ee nbi ranan oras ho uum, In neikn On es anreun kau he 'uum uteef 'ok ko. In nreun kau he au 'onen ma 'tao au 'nimak 'eu ko, he ho bisa miit amfain. In nroim he ho mtoup In Asmaan Akninu' amsa'."

¹⁸ Oras naan, nai' Saulus annaben ate, saa' es on re' ika' poho' anmouf na'ko in maatk ein, ma in bisa niit anfain nain. Rarit in nfeen ma

sin nasrain je. ^{19a} Onaim in naah am niun, tar antea in aon ee na'be'i nfain.

Nai' Saulus natoon Rais Reko anbi kota Damsik

^{19b} Nai' Saulus natua nabaar akre'o fe' nok Usif Yesus Iin na nbi kota Damsik. ²⁰ Ma in nnao ntaam anbi atoin Yahudis sin uim onen, ma in natoon neu sin am nak, "Mitniin mirek-reko'! Batuur-batuur Nai' Yesus naan, Uisneno In Anah."

²¹ Are' too mfaun ein ntaka'naan ein ma nsanmakan neu nai' Saulus in uaban naan. Es naan ate, sin na'uab ein am nak, "In re' ia, es re' nha'mui' Usif Yesus Iin na nbi Yerusalem, ai' kaah? Rarit in neem neu ia, he nheek sin ma neik sin nnaon neu a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naakt ein! On mee es re' ia!?"

²² Nai' Saulus nroim he nakrira' bukti mnak, Nai' Yesus re' naan, Kristus re' Uisneno nba'an nain Je na'ko afi unu', he nsoun Ee neem. Nai' Saulus nanoni' nok maat-maat tar atoin Yahudis sin ka niis ee fa. Es naan ate, nai' Saulus in akbeorn ii, na'nae piut na'ko oras neu oras.

²³ Ankono kre'o na'ko oras naan, atoin Yahudis sin namin ranan he nroor niis nai' Saulus. ²⁴ Mes nai' Saulus annaben nahiin sin tenab naan. Sin anpao nai' Saulus fai-manas anbi eno' 'po'i kota naan, he nroor niis ne. ²⁵ Onaim anbi fai jes ate, nai' Saulus in aok-bian tuaf fauk neman, ma nfaf-boki' naan ee nbi 'ki'u, rarit nasaunt ee na'ko baah-rame mnanu' kota naan. Nok ranan naan, in naen nasaitan kota Damsik.✧

Nai' Saulus annao neu Yerusalem

²⁶ Rarit nai' Saulus annao neu Yerusalem. Anbi naan, in he ntaam nabua nok Usif Yesus Iin na. Mes sin arsin namtausan nai' Saulus, natuin sin nateenb ein am nak, in nmoe' jon he njair on re' antaam apirsait neu Usif Yesus. Rarit na' in he nheek sin. ²⁷ Mes anmui' atoin es, kaan ee nai' Barnabas. In es re' natefa' nai' Saulus nok Usif Yesus In haef ein anbi naan. In natoon neu sin are' rasi re' anjair neu nai' Saulus anbi raan atnana'. In natoon nak nai' Saulus nateef anrair nok Usif Yesus amsa'. Ma Usif Yesus na'uab maat-maat nok ne msa'. Nai' Barnabas natoon amsa' am nak, nai' Saulus ro nabrain he natoon Usif Yesus In Raan A'honis neu abitan Damsik.

²⁸ Annenan on naan ate, sin antoup nai' Saulus. Rarit in natua nok sin anbi kota Yerusalem. In nabrain he na'uab anmatoom nok Usif Yesus In Rais Reko neu sekau-sekau, natuin in ka namtausan fa saa' es. ²⁹ In nmakoni' penit nok atoin Yahudis fauk re' na'uab ein neik uab Yunani amsa'. Mes sin ka nromin fa he ntoup in peint am in uab ein naan, onaim sin namin ranan he nroor niis ne. ³⁰ Mes oras Usif Yesus Iin na annenan am nak, biak ein nateenb ein amre'ut on naan ate, sin naen neik nai' Saulus neu kota Kaisarea et tais je ninin. Rarit sin nreek ee he nnao nkoon neu in kuan, et kota Tarsus.

³¹ Rarit Usif Yesus Iin na re' abitan propinsi Yudea, propinsi Galilea, ma propinsi Samaria, anmonin nok mamut. Sin nma'baab ein piut. Ma sin nmoe' natuin Usif Yesus In nromin. Ma Uisneno In Asmaan Akninu' nha'tain sin neek ein.

Nai' Petrus nareko' atoin amenat es anbi

kuan Lida

³² Oras naan, nai' Petrus biasa nnao neu bare-bare he nkius Usif Yesus lin na. Anbi neon goes, in nnao nkius nonot apirsait abitan kuan Lida. ³³ Anbi naan, in nateef nok atoin es, kaan ee nai' Eneas. Atoni' naan anbua. Toon faun nggoen, in ka nfeen niit fa na'ko in hara 'tupa'.

³⁴ Nai' Petrus na'uab neu ne mnak, "Eneas! Oras ia, Yesus Kristus nareko' ko. Onaim ho mfeen nai! Amkikin ho bare 'tupa'!"

Anneen anrair on naan ate, in anfeen nain.

³⁵ Oras abitan kuan Lida ma kuan Saron niit nai' Eneas nareok on naan ate, sin arsin anpirsain neun Usif Yesus.

Nai' Petrus namonib nafani' ain Tabita na'ko in a'maten

³⁶ Oras naan, anmui' bifee jes, kaan ee bi Tabita, re' natua nbi kota Yope et tais je ninin. (Bifee naan, in kanan neik uab Yunani te nak, Dorkas, re' neik hit uab ii te nak 'ruus').* In npirsai neu Usif Yesus. In nmoe' arekot piut neu in aok-bian sin, ma nturun are' ama'mui't ein.

³⁷ Oras naan, ain Tabita nameen, rarit in nmaet. Onaim sin naniu in ta'un, ma sin n'aum goe, rarit sin natuup ee nbi in ke'en abit fafon.

³⁸ Oras naan, sin nnenan nak nai' Petrus natua ntahan nbi kuan Lida. (Kuan naan, in a'roon ii neno steen es, karu tnao hae ta'ko kota Yope.) Rarit sin nhaefan tuaf nua he nnaon naskau nai' Petrus am nak, "Aam! Hai miskau ko, he mkoen om uum rabah meu Yope."

* **9:36** Bifee re' ia, anmui' kanaf nua, mes sin a'moufk ein mese'. Neik uab Aram, *Tabita*, hit uab ii te nak 'ruus'. Ma neik uab Yunani, *Dorkas*, re' hit uab ii ate nak 'ruus' amsa'.

³⁹ Anneen haan askaut naan ate, nai' Petrus nok nain sin. Antean bare naan ate, nai' Petrus antaam ma nsae nkoon anbi ain Tabita in ke'en. Ke'en naan naheun nok bifee banu' re' neman ma nkaen nmei'-mei' jok. Sin nakrira' sin baur paekn ein ma pake bian antein re' ain Dorkas ansoo sin, oras in nmoin fe'.

⁴⁰ Nai' Petrus anreun sin he npoin ok-oke' na'ko ke'en naan. Onaim in nri'tuu ma n'onen. Rarit in nabani' neu amates naan ma na'uab am nak, "Ain Tabita! Amfeen nai, tua!" Nok askeken ate, bifee naan anfei in matan. Oras in nkius niit nai' Petrus, in nfeen ma ntook.

⁴¹ Rarit nai' Petrus annaa' in a'niman ma nfiit nafeen ee. Onaim nai' Petrus no'en bifee baun ein ma tuaf bian anbi naan, he nana'at bifee amonit naan neu sin.

⁴² Rasi naan matona' anbi kota Yope no mes-mese', tar antea too mfaun ii anpirsain neun Usif Yesus. ⁴³ Nai' Petrus natua nabaar anbi bare naan fe', nbi atoin es in umi. Atoni' naan, kaan ee nai' Simon. In meup goe es re' nakninu' pasu.

10

Nai' Kornelis naskau naan nai' Petrus

¹ Oras naan, anmui' soraru 'nakaf tuaf es na'ko pah Roma, kaan ee nai' Kornelis. In na'naak sorarus tuaf nautn es. Sin neman na'kon pah Itali, bare 'roo. In natua nbi kota Kaisarea. ² In, ma in uim je naan ee msa' anneek niis Uisneno. Mes atoni mfaun pah Roma sin bian, ka on fa naan. Era'-era' in nturun ama'mui't ein, ma in n'onen piut-piut neu Uisneno.

³ Neon goes, of oni' nreuk teun maans ii nteib, in niit nok maat me'u nbi mnitas, Uisneno In ameupt es na'ko sonaf neno tunan, neem ma nhaamn ee mnak, "Kornelis!"

⁴ Nai' Kornelis niit ameput naan, onaim in namtau nmaet. Rarit in nataan am nak, "On mee, tua?"

Ameput naan nataah am nak, "Uisneno anneen anrair ho onen toits ein, ma In namnau ho nekam arekot meu are' tuaf bian sin. Onaim Uisneno niit ko. ⁵ Onaim oras ia, amreek tuaf he nnao neu kota Yope, he naskau neik naan atoin es, kaan ee nai' Simon Petrus. ⁶ In natua et uim jes nbi tais je ninin, nok atoin es re' in meup goe nakninu' pasu. In kaan ee, nai' Simon amsa'."

⁷ Oras ameput sonaf neno tunan annao nasaits ee, nai' Kornelis no'en in aan ameput tuaf nua, ma nok in soraurs es, re' anneek Uisneno msa'. ⁸ Oras nai' Kornelis natoon anrair are' rasi naan ate, in nreek haefan sin he nnaon neun kota Yope.

Nai' Petrus neem nateef nok nai' Kornelis

⁹ Noka' on naan ate, of oni' maans ii na'puup, nai' Kornelis in haef ein anhaumak-maak kota Yope. Oras naan, nai' Petrus ansae ma n'onen anbi nai' Simon in uim je porata' pakan.

¹⁰ Nai' Petrus an'onen, mes in nnaben ate namnaah. In npao abiurt ein nabaarb ein bukaet. Ma oras in n'onen on naan ate, Uisneno nakriir ee mnitas. ¹¹ Nak, on re' in niit neon goe natfe'i, ma isparei mainuan es anboor neem. Isparei naan mafutu' ma makfiri' anbi in suusk ein haa sin. Isparei naan ansaun neem. ¹² Anbi isparei jan in nanan,

in niit mu'it huma'-huma', esan re': mui' hae haa', anonok, ma koro huma'-huma'.

¹³ Ma in nneen haanf es anreun goe mnak, "Pe'u! Amfeen nai! Amroor mui't ein ia. Rarit mubarab sin ma mbukae!"

¹⁴ Mes nai' Petrus nataah am nak, "Ka bisa fa, tua! Kais on re' naan! Natuin au ka 'euk 'iit fa mu'it huma'-huma' naan sin siisk ein! Hai atoin Yahudis minunin mu'it ein re' naan sin siisk ein!"

¹⁵ Mes hanaf naan nataah am nak, "Karu Uisneno nak baer es kninu' te, ho kaisa' mak an'oemeet!" ¹⁶ Isparei naan, anpoi no teun, ma na'ait on anfain neu neon goe tunan.

¹⁷ Rarit nai' Petrus natenab neu-mneem an-matoom nok amnitas naan in a'moufn ii saa'. Nateef oras naan, nai' Kornelis in haef ein neem antean nai' Simon in umi. Sin nhake nrarin anbin eno'. ¹⁸ Onaim sin nhaman uim tuaf naan ma nataan am nak, "Hoore, tua! Hai iim maim tuaf es, re' natua ntahan et umi ia. In kaan ee, nai' Simon Petrus. Hi mihiin je, oo?"

¹⁹ Oras naan, nai' Petrus natenab mnitas naan in a'moufn ii fe', mes Uisneno In Asmaan Akniun' ee natoon ee mnak, "Hae, Pe'u. Anmui' atoni'* neem naim ko et a'pinan ee. ²⁰ Amsaun he mnao mutuina' sin nai. Kaisa' ho neekm aan nabait. Maski sin re' naan ka atoin Yahudis fa, mes kais ammai'nisin sin, ai' maan sin anjarin atoin 'oemetan, mutuin harat atoin Yahudis. Natuin Au es re' a'reun sin he neem naan ko." ²¹ Rarit nai' Petrus ansaun ma

* **10:19** Anmui' tuis Yunani fauk re' nak 'tuaf teun' es annemat. Mes anmui' tuis es re' nak suma 'tuaf nua' goah. Ma nmui' tuis namfau re' ka natoon fa tuaf fauk re' neem naim nai' Petrus.

nateef nok atoin ein naan, ma nak sin am nak, "Au re' ia, es re' hi maim je. Hi mperluu saa'?"

²² Rarit sin natahan am nak, "A'naak sorarus pah Roma tuaf es, in es re' anreun kai he iim meu ia. In na'naak sorarus nautn es. In neekn ee na'teeb ma namnau Uisneno. Atoin Yahudis amfaun nahiin atoni' ia in arekon. Afi naa, Uisneno In ameput sonaf neno tunan neem ma nreun hai a'nakat, he ntoit ko aam, he uum meu in umi, natuin in he nneen ko, tua."

²³ Anneen anrair on naan ate, nai' Petrus ntoit sin he ntupan fai jes anbi umi naan. Noka' on naan ate, sin nfenan, ma nai' Petrus annao nabua nok sin. Anmui' tuaf fauk na'kon Usif Yesus Iin na re' abitan Yope, annaon nabuan nok sin.

²⁴ Mabe' naan, sin ntupan nbin raan atnana'. Noka' on naan ate, na' sin antean kota Kaisarea. Oras sin ntean nai' Kornelis in umi, in npao nain sin. In nabuab in aasr ein am in aok-bian no mes-mese' anbin naan. ²⁵ Oras nai' Petrus he ntaam neu umi naan ate, nai' Kornelis naen anseun nggoe nbi mone', ma in nri'tuu anbi nai' Petrus in haen, ma na'ruri' he na'besan nai' Petrus. ²⁶ Mes nai' Petrus anfiit nahake' aam Kornelis ma na'uab am nak, "Ba'e! Amfeen amhaek nai! Kais mu'besan kau! Fin au re' ia, mansian on re' ho msa'."

²⁷ Anneen on naan ate, nai' Kornelis anfeen anhaek. Rarit nai' Kornelis ma nai' Petrus na'uab ein, ma sin annaon ntaman neu uim je nanan. Nai' Petrus niit too mfaun nabuan anbi naan, sin npao nain je. ²⁸ In nkiaus natefan sin, rarit in na'uab am nak, "Sin au ba'e ma benu' arki! Hi mihiin main hai atoin Yahudis hai harat. Karu tatuin harat naan, ka nabei' fa he hai mseor gom mok atoni' pah a'teta'. Saa'

ntein he mtaam meu sin umi. Mes Uisneno neikn On nakrira' neu kau mnak, karu In es re' na'uab am nak, baer es kninu', ka nabei' fa he au 'ak bare' naan 'oemetan. Onaim oras ia, au ka mai'nisin fa tuaf bian anteni'. Au ro he 'aan sin anjarin au nonot-asar 'bi au uim je nanan. ²⁹ Es naan ate, oras hi iim maan kau te, au 'feen a'nao 'uum 'ain. Au ka puutr ok fa, natuin Uisneno natoon anrair kau. Onaim hi mitoon kau fe'! Hi mo'en kau he saa'?"

³⁰ Onaim nai' Kornelis anpeo are' rasi nak, "Neno haa akonot, of oni' nreuk teun maans ii nteib, au 'onen a'bi au umi re' ia. Nok askeken ate, atoin es anhake nbi au matak. In paekn ii namaas. ³¹ Ma in nhaman kau mnak, 'Kornelis! Uisneno anneen ho onen toits ein, ma In namnau ho nekam arekot neu too mfaun ein. ³² Onaim oras ia, amreun tuaf he nnaon neun kota Yope he naskau neik naan tuaf es, kaan ee nai' Simon Petrus. In natua ntahan et uim jes nbi tais je ninin, et atoin es re' biasa nakninu' pasu. In kaan ee, nai' Simon amsa'."

³³ Es naan ate, au 'reun tuaf he naen neit ma naskau neik ko uum meu ia, tua. Hai mtoit makasi ma sukuur kou'-ko'u, natuin ho mkoen om uum main, tua. Onaim oras ia, hai mibua he mitniin saa'-saa' re' Uisneno nreun ko he mutoon sin meu kai, tua!"

Nai' Petrus natoon Usif Yesus In Raan A'honis neu tuaf re' ka atoin Yahudis fa

³⁴ Rarit nai' Petrus na'uab am nak, "Oras ia, au fe' uhiin 'ak, Uisneno naan ro nkius mansian ii ok-oke' namnees. In ka npiir fa humaf, nak ia atoin Yahudis, ma bian sin ka atoin Yahudis fa. ³⁵ Karu nmui' tuaf

✧ **10:34** Surat re' Nareta' Nafani' Raan A'honis 10:17

na'ko uuf mee-mee re' in neekn ee mne'o, ma n'onen piut neu Uisneno, ma natuin In nromin, tuaf naan anharineb In nekan. ³⁶ Hi mihiin saa' re' Uisneno natoon anrair je neu kai too Isra'el, nak In nsonu' anrair Kristus, es re' Nai' Yesus. Ma Nai' Yesus naan anmaet he narame' mansian ii nok Uisneno. Ma In anjair A'nakat neu mansian ii ok-oke'.

³⁷ Hi mneen mirari msa', saa'-saa' re' anjarin nbin propinsi Yudea nfuun am nateef. Reta' naan anmurai na'ko nai' Yohanis natoon neu too mfaun ein am nak, sin ro he nasaitan sin saant ein. Ma sin ro he nasranin amsa', he njair tanar nak, sin nareko nfanin nok Uisneno. ³⁸ Rarit Uisneno nfee In Asmaan Akninu' neu Nai' Yesus, atoin Nasaretas naan. Uisneno nfee In kuasan neu Nai' Yesus amsa'. Rarit Nai' Yesus anpoi-ntaam kuan am bare, he nmoe' rais reko neu too mfaun ein. In nturun ma nbaab tuaf re' niut reu'f ein sin a'nakat nasusab sin. In nmoe' on re' naan, natuin Uisneno nok Ne piut. ³⁹ Hai re' ia miit meik hai maatm ein kiim saa' re' In nmoe' sin nbin kota Yerusalem, ma anbin pah atoin Yahudis sin nfuun am nateef.

Maski on naan amsa', mes sin nkuus nakfiirt Ee nbi hau nehe tar anmaet. ⁴⁰ In nmaet batuur-batuur, mes nmeu te, Uisneno namonib nafain' Ee. Rarit In nakrira' In tuan, he njair bukti nak, In anmoni nfain. ⁴¹ Mes In ka nakriir On fa neu mansian ii oke', suma neu kai mmees. Oras In nmoni nfain re' naan, hai biasa mbukae mok Ne. Onaim Uisneno anruur kai he njair saksii ma mnao mitoon Usif Yesus In Rais Reko naan meu tuaf amfaun ambi mee-mee.

⁴² Onaim Uisneno es re' anreun kai he mnao mitoon maat-maat, anmatoom nok Atoni' re' In nruur nain Je na'ko afi unu', es re' Nai' Yesus. Ma Uisneno nait Nai' Yesus amsa' anjair Afeek Rasi, he nafeek nak sekau es re' anmoin piut nok Uisneno, ma sekau es re' kahaf. Nai' Yesus naan, es re' nafeek rasi neu amates ma neu amoint ein. ⁴³ Na'ko afi unu', Uisneno In mafefa kniun' ein anrurun amsa' neu Nai' Yesus naan nak, sekau-sekau re' anpirsai Je, Uisneno of antoup sin ma annoes nain sin saant am penu sin."

Tuaf re' ka atoin Yahudis fa, sin ntoup Uisneno In Asmaan Akninu'

⁴⁴ Oras nai' Petrus na'uab on naan fe'e te, nok askeken Uisneno In Asmaan Akninu' neem antaam anbi bifee-atonu' sin ok-oke' re' anneen ee. ⁴⁵ Anbi naan amsa', anmui' nai' Petrus in partei ngguin atoin Yahudis, re' neem nokan na'kon kota Yope neu nai' Kornelis in umi et kota Kaisarea. Oras sin niit too mfaun ein antoup Uisneno In Asmaan Akninu' naan, sin nsanmakan, natuin sin fe' nitan, nak Uisneno nfee In Asmaan Akninu' neu atoni' re' ka atoin Yahudis fa. ⁴⁶ Sin nneen bifee-atonu' re' anbin nai' Kornelis in umi, na'uab ein neik uab huma'-huma', ma sin npures ma nbo'is Uisneno.

Rarit nai' Petrus na'uab am nak, ⁴⁷ "Hi mkius kiim! Sin re' ia, antoup Uisneno In Asmaan ee on re' hit imsa'. Onaim oras ia, iim he tasrain sin nai. Ka tiit fa es, re' he bisa npenan anteni' sin." ⁴⁸ Rarit nai' Petrus anreun sin he nasrain nai' Kornelis nok are' bifee-atonu' nbin naan, he sin ntaman too srani' neu Usif Yesus. Rarit sin ntotin, he nai' Petrus natua nabaar nok sin

nenon fauk antein, na' sin nafetin nai' Petrus he ntebi nfain neu Yerusalem.

11

Nai' Petrus namneob on anmatoom nok sranit neu tuaf re' ka atoin Yahudis fa

¹ Nai' Petrus ka nfain fa fe', mes Usif Yesus In haef ein ma apirsait bian abitan Yerusalem, annenan anrair nak, tuaf re' ka atoin Yahudis fa sin antoupu nrair Usif Yesus In Rais Reko.

² Onaim oras nai' Petrus anfani ntea Yerusalem on naan ate, anmui' apirsait na'ko partei Yahudi tuaf fak-fauk,* nasaan ee mnak, ³ "Hoe! Ho mmoe' on mee es re' naan? Ho muhiin hit haart ii oo, ai' kaah? Ho ro mubrain he mtaam meu tuaf re' ka atoin Yahudis fa sin umi? Ho mbukae mok sin! Kais on re' naan, natuin sin ka na'heir ein fa on re' hit harat! Ka nabei' fa he hit tseor gok tok sin!"

⁴ Rarit nai' Petrus npeon sin are' rasi re' anjarin nrarin naan am nak, ⁵ "Neon goes, oras au 'bi kota Yope, au 'onen. Anbi naan, Uisneno nakrira' neu kau nbi mnitas. Nak, on re' au 'iit neon goe natfe'i, ma isparei kou' goes anboor, ma nakfiirt ee nbi in suusk ein haa sin. Isparei naan ansaun neem neu kau. ⁶ Oras au 'kisu 'taam 'eu isparei naan ate, au 'iit mu'it huma'-huma', esan re': mui' hae haa', anonok, nok koro huma'-huma'. Sin arsin re' naan, mui't ein re' hit tanunin sin. ⁷ Rarit au 'neen hanaf es

* **11:2** Karu anmui' tuaf re' ka atoin Yahudis fa he natuin Nai' Yesus, atoni' na'ko partei agama Yahudi re' ia nak, sin ro he na'heir ein natuin atoin Yahudis sin harat, ma sin ro he nanaoba' are' kanan atoran rais pirsait Yahudi bian amsa'.

anreun kau mnak, 'Pe'u! Amfeen nai! Amroor mui't ein ia, mubarab sin ma mbukae nai!'

⁸ Mes au utaah am 'ak, 'Ka bisa fa, tua! Kais on re' naan, tua! Fin au ka 'euk 'iit fa sisi huma'-huma' on re' naan. Hai atoin Yahudis minunin are' mui't ein re' naan!'

⁹ Mes hanaf naan nataah am nak, 'Karu Uisneno nak baer es kninu' te, ho kais mak bare' naan 'oemetan!'

¹⁰ Au 'kious 'iit isparei naan anboor no teun, ma in na'ait on anfain neu neon goe tnanan.

¹¹ Nateef oras naan, atoni' teun neem antean umi naan. Sin neman na'kon Kaisarea he naim kau. ¹² Rarit Uisneno In Asmaan Akninu' natoon kau mnak, 'Ho msaun he mnao mok atoin ein naan nai. Kaisa' ho neekm aan ma'fena!' Maski sin atoni' 'teta', mes kaisa' ho mmai'nisin sin, ma maan sin on re' atoin 'oemetan.' Rarit hit aok-bian sin tuaf nee re' ia, nokan amsa' anbin Kaisarea. Anbi naan, hai mtaam meu a'naak soraurs es na'ko pah Roma in umi. ¹³ In na'uab am nak, neno fauk akonot, in niit Uisneno In ameput sonaf neno tunan, anhake nbi in umi, ma na'uab am nak, 'Amreek tuaf he nnaon neu Yope he naskau neik naan atoin es, kaan ee nai' Simon Petrus. ¹⁴ Atoni' naan of natoon ko mok ho uim ji in nanan, Uisneno In ranan he nsoi nafetin ki, ma annoes nain hi saant ein.'

¹⁵ Es naan ate, au 'murai utoon 'eu sin Uisneno In Raan A'honis. Nok askeken ate, Uisneno In Asmaan Akniun' ee neem antaam neu sin ok-oke', on re' neon goes ii hit ttoupu trair Je. ¹⁶ Oras au 'iit sin antoup In Asmaan Akninu' on naan ate, au umnau Usif Yesus In uaban uhunut re' nak, 'Nai' Yohanis nasrain ki neik oe nmees, mes Uisneno of ammo'e nneis

na'ko naan neu ki, es re' In of anfee ki In Asmaan Akninu'.[☆] 17 Uisneno neikn On es re' anfee In Asmaan Akninu' neu atoni' 'teet ein, namnees on re' In nfee Je neu kit. Onaim hi mroim he au 'raban Uisneno oo, ai' on mee? Onaim au he u'uab 'ak saa' a'tein?"

18 Anneen nai' Petrus natoon nanoon on naan ate, sin ka nasaan antein' ee fa. Rarit sin npures ma nbo'is Uisneno nak, "Aijoo! Maineun besi! Uisneno nfei ranan he atoin sona' amsa' bisa nasaitan sin 'monit asanat, he In nnoes nain sin saant ein, ma sin nmonin piut nok Ne."

*Usif Yesus Iin na anbait ok neun bare-bare.
Bian etan kota Antiokia*

19 Neon goes ii, oras sin na'mate nrair nai' Stefanus, sin nmurai nha'mui' ma nasusab apirsait ein neu Usif Yesus. Es naan ate, sin naen anbait ok neun bare-bare. Bian naenan neun propinsi Finisia. Bian naenan neun puru Siprus, ma bian anteni' naen na'roon tar antean kota Antiokia et propinsi Siria. Amnaent ein naan natoon Usif Yesus In Rais Reko anbin mee-mee msa'. Mes sin natonan neu haa sin atoin Yahudis anmesen. Sin ka natonan fa atoni' 'teta'.[☆]

20 Ma anmu'i ntein Uisneno Iin na na'kon puru Siprus ma na'kon kota Kirene. Bian sin nnaon nkonon neun kota Antiokia et propinsi Siria. Anbin bare naan, sin es re' natonan Usif Yesus In Rais Reko neu tuaf re' ka atoin Yahudis fa. 21 Uisneno nfeen sin In kuasan, tar antea too mfaun apirsain neu Usif Yesus.

[☆] **11:16** Haef ein sin Reta' 1:5 [☆] **11:19** Haef ein sin Reta' 8:1-4

22-24 Oras naan, apirsait ein abitan Yerusalem annenan nak, atoni' 'teta' abitan Antiokia npirsain neun Usif Yesus amsa'. Onaim sin nreek haefan tuaf es, kaan ee nai' Barnabas, he nnao nkius sin. Nai' Barnabas naan, atoin neek reko, ma npirsai batuur-batuur neu Uisneno. Asmaan Akninu' natuuk goe msa'.

Oras in neem antea bare naan, in niit nak, batuur-batuur Uisneno nmeup ma'tani' anbi atoni' 'teta' sin a'moink ein. Onaim in nmariin. Rarit in nha'tani nteni' sin, he sin nabei' ein he natuin piut-piut anbin Uisneno In Raan A'honis. Nok ranan naan, apirsait ein neu Usif Yesus na'baab ok piut na'ko neno neu neno.

25 Rarit nai' Barnabas annao nkoon neu kota Tarsus he naim nai' Saulus. 26 Oras in nateef nok nai' Saulus, in nfuir ee he nfanin bu'-bua' neun Antiokia. Rarit sin nua sin natua nabaran toon es, nok Usif Yesus Iin na re' abitan Antiokia. Neno-neno te, sin nanoni' Usif Yesus In Raan A'honis neu too mfaun ein. (Anbi kota Antiokia re' ia, na' atoni' anteek apirsait ein neu Usif Yesus nak 'atoni Kristen').†

27 Oras sin nua sin nbin Antiokia fe', anmui' tuaf fauk neman na'kon Yerusalem. Uisneno biasa npaek atoin ein naan he njarin In mafefa kniun' ein. 28 Tuaf es na'ko mafeef ein naan, kaan ee nai' Agabus. Uisneno In Asmaan Akniun' ee natoon ee mnak, "Of amnaahs ii ma'tani' antaman pah-pinan fuun am nateef." Onaim

† **11:26** Uab tuka' 'Kristen' naan, in na'uub on na'ko kanaf 'Kristus'. Neik hit uab ii te nak, 'Atoni' re' natuina' Kristus'. 'Kristus' in a'moufn ii nak, 'Atoni Kninu' re' Uisneno anruur nain Je na'ko unu' he nreek Ee neem.'

nai' Agabus natoon ee neu bian anteni'. (In uaban naan anjair batuur oras nai' Klaudius, uis ko'u keser Roma, na'naak.)[☆] 29 Anneen nai' Agabus in uaban on naan ate, Usif Yesus lin na re' abitan Antiokia namin ranan ma nabuab ein roit, he nsonu' sin neu sin aok-bian anbi Usif Yesus, re' nmonin nbin susat anbi propinsi Yudea. Tuaf mese'-mese' anfee natuin in a'be'in. 30 Nabuab anrair on naan ate, sin nreek nai' Barnabas nok nai' Saulus, he sin nua sin nnaon naat roit ein naan neu a'naak jemaa't ein nbi bare naan, he nbait sin neu asuust ein.

12

Nai' Yakobus in a'maten, ma nai' Petrus antaam bui

¹ Oras naan, usif nai' Herodes* anmurai nha'mui' Usif Yesus In apirsait ein bian. ² In naprenat tuaf he nroor na'maet nai' Yakobus npaek suni'. Nai' Yakobus naan, nai' Yohanis in tataf. ³ Oras nai' Herodes nahiin nak nai' Yakobus in a'maten anharineb a'naet Yahudi sin neek ein, in nmo'e nneis na'ko naan. Onaim nateef nok neon ko'u re' sin nteek nain je nak, Fesat Utunu' re' ka Maseor Muur fa,[†] in naprenat tuaf he nnaon nheek naan nai' Petrus. ⁴ Anheke nrair je on naan ate, sin nataam ee nbi bui. Rarit sin nruur naan sorarus pukan haa, he nmakseun ein et fai ma

[☆] **11:28** Haef ein sin Reta' 21:10 ^{*} **12:1** Usif Herodes re' ia, sin nahiin je neik kanaf *Herodes Agripa*. In nai'f ee, sin nahiin je neik kanaf *Herodes A'naet*. In re' naan, es re' naprenat he nroor ri'ana kru'uf oras nahonis Usif Yesus anbi Betlehem. [†] **12:3** Neon ko'u naan, ampaumaak Neon Paska.

manas, he npao ma ntiut nai' Petrus. Sorarus pukan es ate, tuaf haa. Nai' Herodes anroim he nafeek nai' Petrus in rasi anbi too mfaun ein sin humak ma sin matak, oras fesat naan namsoup. ⁵ Onaim oras sin nataam nai' Petrus anbi bui, Usif Yesus In apirsait ein an'oen ein piut-piut, antotin he Uisneno npafa' ma npanat nai' Petrus.✧

Uisneno napoitai nai' Petrus na'ko bui

⁶ Noka' on naan ate, usif nai' Herodes he nafeek nai' Petrus in rasi nbi too mfaun ein sin humak ma sin matak. Mes mabe' naan, sin nfuut nai' Petrus nok korenit nono' nua anbi bui je nanan. Rarit in ntuup anbi sorarus nua sin atnaank ein. Sorarus bian anteni' anhaken ma npaon anbi eon' ee in matan.

⁷ Nok askeken ate, Uisneno In ameput es neem na'ko sonaf neno tunan ma nhake nbi naan. Rarit ke'en naan anmeu 'siin-'siin. Rarit ameput naan anpoo' nafena' nai' Petrus am nak, "Pe'u! Amfeen nai!" Oras naan amsa', korenit naan natsefi' nain na'ko nai' Petrus in a'niman. ⁸ Rarit ameput sonaf neno tunan naan anreun goe mnak, "Ampaek ho baru! Ampaek ho 'pein haef ein!" Nai' Petrus anpaek anrair on naan ate, ameput naan anrenu ntein' ee mnak, "Ampaek ho baru mnaun kotif, ma uum he mutuin kau nai!"

⁹ Onaim nai' Petrus natuin ameput naan anpoin na'kon bui. Mes nai' Petrus natenab nak, ai' in suma namnei. Te kaah, naan ro njair tebe. ¹⁰ Oras sin nnaon nasoup baer paot nua nmaktun-tuin ein ate, sin ntean eon besi. Eno'

✧ 12:5 Anpoin na'kon Pah Masir 12:1-27

naan nasoitn on kuun, ma sin anpoi natuun ranan re' he nnao neu kota. Nok askeken, Uisneno In ameput naan annao nasaitan nai' Petrus anmes-mees.

¹¹ Oras ameput naan namneku nrari te, na' nai' Petrus nahiin ma natenab am nak, "Namneo! Oras ia, au fe' uhiin. Uisneno nsonu' In ameput neem he nafetin kau na'ko nai' Herodes in a'niman. Uisneno nmoe' on re' naan, he atoin Yahudis sin tenab amre'ut re' he najairb ee neu kau, ka ntoom kau fa."

¹² Rarit nai' Petrus annao neu ain Maria in umi. Ain Maria re' ia, nai' Yohanis in ainaf. Nai' Yohanis naan, in kanan es anteni', es re' nai' Markus. Anbi naan, anmui' tuaf amfaun re' nabuan ma n'oen ein. Sin ntotin he Uisneno nturun nai' Petrus nok in rasi. ¹³ Neem antea umi naan ate, nai' Petrus antee' ma nhaman anbi eno' naan in kotin. Onaim aan feot ameput es anbi umi naan, kaan ee bi Rode, nnao na'me'o he nahiin neu amnemat naan sekau. ¹⁴ Anneen nai' Petrus in haan ee te, in nahiin nain je. In nmariin anmaet. In naen antaam, ma natonan neu abitan naan am nak, "Nai' Petrus anhaek et mone'!" Natuun marinet ko'u naan, tar antea in nnikan nain nak in he nasoitn eno' naan neu nai' Petrus.

¹⁵ Mes sin natahan am nak, "Kahaf! Kaisa' mu'raru' on naan!"

Mes bifee naan na'kiku' mates nak, "Kahaf! Re' nee, ro nai' Petrus in hanan! In nhaek et mone'!"

Mes sin ka npirsain fa. Sin na'uab ein am nak, "Of oni' Uisneno In ameput sonaf neno tunan, re' anpanat nai' Petrus."

¹⁶ Sin nmatita'-roin rasi naan ate, nai' Petrus anhaman piut, tar antea sin nasoitn eno'

naan. Nasoit anrair je te, sin noo mkakan, natuin in re' naan nai' Petrus batur. ¹⁷ Nai' Petrus na'aiti' in a'niman, he namneba' sin. Rarit in npeon sin nok ranan mee m'es Uis-neno napoitr ee na'ko bui. Onaim in nreun sin am nak, "Hi mnao nai he mitoon rasi re' ia meu nai' Yakobus ma haef bian sin." Rarit nai' Petrus npoi nnao neu bare bian anteni'.

¹⁸ Kiuk ana' te, oras soraar apaot ein ka niit anteni' fa nai' Petrus, sin ntaka'naan ein ma namtaun nmaten, natuin sin ka nahinin fa rais saa' es re' of he nboor neu sin. ¹⁹ Oras usif nai' Herodes nahiin rasi naan, in naprenat sin he naim nai' Petrus. Mes sin ka nateef niit fa nok ne. Onaim nai' Herodes naprenat he nparikas soraar apaot ein. Anparikas anrair sin on naan ate, in nreun he nroor niis sin ok-oke'.

Rarit nai' Herodes annao nasaitan propinsi Yudea, ma natua anbi kota Kaisarea.

Usif Herodes Agripa anmaet

²⁰ Oras naan, abitan kota Tirus ma kota Sidon, sin biasa nsosan amnahat na'kon usif nai' Herodes in pah. Mes a'roo-'roo re' ia, usif naan anmamusun nok sin. Rarit sin nma'akoran ma namin ranan he naraem ok nok ne. Onaim sin npiir naan tuaf fauk he nateef nok usif Herodes. Oras tua mapiir ein naan antean kota Kaisarea, sin makhiin ein nok atoin es, kaan ee nai' Brastus. In njair atoin makana' et uisf ee in sonaf. Sin nma'akoran nok nai' Brastus, he in njair afuri' ma asoitran ranan neu sin, he sin bisa nateef nok usif Herodes.

²¹ Rarit usif Herodes anroim he ntoup sin, onaim sin npiir naan oors es he natefan. Neno

naan, sin nmo'en acara ko'u. Usif Herodes anpaek in baur usif, ma antook anbi in a'toko prenat. Onaim in na'uab nok sin. ²² Anneen in hanan on naan ate, sin nbo'is ma naikas usif Herodes nak, "Amneen nai in hanan naan! Ia ka hanaf mansian fa! Ia pah ii tuan in hanan!"

²³ Nok askeken, Uisneno In ameput es neem na'ko neon goe tunan ma neikin nai' Herodes menas huum es, natuin in antoup pures neu in tuan, tar antea in nsiu' na'roba' Uisneno. Onaim pansoe ngguin na'susu' nai' Herodes in aon, tar antea in maet.

²⁴ Rasin naan ok-oke' anjarin, maut he Uisneno In Rais Reko nhanua gon piut, ma tuaf-tuaf re' natuin Usif Yesus In Raan A'honis na'baab ok piut.

²⁵ Oras nai' Barnabas ma nai' Saulus nua sin annaon naat anrair fitis-babat neu abitan Yerusalem, sin ntebi nfanin neun kota Antiokia. Sin nok atoin muinf es, kaan ee nai' Yohanis. Sin nteek ee te, nai' Markus amsa'.

13

Apirsait ein Antiokia nreek haefan nai' Barnabas nok nai' Saulus

¹ Anbi kota Antiokia, tuaf amfaun anpirsain anrarin neu Usif Yesus. Anmui' tuaf-tuaf re' Uisneno anpaek sin he njarin In mafefa kninu'. Ma bian anteni' In npaek sin he nanoni' too srani'. Sin esan re':

nai' Barnabas,
nai' Simeon, (sin biasa anteek nain je mnak, 'nai' Metan'),*

* **13:1** a: Tuis Uab Yunani nak 'Niger'. In a'moufn ii 'metan', ai' 'meis'okan'.

nai' Lukijs, na'ko kota Kirene,
 nai' Menahem, (re' sin npairoir je na'ko
 aan'-ana' nok usif Herodes),†
 ma nok nai' Saulus.

² Neot es, sin nanaah ok, ma sin nabuan ma na'besan neun Uisneno. Rarit Asmaan Akninu' natoon neu sin am nak, "Ampiiir maan nai' Barnabas nok nai' Saulus. Fin Au meup gui mfaun. Onaim sin ro he nait mepu re' Au he unaa't ee neu sin."

³ Oras sin nanaah anrair jok ma n'oen ein anrarin on naan ate, sin ntao sin a'niimk ein neu nai' Barnabas ma nai' Saulus, he ntabis sin. Onaim sin nreek haefan sin nua sin, he nanaoba' Uisneno In mepu.

Nai' Barnabas ma nai' Saulus antean puru Sipur

⁴⁻⁵ Oras Uisneno In Asmaan Akninu' naprenat nai' Barnabas ma nai' Saulus he nua sin nnaon natoon In Kabin ma Prenat neu barebare, sin nnao nahunun neun kota es et tais je ninin, kaan ee, Sereukia. Nai' Yohanis (re' sin nteek ee msa' ate, nai' Markus) nnao nabua nok sin. Antean bare naan ate, sin nsaen abnao oe he nnaon neun puru Sipur. Antean Sipur, sin nsaanun anbin kota es, kaan ee, Saramis. Anbin kota naan, sin ntaman nbin

† **13:1** b: Usif Herodes re' ia, sin nahiin je neik kanaf *Herodes Antipas*. In es re' anroor niis nai' Yohanis Asranit. In aamf ee, sin nahiin je neik kanaf *Herodes A'naet*. In re' naan, es re' naprenat he nroor ri'ana kru'uf oras nahonis Usif Yesus anbi Betlehem. Usif Herodes re' anroor niis nai' Yakobus, ma re' nmaet natuin pansoe ngguin na'susu' niis ne, sin nahiin je nak in kaan ee, *Herodes Agripa*.

atoin Yahudis sin uim onen fani-fani he nanoni' Uisneno In Kabin ma Prenat neu abitan naan.

⁶⁻⁸ Rarit sin npoi-ntaman na'kon kuan es neu kuan es, tar sin neman ntean kota es et puru naan in tukan bian, re' nteek ee te nak, Pafos. Gubernur ee natua et kota naan. In kaan ee, nai' Sergius Paulus. In roen ii na'aik. Oras in nneen nak nai' Barnabas sin neman anrarin etan kota naan, in nreek tuaf he no'en sin, natuin in nmariin he nneen fainekat na'ko Uisneno.

Mes anbi naan, anmui' atoin Yahudis es, kaan ee nai' Bar Yesus (in kanan es anteni' re' neik uab Yunani te nak, 'Elimas'). In atoin araut. In biasa napoi atoni' nak, in njair Uisneno In mafefa' amsa'. In nmapartei reko nok gubernur naan. Onaim oras nai' Barnabas sin neman, in nkopo' gubernur naan he kais antoup sin. In nsoba' he nakeku' gubernur naan, he kais anpirsai neu Nai' Yesus.

⁹ Mes Uisneno In Asmaan Akninu' nfee kuasat neu nai' Saulus (re' sin nteek ee msa' ate nai' Paulus). Es naan ate, in na'ke'en in matan fuan neu araut naan. Rarit in na'uab am nak, ¹⁰ "Hoe! Elimas! Ho on re' niut re'uf! Ho poi moro' ko! Ho he mupoi tar antea mee? Ho mraban are' kanan rais reko. Es naan ate, hai mihini mrair, ho mutuin niut re'uf ein sin a'nakat. Kais ammo'e mteni' nai! Kaisa' mu'eka' ranan Uisneno re' amneo tiro kuun naan! ¹¹ Ho mneen, fe'! Uisneno of anhukun ko. Ho of amfoor, ma ho of ka miit fa saa'-saa', tar neno fauk ankoon."

Nai' Paulus na'uab anrair on naan ate, atoni' naan anfoor nain. Onaim in nabreo ranan he naim tuaf he nnaa' in a'niman, he nheer neik je.

12 Oras gubernur naan niit nok in matan fuan, ma nneen nok in rukin, noni'-taru' na'ko nai' Barnabas sin anmatoom nok Nai' Yesus, in nshanmaak, rarit in npirsai neu Usif Yesus.

Sin neik Rais Reko neu kota Antiokia es, et propinsi Pisidia

13 Nai' Paulus sin nsaen abnao oe na'kon kota Pafos et puru Siprus, he nnaon neu kota es et propinsi Pamfilia, re' nteek ee nak, Perga. Antean bare naan ate, sin nshanun na'ko bnao oe, rarit nai' Yohanis Markus anbaitis on nok sin he in ntebi nfain neu Yerusalem. 14 Na'kon Perga, sin nnaon raan meto' neu kota Antiokia et propinsi Pisidia.

Sin antean kota naan. Rarit, nateef nok atoin Yahudis sin neno snasat, sin nokan n'oen ein anbin atoin Yahudis sin uim onen. 15 Oras naan, sin nresan na'ko ka'o Musa in surat, ma na'ko Uisneno In mafefa kninu' bian sin suurt ein. Rarit a'naak uim onen sin antoit nai' Paulus sin am nak, "Sin ama' arki! Karu hi mmui' uab saa' neu kai te, hai mtoit he mi'uab meu kai, he mha'tain hai neekm ein."

Nai' Paulus anmurai na'uab nok atoin Yahudis anbi Antiokia

16 Rarit nai' Paulus anhake nbi sin maatk ein. In nait in a'niman ma ntoit sin he nta'taan. Rarit in na'uab am nak, "Aok-bian arki, too Isra'el! Ma aina'-ama' sin re' ntaam meu rais pirsait Yahudi, natuin hi neekm ein naan namnau niis too Israelas sin Uisneno. Au 'toit ki he mpasan hi ruikm ein ma mneen kau!

17 Uisneno npiir ma nbeit anrair hit be'i-na'i too Isra'el na'ko afi unu'. Oras sin nnaon natuan anbin pah Masir, re' ka sin pah aa fa, Uisneno nfeen sin tetus ma ao-mina', tar

antea sin nasuufn am namsa'in. Rarit Uisneno npaek In kuasan ma neik sin npoin na'kon pah Masir.✧ 18 Rarit sin nnaon na'kon baer jes neun bare bian, tar antea toon bo' haa. Maski sin na'naak-fatun, mes Uisneno natuuk sin nok neek sabaar.✧ 19 Rarit Uisneno nnoes naneuk nain too pah hiut anbi pah Kana'an. Onaim In nbait afu pah naan neu hit be'i-na'i sin, he njair sin auf pusaak.✧ 20 Sin nmonin on naan, tar antea toon natun haa mbo' niim (450).

Rarit Uisneno naiti nfeen sin afeek rasi tuaf amfaun, he na'naak sin, tar antea Uisneno npiri nfeen sin In mafefa kniun es, kaan ee nai' Samuel.✧ 21 Oras nai' Samuel anjair Uisneno In mafefa kninu', hit be'i-na'i sin anromin he nmu'in kuuk usif. Es naan ate, Uisneno nbeiti nfeen sin nai' Kisi in anah, es re' nai' Saul, na'ko uuf nai' Benjamin. Nai' Saul anjair usif ma naprenat tar toon bo' haa.✧ 22 Rarit Uisneno nasaunt ee. Ma In nait nai' Isai in aanh es, kaan ee nai' Daut, he njair uis fe'u, anseka' nai' Saul. Uisneno nahiin narek-reko' nai' Daut in nekan, es naan ate, In na'uab am nak, 'Nai' Isai in anah nai' Daut re' ia, in neekn ii he noi natai nok Au nekak. In of anmoe' natuin are' Au roimk ein oke'.✧ 23 Oras naan, Uisneno nba'an nak In of anfee tuaf es na'ko nai' Daut in sufan-ka'un, he nsoi nafetin too Isra'el na'kon sin saant am penu sin. Au he

✧ **13:17** Anpoin na'kon Pah Masir 1:7, 12:51 ✧ **13:18** Surat Sensus 14:34, Surat re' Nareta' Nafani' Raan A'honis 1:31 ✧ **13:19** Surat re' Nareta' Nafani' Raan A'honis 7:1, Nai' Yosua 14:1 ✧ **13:20** Afeek Rasi sin 2:16, 1 Nai' Samuel 3:20 ✧ **13:21** 1 Nai' Samuel 8:5, 10:21 ✧ **13:22** 1 Nai' Samuel 13:14, 16:12, Siit Pures-Bo'is sin 89:20

utoon ki 'ak, nai' Daut in sufan re' Uisneno nba'an nain je naan, es re' Nai' Yesus."

Nai' Paulus na'uab nak Usif Yesus naan, Tuaf re' Uisneno nba'an he nreek Ee neem

²⁴ Nai' Paulus antuut antein in uaban am nak, "Oras Usif Yesus ka nait In meup goe fa fe', tuaf es, kaan ee nai' Yohanis, annao natoon neu too Israelas sin, nak sin ro he na'pisan na'ko sin saant am penu sin, rarit sin ro he nasranin he njair tanar nak, sin nareko nfanin nok Uisneno. ✧ ²⁵ Oras nai' Yohanis in meup gui he noi namsoup, in natoon am nak, 'Hi kais mitenab mak, au re' ia Tuaf re' Uisneno anba'an he nreek Ee neem. Mimnau mirek-reko!' Hi ro he mpao Tuaf es, re' of In he neem. In ma'tani' nneis na'ko kau, tar antea au ka maso'ik kau fa, maski bait au 'jari haa In aan reka', fin au ka umnees 'ok Ne fa.' ‡ ✧

²⁶ Aok-bian arki! Hi re' ka'o Abraham in sufan, ma tuaf bian re' hi neekm ein namnau Uisneno. Amneen kau fe'! Uisneno natoon rasi ia neu kit, he hit tahiin In Raan A'honis. In nsoi nafetin kit ma nsaok nain hit saant ein. ²⁷ Na'ko afi unu', Uisneno npaek In mafefa kniun' ein, he ntui natoon rasi nmatoom nok Tuaf re' Uisneno nba'an he nreek Ee neem. Onaim hit a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naakt ein, nok atoni' bian anteni' abitan

✧ **13:24** Nai' Markus 1:4, Nai' Lukas 3:3 ‡ **13:25** Tuis uab Yunani ahun-hunut nak, 'Au u'ruri' he 'seif In tain sapaut goe msa' es au ka pantas fa.' Tuis naan, in a'moufn ii nak, nai' Yohanis in njair on re' ate, es naan ate, maski in njair Nai' Yesus aan reka' msa' ate, in ka maso'ik fa. ✧ **13:25** Nai' Mateos 3:11, Nai' Markus 1:7, Nai' Lukas 3:16, Nai' Yohanis 1:20,27

Yerusalem, anrees nafan-fanik tuis ein na'kon mafefa kniun' ein. Anbi neno snasat, sin ntaman neun uim onen, he sin nresan rasin naan nbin Uisneno In Suur Akninu'. Mes sin ka nahinin fa nak Tuaf re' Uisneno nba'an he nreek Ee neem naan, es re' Nai' Yesus. Rarit sin namin ranan he nhukun na'maet Je. Mes rasi naan, nanokab manba'an re' Uisneno In mafefa kniun' ein antui nain sin. ²⁸ Sin nmo'en rasi huma'-huma' neu Nai' Yesus he nakreo namouf Goe, mes sin ka niit fa In sanat saa'-saa'. Maski on naan, mes sin nnaon neu gubernur Pilatus ma ntotin he nroor na'maet Je. ²⁹ Gubernur naan anroim natuin sin. Onaim sin nkuus nakfirit Nai' Yesus anbi hau nehe, tar In nmaet. Mes are' rasin naan, ka nasuir fa nok are' saa' re' mafefa kniun' ein sin antui nain je. Rarit sin nasanut In aon na'ko hau neeh je in tunan, sin naskau neik Je ma natuun Ee nbi noup fatu. ³⁰ Mes Uisneno npaek In kuasan, ma namonib nafani' Nai' Yesus na'ko In a'maten.

³¹ Oras Nai' Yesus anmoni nfain, In nakriir On fani-fani neu tuaf amfaun. Sin esan re' neman bu'-bua' nok Ne na'kon propinsi Galilea neun Yerusalem. Ma oras ia, sin es re' ansaksii ma natoon neu too Israelas sin ok-oke'." [☆]

Nai' Paulus natoon nak Uisneno npake nrair In mafefa kniun' ein he natoon nanin anmatoom nok Usif Yesus

☆ **13:28** Nai' Mateos 27:22-23, Nai' Markus 15:13-14, Nai' Lukas 23:21-23, Nai' Yohanis 19:15 ☆ **13:29** Nai' Mateos 27:57-61, Nai' Markus 15:42-47, Nai' Lukas 23:50-56, Nai' Yohanis 19:38-42 ☆ **13:31** Haef ein sin Reta' 1:3

32-33 Nai' Paulus antuut in uaban naan am nak, "On nai! Hai nua kai re' ia, au 'ok nai' Barnabas, iim mi'ko raan a'roo, he mitoon ki mak, saa' re' Uisneno nba'an neu hit be'i-na'i sin, oras ia, nanookb on een. Uisneno namonib nafani' Nai' Yesus na'ko In a'maten. Anbi Surat Pures-Bo'is bata' nua, Uisneno npaek tuaf he ntui rasin re' anmatoom nok Nai' Yesus, re' Uisneno nba'an he nreek Ee neem. In ntui mnak,

'Ho re' ia, Au Aanh aa ko.

Neno ia, Au 'ait Ko mjair anaa' aprenat.'✧

34 Na'ko un-unu' Uisneno nba'an nrair nak, In of namonib nafani' Tuaf re' In nba'an he nreek Ee neem naan, ma Tuaf naan of ka nmate nteni' fa. Es naan ate, Uisneno npaek In mafefa kninu' he ntui mnak,

'Nahunu te, Au 'uhake' 'ain rais manba'an 'ok usif nai' Daut, he 'fee tetus-athoen neu ne.

Onaim oras ia, Au he uhake' 'teni' rais manba'an 'ok ko, natuin nai' Daut in sufan-ka'un es re' ho.'✧

35 Anmu'i nteni' Surat Pures-Bo'is bian re' ntui mnak,

'Uisneno ka nparakan fa Ho Tuaf Amneot In aon-ta'un he npunu nbi In nopu.'✧

36-37 Amneon ii, on nai: Surat Pures-Bo'is re' ia, ka nruur fa neu nai' Daut kuun! Hit tahiin on naan, natuin usif nai' Daut anmoe' anrair rais reko mfaun neu in too, rarit in nmaet. Ma sin nsuub in aon-ta'un naan. In aon naan, anpunu nrair. Onaim hit tahiin tak Surat Pures-Bo'is naan ka nruur fa neu nai' Daut, mes anruur atoin sona'. Karu Atoni' re'

✧ **13:32-33** Siit Pures-Bo'is sin 2:7 ✧ **13:34** Nai' Yesaya 55:3 ✧ **13:35** Siit Pures-Bo'is sin 16:10

anruur goe naan anmaet, Uisneno namonib nafain' Ee. Es naan ate, In aon-ta'un naan, of ka npuun niit fa.

³⁸⁻³⁹ Onaim aok-bian arki, amneen mirek-reko'! Atoni' naan, es re' Nai' Yesus! Karu hit tpirsai teu Ne, In of nasaah are' sanat, re' in amneon ii hit es re' he tasaah kuuk sin. Nok ranan naan ate, Uisneno annoes nain are' hit saant ein ok-oke'. Mes hit tahini trari msa', tak maski hit tmoe' tatuin ka'o Musa in atoran haart ein ok-oke' on naan amsa', ka neu he namneoba' kit fa nbi Uisneno In human ma In matan. ⁴⁰⁻⁴¹ Etun hi ro he mitenab mirek-reko'. Kais-kaisa' saa' re' Uisneno In mafefa kniun' ein sin natoon nain je et afi unu' naan, antoom anfaun neu ki. Sin antuin am nak, 'Ampaant om, are' atoin am'akan sin, re' ka nfairoir fa es-es!

Fin Au, Uisneno, a'moe' rais sanmakat huma'-huma' re' namkakab tuaf amfaun; mes hi of amtoup in seun-baran, he hi mmate mkoon.

Au 'moe' rais jes, oras hi mmoin fe', mes hi ka mroim fa he mtoup goe.

Maski atoni' nanoni' ki, mes hi ka mroim fa he mihiin rasi naan. Reko nneis, hi mitenab mifan-fani' rasin naan, he hi msanmaak amsa'.[✧]

Onaim aok-bian arki. Mitenab mirek-reko' saa' re' au utoon ki fe'e na. Kais ampторин main saa' re' hi mneen amrair je fe'e na, on re' tuaf-tuaf am'akan sin a'moe'k ein. Au uabk ein na'tuuk ma na'paar on re' naan. Makasi, tua."

⁴² Na'uab anrair on naan ate, nai' Paulus ma nai' Barnabas anfeen anhaken he nnaon nasaitan uim onen naan. Mes abitan naan

✧ **13:40-41** Nai' Habakuk 1:5

antotin, he reko te, sin nfain neman anbi neno snasat amnemat, he naknutu' nteni' saa' re' sin na'uab anrair je fe'e na. ⁴³ Oras sin anpoin na'kon uim onen naan, anmui' tuaf amfaun anbi bare naan, re' annaon natuin nai' Paulus ma nai' Barnabas. Ma sin nua sin anfaineek sin am nak, "Hit tahiin tak Uisneno In nekan reokn ii kah een neu kit. Es naan ate, hi ro he mnaa' miheran Uisneno In manekan naan."

Atoin Yahudis sin a'naet ein ka ntoup fa nai' Paulus sin

⁴⁴ Nateef nok atoin Yahudis sin neno snasat amnemat, aar akre'o te abitan kota naan anpoin ok-oke' he nneen Uisneno In Kabin ma Prenat. ⁴⁵ Mes oras atoin Yahudis sin a'naet ein niit too mfaun ein neman he nnenan nai' Paulus sin uabk ein, sin neek ein namenana. Rarit oras nai' Paulus na'uab, sin nraban foro-koos goah, ma sin na'uab ein he namouf sin.

⁴⁶ Mes nai' Paulus sin ka nteet ok fa, ma sin na'uab ein maat-maat. Sin na'uab ein am nak, "Batuur! Uisneno anfei ranan nahuun neu hit atoin Yahudis, ma nfee kit Rais Reko. Ma tebe ro he on re' naan! Mes hi ka mtoup goe fa. Es naan ate, hi ka maso'ik fa he mmoin piut mok Uisneno. Onaim oras ia, hai he meik Rais Reko naan meu uuf ma pah a'teta' antein, natuin hi mtorak main je. ⁴⁷ Fin Uisneno anreek haefan kai, nahuum on re' ka'o Yesaya antui nain je mnak,

'Au 'ait ki nahuum on re' paku re' ntana' neu atoni' 'teta' nteni', re' ka atoin Yahudis fa,

he hi mtana' ranan re' neem neu Kau,
he Au 'soi ufetin sin na'ko sin sanat.

Rarit hi ro he miruru' ranan naan amsa',
 anbi pah-pinan anfuun am nateef.'''☆

48 Oras atoni' 'teta' sin annenan on naan ate,
 sin nmariin anmaten. Ma sin bo'is Uisneno
 mnak, "Hai mbo'is Uisneno! Uisneno In Rais
 Reko naan, reokn ii kah een!" Anbi naan,
 anmui' tuaf-tuaf re' Uisneno nafeek anrair et
 afi unu', he sin anmonin nabar-baran nok
 Uisneno. Ma sin ok-oke' anpirsain neun Usif
 Yesus.

49 Uisneno In Kabin ma Prenat nabeon On,
 na'ko tuaf neu tuaf anbi pah naan anfuun am
 nateef.

50 Anbi kota naan, anmui' atoin makana', et
 bifee ma atoni'. Bian sin anneek ma namnau
 Uisneno. Mes atoin Yahudis sin a'naet ein
 neman ma ntaon sin uaba', tar antea atoin
 makaan ein naan nriu' napoitana nai' Paulus
 nok nai' Barnabas na'ko sin pah naan. 51 Oras
 sin npoin na'kon kota naan, sin nua sin nait
 naan 'mo'et es natuin harat. 'Mo'et naan es
 re' ntekar askuku' na'ko sin haek ein, anjari
 'takaf mese' nak, abitan kota naan ka nromin
 fa he natniin Uisneno In Rais Reko re' sin nua
 natoon ee naan. Rarit sin nnaon nasaitan kota
 naan. Onaim sin nnaon neun kota es anteni',
 kaan ee, Ikonium.☆

52 Mes apirsait ein neun Usif Yesus abi-
 tan Antiokia, sin neek ein anmarinan, natuin
 Uisneno In Asmaan Akninu' neiki 'be'if ma
 ma'tanif neu sin neek ein.

☆ **13:47** Nai' Yesaya 42:6, 49:6 ☆ **13:51** Nai' Mateos
 10:14, Nai' Markus 6:11, Nai' Lukas 9:5, 10:11

14

Nai' Paulus ma nai' Barnabas anbin kota Ikonium

¹ Oras nai' Paulus nok nai' Barnabas antean kota Ikonium, sin ntaman nbin atoin Yahudis sin uim onen. Anbi naan, sin na'uab ein rasi mfaun anmatoom nok Uisneno In Rais Reko, tar antea atoin Yahudis ma atoni' 'teta' npirsain neu Usif Yesus. ² Mes anbi naan, anmui' atoin Yahudis bian re' nnaa' naherheran sin atoran harat, ma sin ka nromin fa he ntoup nai' Paulus sin uabk ein. Sin esan re' anhuita' atoni' 'teta' mfaun he nato'on niis nonot apirsait ein neun Usif Yesus. ³ Mes nai' Paulus sin ka namtaun fa. Sin natonan piut-piut Usif Yesus In Rais Reko neu sekau-sekau goah. Sin natonan am nak, Usif Yesus In nekan naan nasoitn On neu sekau-sekau goah. In nfee kuasat he sin bisa nmo'en rais sanmakat huma'-huma' amsa', he too mfaun ein nahinin am nak, Uisneno npaek sin.

Oras naan, nai' Paulus sin natuan a'roo nbin kota naan. ⁴ Rarit abitan kota naan anbaitis ok pukan nua. Puukn es natuin atoin Yahudis re' nnaa' naheran sin atoran harat fe', ma puukn es anteni' anpeis Usif Yesus In haef ein. Puukn nua' ein re' naan, nmasein haen ein es nok es.

⁵ Ma atoin Yahudis bian re' nnaa' naheran sin atoran harat fe', sin nabuan ma namin ranan nok atoni' bian ma nok sin a'naakt ein, he nasusab Usif Yesus In haef ein. Sin he npoir nai' Paulus sin neikin fatu. ⁶ Mes tuaf bian natonan nai' Paulus sin am nak, anmui' atoni' puukn es, re' nateenb ein amre'ut neu sin. Onaim sin naenan ma na'koor ein anbin propinsi Likonia, anbin kota Listra, ma kota

Derbe, ma kuan-kuan anfuun am nateef anbi naan. ⁷ Anbin baren naan, sin nmurai natoon Usif Yesus In Rais Reko.

Nai' Paulus sin anbin kota Listra ma kota Derbe

⁸ Antean kota Listra on naan ate, nai' Paulus nok nai' Barnabas nateef nok atoin es. In haek ein anbuan nanin oras in ainf ee nahoins ee. ⁹ Atoni' naan antook ma anneen nai' Paulus in reta'. Rarit nai' Paulus ankius na'teesn ee, ma natenab am nak, "Atoni' ia in pirsain ii, ro of nareko' in tuan!" ¹⁰ Onaim nai' Paulus anhaman atoni' naan am nak, "Ba'e! Amfeen amhaek nai!" Anneen on naan ate, in n'ookr on anfeen anhaek ma annao nain.

¹¹ Oras sin niit nai' Paulus anmoe' rasi naan ate, sin nmasahun. Onaim sin na'uab ein neik sin uab Likonia mnak, "Hi mneen fe! Atoin nua' ein re' ia, pah ii tuan. Sin neman na'kon neon goe tunan ma nabain ok on re' mansian!"

¹² Sin na'uab ein on naan, natuin sin natenab am nak nai' Barnabas naan, nahuum on re' sin pah tuaf es, kaan ee nai' Seus. Ma nai' Paulus, atoin a'uaba' naan, sin nak ai' namnees nok pah tuaf es, kaan ee nai' Hermes.* ¹³ Anbi kota naan in kotin, anmui' uim fuat es neu sin pah tuaf nai' Seus. Sin niit nai' Paulus sin on naan ate, meo na'ko Seus neik fubona' amfaun ma nheer neik bijae keos ko'u fauk, he nafuata' sin neu nai' Paulus sin. Onaim too mfaun ein naan annaon natuin meo naan he nfuan neu Usif Yesus In haef ein.

¹⁴ Mes oras sin nahinin nak atoni mfaun ein naan he nfua neu sin, nai' Paulus nok nai'

* **14:12** Natuin sin rais pirsait, nai' Hermes naan, amneik beno na'ko pah tuaf es neu pah tuaf es.

Barnabas anpenan sin. Rarit sin naenan neu too mfaun naan sin maatk ein, ma sin npius nareu' sin barun. Naan anjair tanar nak, sin ka nromin fa saa' re' too mfaun ein anmoe' je naan. Rarit sin nua sin nhuun ein am nak, ¹⁵ "Airoo! Nansaa' am es hi mmoe' rasi ia? Kaisa' hi miteenb am mak hai re' ia pah ii tuan. Hai re' ia, mansian ahaa msa' on re' hi. Hai iim meu bare ia, he mitoon ki rais reok goes. Hi ro he maikoit are' hi pah tuaf ein naan re' ka ma'oos' ein fa. Hi ro he mituin Uisneno 'Honis amneot. Natuin In es re' nmoe' neno tunan ma pah-pinan, nok in afan ok-oke'.[☆] ¹⁶ Un-unu te, are' uuf ma pah anmonin natuin sin roimk ein mese'-mese'. Uisneno ankonan sin on naan amsa'. ¹⁷ Mes Uisneno ka nnikan fa he nfeen sin tanar huma'-huma', he sin nahinin am nak, Uisneno naan, Arekot kuun. In es re' nasanut uran neem neu kit ok-oke'. In es re' anfee pena'-maka' neu kit. In es re' anhao ma nfait kit, ma anharineb hit nekak."

¹⁸ Maski nai' Paulus ma nai' Barnabas antaar sin he kaisa' anmo'en on re' naan, mes atoin ein naan naseesb ok he neikin fuat he nfee sin neu sin.

¹⁹ Oras naan, anmui' atoin Yahudis fauk re' neman na'kon kota Antiokia ma kota Ikonium, sin neman neun kota Listra. Sin nhuita' too mfaun ein he nranban Usif Yesus In haef ein. Onaim sin naitin fatu ma npoir nai' Paulus. Sin nak ai' nai' Paulus anmate nrair. Onaim sin nheer anfonat nai' Paulus he npoirn ee neu kota naan in kotin.

²⁰ Mes oras nonot apirsait neu Usif Yesus sin nhaek ma nauban nai' Paulus on naan ate,

[☆] **14:15** Anpoin na'kon Pah Masir 20:11, Siit Pures-Bo'is sin 146:6

in nfeen. Rarit in ntaam anfain neu kota naan. Noka' on naan ate, in nok nai' Barnabas annaon nkonon neu kota es anteni', kaan ee, Derbe.

Nai' Paulus ma nai' Barnabas anfanin ntenin neu kota Antiokia et propinsi Siria

²¹ Nai' Paulus ma nai' Barnabas natoon Usif Yesus In Rais Reko nbi kota Derbe msa'. Rarit too mfaun ein anpirsain neu Usif Yesus. Rarit sin nua sin nfanin ntenin anbin kota Litra. Na'ko bare naan, sin nfanin neun kota Ikonium. Na'ko naan, sin nnaon nkonon neun Antiokia et propinsi Pisidia. ²² Anbi bare naan, sin na'uab ein nok atoni' re' natuina' Usif Yesus he nha'tain sin neek ein. Sin namnaub sin am nak, "Aok-bian arki! Karu hit ttaam atjair Uisneno Iin ja kit, kais mitenab mak hit of ka neu tapein fa susat ma ha'mu'it antein. Natuin maski on mee msa', hit ro he tapein ha'mu'it. Mes hit ro he ttahan ma taran, he tatuin Usif Yesus piut." Sin nua sin nanoni' rasi naan neun atuina' Usif Yesus anbin kota naan.

²³ Rarit nai' Paulus ma nai' Barnabas namin tuaf he nait sin anjarin a'nakat[†] neu too srani' pukan mese'-mese'. Ma sin n'oen ein ma nanaah ok he nahiin Uisneno In nromin. On-aim sin ntao sin a'nimak ma n'onen, he nait tuaf re' Uisneno nruur sin he njarin a'nakat neu apirsait ein.

²⁴ Rarit nai' Paulus ma nai' Barnabas sin nnaon nasaitan propinsi Pisidia, he nnaon neu propinsi Pamfilia. ²⁵ Sin ntean kota es, kaan ee, Perga. Anbi naan, sin natoon Usif Yesus

[†] **14:23** Too srain ein sin a'nakat anbi era' re' ia, neik uab Yunani te nak, *presbuteros*.

In Rais Reko. Rarit sin nnao nkonon. Ka 'roo fa te, sin ntean kota Ataria. ²⁶ Na'ko bare naan, sin nsaen abnao oe ma nfanin neun kota Antokia et propinsi Siria. Neon goes ii, nonot apirsait neu Usif Yesus abitan kota Antiokia es anreek haefan sin, ma nana'at sin neu Uisneno In a'niman, he In npanat ma ntuntauk sin. Onaim oras ia, nai' Paulus sin nfanin, he natonan neu nonot apirsait abitan Antiokia nak, sin nasopu nrair sin mepun naan.

²⁷ Antean Antiokia on naan ate, nai' Paulus sin na'bua' Usif Yesus In apirsait ein abitan naan. Ma sin natoon are' kanan rasi re' Uisneno nmo'e nrair sin neu sin. Nak, Uisneno nfei nrair ranan neu atoni' 'teta' re' ka atoin Yahudis fa, he sin npirsain neu Usif Yesus amsa'. ²⁸ Rarit nai' Paulus ma nai' Barnabas natuan suuk a'roo nok nonot apirsait neu Usif Yesus anbin bare naan.

15

Atoni mnasi' Kristen sin nabuan anbin Yerusalem

¹ Oras naan, anmui' atoin Yahudis fauk re' anpirsain neu Usif Yesus neman na'kon raan a'roo, na'kon propinsi Yudea neu kota Antiokia. Neem antean on naan ate, sin nanoni' nonot apirsait ein am nak, "Hi mpirsai meu Nai' Yesus ate, reko msa'. Mes naan ka nanokab fa fe'. Karu batuur-batuur hi mroim he hi mipein rasi 'honis, hi ro he mi'heri' mituin hai harat atoin Yahudis, re' Uisneno neikn On nahakeb nain je neu ka'o Musa."✧

✧ **15:1** A'naak Rais Pirsait ein sin Atoran 12:3

² Mes nai' Paulus ma nai' Barnabas anraban ma'tani' nok atoin ein naan sin uabk ein. Sin nmatoen nok ma'tani'. Onaim nai' Paulus nak, "Hi msaan! Apirsait ein na'ko atoni' 'teta', hit kaisa' ta'seke' sin he natuina' hit harat ma'heri' na'ko atoin Yahudis!" Natuin sin nmatoena' rasi naan, es naan ate sin nma'akoran he nreek haefan nai' Paulus ma nai' Barnabas nok atoni' bian na'kon Antiokia, he neik rasi ia neu Usif Yesus In haef ein, ma atoni mnais Kristen bian abitan Yerusalem.

³ Es naan ate, too srain ein abitan Antiokia nreek nai' Paulus sin he nnaon neun Yerusalem. Sin nnaon npe'on raan meto', neis nokan propinsi Finisia ma propinsi Samaria. Anbin raan atnana' on naan ate, sin neisin nmakisun nok nonot apirsait ein anbin sin umin. Rarit sin nareta' tar namnuut nak, "Atoni' 'teta' amsa' ate, nabani' sin tuak ein ma npirsain neun Usif Yesus!" Annenan on naan ate, sin arsin anmarinan.

⁴ Oras sin ntean Yerusalem on naan ate, apirsait ein neu Usif Yesus antoup sin nok reko. Usif Yesus In haef ein nok atoni mnais Kristen sin antoup sin amsa'. Rarit nai' Paulus sin nareta' are' rasi re' Uisneno nmo'e nrair sin neu sin, tar antea atoni' 'teta' mfaun natuina' Usif Yesus amsa'. Ma sin nareta' sin matoes anmatoom nok rais ma'heri' amsa'. ⁵ Anbi tuaf ein re' anneen nai' Paulus sin reta', anmui' atoin Yahudis Kristen fauk na'kon partei Farisi. Sin anfeen anhaken ma na'uab ein naher-heran am nak, "Amneen mirek-reko', hee! Karu nmui' atoni' 'teta' re' ka atoin Yahudis fa, re' anroim he natuin Usif Yesus, sin ro he natuin hit harat ma'heri', nok are' hit atoran harat bian re' Uisneno neikn On anfee nain sin neu ka'o Musa."

⁶ Rarit nonot apirsait ein ok-oke' anma'akoran he Usif Yesus In haef ein nok atoni mnais Kristen sin, nabuan he ntai narek-reko' rasi naan. ⁷ Rarit sin nmakoin ein penit ma tenab neu-mneman. Namuni te, nai' Petrus anfeen anhake ma na'uab am nak, "Aok-bian arki! Hi mihini mrair mak, nahunu te, Uisneno anpiir nain kau na'ko kit, he au 'nao utoon Usif Yesus In Rais Reko neu atoni' 'teta' re' ka atoin Yahudis fa, natuin Uisneno nromi msa' he sin npirsain neu Usif Yesus.✧ ⁸ Uisneno nahiin narek-reko' hit mansian ii hit nekak mese'-mese'. Ma In es anfee In Asmaan Akninu' neu sin amsa', namnees on re' In nfee nrair Je neu kit. Nok ranan naan, hit tahiin tak Uisneno antoup sin imsa'.✧ ⁹ Uisneno ka npiir fa humaf, sin ai' hit. Ma In ka nbetis fa sin na'ko kit. Natuin In nakninu' sin neek ein, fin sin npirsain nrarin neu Usif Yesus amsa', namnees on re' In nakninu' nain hit nekak. ¹⁰⁻¹¹ Onaim on mee? Karu Uisneno ntoup anrair sin, nansaa' am es hit he tasaeb atteni' sin 'baut ma'fena' teik harat ma'heri' naan? Te kaah, karu hit ta'uab batuur-batuur, hit tok hit be'i-na'i sin, ka troi tabei' fa hit atoran rais pirsait ein ok-oke'! Onaim hit kaisa' ta'seke' sin on re' naan! Au he utaan on nai: Uisneno nsoi nafetin kit, natuin hit tatuin atoran rais pirsait ein, ai' kaah? Kahaf, ai'! In nsoi nafetin kit, natuin Usif Yesus anneek ma nkasian kit. Es naan ate, kais amnika'! Uisneno nneek ma nkasian atoni' 'teta' msa' on re' naan."

¹² Annenan on naan ate, ka tiit fa es anteni' re' he na'uab napoin in penit ma tenab.

Rarit nai' Paulus ma nai' Barnabas nareta'

✧ **15:7** Haef ein sin Reta' 10:1-43 ✧ **15:8** Haef ein sin Reta' 2:4, 10:44

nafani', anmoe' on mee m'es na' Uisneno anpaek sin. Sin nareta' rais sanmaakt ein re' Uisneno anmo'e nrair sin anbi atoni' 'teta' re' ka atoin Yahudis fa. ¹³ Nareta' anrarin on naan ate, tuaf es, kaan ee nai' Yakobus, anfeen anhaek, ma na'uab am nak, "Aok-bian arki! Hi mneen kau fe'! ¹⁴ Hit tata' nai' Petrus* fe' nareta' anrair kit am nak, Uisneno nait anrair atoni' 'teta' re' ka atoin Yahudis sin fa, he nataam anjarin Usif Yesus In nonot apirsait ein. ¹⁵ Onaim rasi naan, natai nok saa' re' Uisneno In mafefa kniun' ein natoon nain je anbi afi ahunut. Sin ntui nain je mnak:

¹⁶ 'Nateef nok in oors ii ntea te, Au of a'fain 'uum.

Natuin Au he uhakeb ufani' usif nai' Daut in aprenat.

Fin in sufan-kau'n ein re' namre'un nrarin naan,

Au of ufena' ufani' sin, ma 'ha'tain sin.

¹⁷⁻¹⁸ Nok 'mo'et naan, too na'ko pah a'teta' amsa', neem namin he nateef nok Kau.

Natuin Au 'piir 'aan sin he njarin Au nggoa.

Fin Uisneno na'uab anrair on naan na'ko afi unu'!✧

¹⁹⁻²⁰ Onaim anbi au teenb ii te, on nai: karu tuaf a'teta' na'ko uuf bian re' anromin he natuin Uisneno, hit atoin Yahudis kais tasusab sin. Hit kais taroiba' sin ma'fena' nteni' nok he treun sin he natuin hit harat ma'heri'. Onaim hit ro he ttui taan suurt es ma tsoun ee neu sin tak, sin kaisa' natuin hit atoran harat Yahudi sin ok-oke'. Hit tamnauba' sin imsa' tak, sin

* **15:14** Tuis uab Yunani antui mnak, 'nai' Simon'. Nai' Simon naan, kaanf es na'ko nai' Petrus. ✧ **15:17-18** Nai' Amos 9:11-12

kaisa' nmakaken ma nmakonin karu ka feemone fa. Sin kaisa' nbukaen amnaah fuat. Sin kaisa' nbukaen naa' na'ko mu'it. Ma sin kaisa' nekun sisi na'ko mu'it re' tuaf anfuut goe ma nkeer niis ne, tar in naa' ee ka nsai npoi fa.✧

²¹ Onaim karu hit ttao atoran nahuum on re' ia te, ka rais fe'u fa ntein. Natuin too mfaun ein nahinin nrarin nak, atoin Yahudis hit atoran harat ro on re' naan. Fin atoran naan na'ko ka'o Musa sin, hit trees sin ok-oke' anbi uim onen, ansuun neno snasat et bare mee-mee. Onaim atoni' 'teta' amfaun ein nahinin nrarin.

Au uabk ii antuu' on re' naan, tua!"

Surat neu apirsait ein re' ka atoin Yahudis fa

²² Rarit Uisneno In haef ein nok atoni mnasi' bian anma'akoran he nreek tuaf he nnaon natonan sin rasi tfeka' naan neu nonot apirsait anbi mee-mee. Ma sin namin tuaf-tuaf re' nonot apirsait ein anhormaat sin, re' natai nok mepu naan. Rarit sin npiir naan tuaf nua. Es kaan ee, nai' Silas; es anteni' kaan ee, nai' Judas (re' sin nteek nain je nak, nai' Barsabas). Rarit sin nreun sin nua sin nnaon nabu-buan nok nai' Paulus ma nai' Barnabas. ²³ Sin neik surat he nfee je neu apirsait ein re' ka atoin Yahudis fa abitan kota Antiokia et propinsi Siria, nkono nteni' tar antea propinsi Kilikia. Surat naan, in aafn ee nak on nai:

"Tabe ma haan buseet na'ko kai, Usif Yesus In haef ein, ma atoni mnasi' bian anteni' abitan kota Yerusalem. Hai mtui surat re' ia meu ki, natuin hai mneek maan ki, nahuum on re' hai ori' ma hai tata' sin.

✧ **15:19-20** Anpoin na'kon Pah Masir 34:15-17, A'naak Rais Pirsait ein sin Atoran 17:10-16, 18:6-23

- 24 Hai mtui surat re' ia, natuin hai mneen ate nak, anmui' tuaf-tuaf na'ko Yerusalem ia, re' neitin ma nateef nok ki nbi naan. Sin nanoni' ki rafu'-rafu', tar antea nasusab ma ntaka'nanab ki. Maut he hi mihiin mak, hai ka mreek miit fa tuaf ein re' naan. 25 Oras hai mneen mak anmui' tuaf re' nasusab ki on re' naan, hai mibua mbi ia, ma hai mtai rasi naan. Onaim hai m'akoor amrair, ma mifeek amrair rasi naan. Oras ia, hai mpiir tuaf-tuaf he neman ma natoon ki hai rasi tfeka' naan. Sin neem nabuan nok nai' Barnabas ma nai' Paulus, re' hai mneek sin. 26 Tua nua' ein re' naan ansutain ha'mu'it, tar antea aar akre'o te sin nmaten. Sin napenin ha'mu'it on re' naan, fin sin natuin Usif Yesus, tuaf re' Uisneno npiir nain Je na'ko unu'. 27 Onaim hai mreek nai' Judas ma nai' Silas, maut he sin es re' natoon ki surat re' ia in afan.
- 28 Uisneno In Asmaan Akninu' natoon anrair kai, ma hai mroim mituin on naan amsa' nak, hi kaisa' mituin hai harat Yahudi ok-oke', on re' harat ma'heri' naan. Natuin harat huma' re' naan, anha'fenab hi tuam ein naan ruum am parsuum. Mes anmui' rasi bian, re' ro he hi mimnau sin:
- 29 Kais ammakek ma mmakoin karu ka fee-mone fa.
 Kaisa' meuk sis-fuat.
 Kaisa' miah naa'.
 Ma kaisa' meuk sisi na'ko mu'it re' nfuut niis on.
- Karu hi bisa mpanat hi tuam ein na'kon rasin naan, hi ka meik fa hai'nisit meu hi aombian nonot apirsait atoin Yahudis Kristen

sin. Nok rasi naan ate, hi bisa mibua reko mok sin. Hai surat re' ia, antuu' on re' naan, tua.”

³⁰ Sin ntoupu nrair surat naan ate, nai' Paulus sin naseon ein, ma nnaon nkonon neun kota Antiokia. Antean bare naan ate, sin no'en nabuab nonot apirsait ein, ma nfeen sin surat naan. ³¹ Oras sin nrees anrair surat naan, sin arsin anmarinan nmaten, natuin surat naan in aafn ee nha'tain sin neek ein.

³² Uisneno npaek nai' Judas ma nai' Silas amsa', anjarin In mafefa kninu'. Sin nua sin nareta' are' rais reta' amfaun neu nonot apirsait ein anbi kota naan. Sin nfaineek ma naheran nonot apirsait ein sin neek ein. ³³ Sin nua sin natuan a'roo anbin bare naan, rarit nonot apirsait ein abitan Antiokia naseon sin he nfanin neun Yerusalem neu nonot apirsait re' anreek haefan sin neman. Sin naseon sin nok neek marinet. ³⁴ [Mes nai' Silas annaben ate, reko karu in natua nabaar anbi Antiokia.]†

³⁵ Nai' Paulus ma nai' Barnabas natuan sero 'roo anbin bare naan. Sin anturun ma nbaab sin aok-bian amsa' re' nanoni' Usif Yesus In Raan A'honis.

Nai' Paulus ma nai' Barnabas anbait ok

³⁶ Oras nai' Paulus ma nai' Barnabas natuan sero 'roo nbin Antiokia, nai' Paulus nak neu nai' Barnabas am nak, “Ba'e! Uum he hit tfain teu baren re' nahunu te hit ttaam teis tok sin. Hit tnao he tkius tiit hit aok-bian sin a'moink ein. Ka tahiin he sin on mee. Fin tuaf ein re' naan, fe' anpirsain neun Usif Yesus ka 'roo fa fe'. Neon goes ii, hit tanoni' sin. Onaim

† **15:34** Anmui' tuis un-unu' bian re' ka ntui fa era' 34 ia.

uum he hit tnao tkius tiit sin.” ³⁷ Anneen nai' Paulus na'uab on naan ate, nai' Barnabas anroim natuin.

Nai' Barnabas anroim he nai' Yohanis nok sin. (Fe'-fe'e te sin nteek nai' Yohanis ia nak, nai' Markus msa'). ³⁸ Mes nai' Paulus anpeen. Natuin neon goes ii, oras sin nbin propinsi Pamfilia te, nai' Markus annao nasaitan sin.✧
³⁹ Nai' Paulus nok nai' Barnabas nasurin ko'u, tar antea sin nua sin anbait ok. Onaim nai' Barnabas neik nai' Markus, sin nua sin ansaen abnao oe ma nnaon ntean puru Siprus.

⁴⁰ Mes nai' Paulus nok nai' Silas. Oras sin he nnaon, nonot apirsait ein abitan Antiokia n'onen antoit Uisneno he npanat sin, ma Uisneno nakrira' In nekan arekot neu sin amsa'. An'oen ein anrarin ate, sin nua sin annaon. ⁴¹ Rarit sin nnaon neun propinsi Siria ma propinsi Kilikia anfuun am nateef. Anbi bare mee-mee, sin nha'tain nonot apirsait ein sin neek ein.

16

Nai' Timotius nabua nok nai' Paulus ma nai' Silas

¹ Rarit nai' Paulus sin nnaon nkonon neun kota Derbe. Rarit sin nnaon nkonon neun kota Listra. Anbi naan, sin nateef nok atoin muinf es, kaan ee nai' Timotius. In aamf ee, atoin Yunanis. Mes in ainf ee, bifee Yahudis re' npirsai nrair neu Usif Yesus. Nai' Timotius njair apirsait neu Usif Yesus amsa'. ² Are' apirsait ein abitan kota Listra ma kota Ikonium nahinin nak nai' Timotius naan, atoin reko.
³ Nai' Paulus anroim he nai' Timotius nok sin.

✧ **15:38** Haef ein sin Reta' 13:13

Mes anmui' atoin Yahudis et bare naan nahinin nak nai' Timotius in aamf ee, atoin Yunanis, onaim in re' naan, ka na'heri' fa fe', natuin harat atoin Yahudis. Es naan ate, nai' Paulus an'ator ma sin na'heri' nai' Timotius.*

⁴ Rarit sin nnaon na'kon bare neu bare, he natoon rasi tfeka' re' Usif Yesus In haef ein ma atoni mnasi' Kristen sin nafeek anrair je nbi Yerusalem. ⁵ Nok ranan naan, sin nha'tani ntein nonot apirsait ein sin neek ein. Ansuun neno, nonot apirsait feu'n ein sin na'baab ok piut.

Nai' Paulus napein hanaf he nnao neu Makedonia

⁶ Rarit nai' Paulus sin nnaon nkonon. Sin nnaon neun propinsi Frigia ma propinsi Galatia, natuin Uisneno In Asmaan Akninu' npenan sin he kaisa' nnao natoon Usif Yesus In Rais Reko anbi propinsi Asia. ⁷ Oras sin ntean baer jes re' anmanakan nok propinsi Misia, sin nsoob ein he ntaman neun propinsi Bitinia. Mes Usif Yesus In Asmaan ee npenan sin he kaisa' nnaon neun bare naan.† ⁸ Rarit sin nnaon nkonon npeo' ranan re' nbi propinsi Misia, ma ntean kota Troas.

* **16:3** Nai' Paulus nahiin nak, atoni' re' ka na'heri' fa fe', ka nabei' fa he ntaam neu atoin Yahudis sin uim onen. Karu nai' Timotius anroim he nturun ma nbaab nai' Paulus he natoon Rais Reko na'ko Usif Yesus neu atoin Yahudis sin, in ro he na'heri' on re' atoin Yahudis msa'. Nok rasi naan ate, na' nabei' he in npoi ma ntaam anbi atoin Yahudis sin atnaank ein. † **16:7** Oras ia, propinsi-propinsi re' nahunu te anteek sin nak, Frigia, Galatia, Asia, Misia, ma Bitinia, arsin antaman et Pah Turki.

⁹ Mabe' naan, Uisneno nakrira' mnitas neu nai' Paulus. In niit tuaf es anhake nbi tais je panin, anbi propinsi es, kaan ee, Makedonia. Atoni' naan anhunun ma ntoti mnak, "Aam! Au uskau ko he uum meu ia, he mturun kai, tua!" ¹⁰ Nai' Paulus niit on naan ate, hai‡ mifeek he mnao meu Makedonia. Hai mitenab mak, naan Uisneno es re' anreun kai, he mnao mitoon In Raan A'honis meu abitan tais je panin. Etun In npenan kai, he kaisa' mnao meu baer sona'.

Anbi kota Filipi, ain Lidia anpirsai neu Usif Yesus

¹¹ Rarit hai msae bnao oe mbi kota Troas, he mraak meu puur aan es, kaan ee, Samotrake. Noka' te, hai mraak amtein ma mtea kota es, kaan ee, Neapolis. Hai msanu mbi naan. ¹² Mi'ko bare naan, hai mnao raan meto' meu kota kou' goes, kaan ee, Filipi. (Filipi naan mateka' nbi propinsi Makedonia, ma anaa' aprenat pah Roma msa' nnaa' kuasat anbi kota naan.) Hai mitua neno fauk aah ambi bare naan.

¹³ Nateef nok neno snasat atoin Yahudis sin, hai mnao maim baer onen atoin Yahudis. Hai mitenab mak baer onen naan of et noe je ninin. Es naan ate, hai mnao mpoi kre'o mi'ko kota naan, tar amtea hai mi'euk mok noe jes. Hai

‡ **16:10** Anbi reta' re' ia, anmurai npaek kata 'hai', natuin nai' Lukas anmurai nnao nabua nok nai' Paulus sin. Nai' Lukas es re' antui surat re' ia.

miteef mok bifee puukn es anbi naan.§ Onaim hai mtoko ma mi'uab mok sin. ¹⁴ Na'ko bifee pukan naan, anmui' bifee jes, kaan ee bi Lidia. In na'ko kota es, re' na'roo et propinsi Asia, kaan ee, Tiatira. Bifee re' ia, na'sosa' tai maas me-umub re' ma'osa', neu atoin makana'. In nmakoe nbi rais onen neu Uisneno. Onaim in nneen nai' Paulus in uab ein, ma in ntoup nain sin oras naan.

¹⁵ Rarit hai misrain ain Lidia nok in uim je naan ee oke'. Misrain amrair sin ite, sin nfee haan askaut neu kai mnak, "Sin ama' arki. Karu hi mitenab mak au 'pirsai 'rair 'eu Usif Yesus te, hi iim meu hai umi ma mitua mtahan mok kai." In nfuir kai piut, tar antea hai mituin.

Sin nataam nai' Paulus ma nai' Silas nbi bui et kota Filipi

¹⁶ Neon goes, oras hai mnao meu baer onen, hai miteef ri' feot goes. In re' naan, atoni' in ate. Niut reu'f es antaamn ee, onaim in bisa ntae ma nrees atoni' in uan. In bisa nahiin atoni' in rasi na'ko uun a'ba'an amsa'. Onaim atoni' mfaun anromin he nfeen roit neu ri'aan feto naan, ma ntotin he in ntae sin uak ein. Mes aan feto naan, in a'naet ein es re' napein are' roit ein naan, tar antea sin a'mui'k ein kah een. ¹⁷ Neno naan, oras hai mnao te, aan feto naan natuin kai piut. Ma in nhunun am nak, "Atoin ein re' ia, aten na'ko Uisneno Akuasat.

§ **16:13** Natuin atoran, ro he nmui' atoin Yahudis bo'es fe', na' bisa sin nmo'en uim onen Yahudi. Sin ka nsoi' fa bifee ngguin. Onaim natuin anmui' bifee fauk aah an'oen ein et noe Gangites in ninin, hit tahiin tak, anbi kota Filipi naan, atoin mone Yahudis ka ntea fa tuaf bo'es.

Sin neman he nakrira' ranan, he on mee te atoni' bisa napeni 'honis, ma nafeitn ok na'ko sin saant ein!"

¹⁸ Ri'aan feto naan anmoe' on naan, tar antea neno nua-mteun. Kro-roo te, nai' Paulus ka nroim he nneen anteni' fa ri'aan feto naan in uaban. Onaim in nabani' ma nkius na'ke'en ri'aan feto naan, ma in napreent ee mnak, "Hoe! Niut re'uf! Au 'eik Usif Yesus In kuasan, ma uprenat ko, ampoi nai mu'ko ri'aan feto ia, oras ia!" Nai' Paulus na'uab anrair on naan ate, niut re'uf naan anpoi nain.

¹⁹ Oras in a'naet ein nahinin nak, sin ate naan in ma'tanin ma mainenun naan namneuk, sin nato'on, natuin sin ka napenin fa roit antein' een. Rarit sin nnaa' neik nai' Paulus ma nai' Silas neu 'masa', re' nmui' baer jes re' biasa sin npaek je he nafekan rasi. ²⁰ Anbi bare naan, sin nkoa' ein naher-heran am nak, "Atoin ein ia neman he nareu' hit kota. Sin ka na'kon fa bare ia. Sin atoin Yahudis re' neman na'kon bare 'roo-roo he nmo'en taisibu nbin ia!" ²¹ Sin nanoni' too mfaun am nak, hit kaisa' attoe anaa' aprenat pah Roma sin atoran, he tatuin sin atoran."

²² Annenan on naan ate, too mfaun ein antaisibun, ma nnaon nbaan nai' Paulus ma nai' Silas. Onaim atoin a'nakat tuaf es anbi naan, anreun sin anpius nareu' nai' Paulus ma nai' Silas sin paken, rarit anbeos sin. ²³ Sin nbeos nai' Paulus nok nai' Silas, rarit sin nataam sin neu bui. Sin nreek a'naak paot anbi naan, he npanat atoin nua' ein naan rek-reko. Kais-kaisa' sin naenan. ²⁴ Anneen on naan ate, a'naak paot naan nataam sin neu ke'en es anbi bui naan in atnanan. Onaim in nhaip sin haek ein neik hau 'hapit.

²⁵ Of ai' oras fai tnana' te, nai' Paulus ma nai' Silas an'o'en ein ma nsiin he nbo'is Uisneno. Atoin hukun bian nokan nbin re' naan, nokan nnenan sin nsiin. ²⁶ Nok askeken, auf goe na'beko' ko'u on re' ntainuun, tar antea bui naan ok-oke' na'beko' msa'. Bui naan in eon' ein nasoitn ok mainua fekon. Onaim atoin huukn ein, sin korein fuuts ein natseif' ein oke'.

²⁷ Oras naan, a'naak paot anbi bui naan, naskeke nfeen, ma in nkius bui naan in eon' ein nasoitn ok mainua fekon. Ankius on naan ate, in natenab nak ai' atoin huukn ein naenan nrarin. Rarit in nfaik in beens ee he ntheo niis on. ²⁸ Mes nai' Paulus ankoa' naher-heer ma nakain ee mnak, "Airoo, aam! Kaisa' mtheo miis om! Hai es ia fe', tua!"

²⁹ Anneen hanaf naan ate, a'naak paot naan namtau nmaet, ma in ntaka'nana' amsa'. Rarit in nreun he neikn ee 'nopo', onaim in naen antaam neu bui naan in nanan, mes in aon ii ta'i-ta'i. Ma in nri'tuu anbi nai' Paulus ma nai' Silas sin haek ein.

³⁰ Onaim in napoit sin na'kon bui, rarit in nataan sin am nak, "Sin ama' arki! Au neek ii nsuus anmaet. Au he 'moe' saa' he au bisa ufeitn ok u'ko suust ein ia?"

³¹ Nai' Paulus sin ntonin am nak, "In raan ii on nai: ho mpirsai meu Usif Yesus, he In nsoi nafetin ko mu'ko ho saant ein naan. Ho uim je naan ee msa'." ³² Rarit nai' Paulus ma nai' Silas na'uab nok a'naak paot bui naan, ma in uim je naan ee arsin. Sin natoon Usif Yesus In Raan A'honis neu sin. ³³ Ankono kre'o na'ko fai tnana' naan, a'naak bui naan neik nai' Paulus ma nai' Silas he nboe ma npairoir papa' re' afi sin nbeos sin. Rarit sin nasrain a'naak paot

naan nok in uim je naan ee ok-oke'. ³⁴ Rarit in nok sin antaman neu in uim je, ma ntuthae sin. In nok in uim je naan ee nmariin anmaten, natuin sin npirsain Uisneno.

³⁵ Kik-kiku te, a'naet ein re' nafeek rasi, sin nfeen hanaf neu a'naak paot bui, he in napoitan nai' Paulus ma nai' Silas.

³⁶ Anneen on naan ate, a'naak bui naan na'uab neu nai' Paulus am nak, "Sin ama' arki! A'naet ein nafeek anrarin he nafetin ki. Es naan ate, hi mnao nai nok ao-mina'."

³⁷ Anneen on naan ate, nai' Paulus ka ntoup fa reko. Onaim in natoon neu aan renu' tuaf es am nak, "Kais on naan! Natuin hai mmui' hak too Romas kai. Onaim hai mtoit hai hak! Anaa' apreent ein ro he n'ator hai rasi ia natuin atoran. Amneon ii te, ro ttook he t'aa' rasi fe', rarit na' thukun atoni'. Mes sin ka nmo'en fa on re' naan. Sin ka ntokon fa he n'a'an rasi nahuun, he naim nahiin hai saant ii saa', mes sin nbeos na'ba'-ba'e kai nbi too mfaun ein sin maatk ein. Ka tiit fa sanat saa' re' he njair tu'in, he sin nataam kai neu bui. Ia ro namneo-namneo, sin ntanhai nrair atoran prenat pah Roma. Onaim oras ia, sin he napoitan kai mninu'-mninu' na'ko bui, maut he atoni' kais nahinin nak, hai saant ii saa'? Ka on fa naan! Amreun a'naet ein neikn ok neman, he nafetin kai. Nok ranan naan ate, na' hai of amtoup."

³⁸ Oras aan renu' naan anfain ma natoon nai' Paulus in uab ein naan, a'naet ein nahinin nak sin nua sin anmu'in hak too Romas. Onaim sin namtaun nmaten. ³⁹ Rarit a'naet ein neman neun bui ma nmanaku' sin saant ein, rarit antotin saok sanat na'ko nai' Paulus ma nai' Silas. Rarit sin nafetin sin nua sin, ma sin ntotin he sin nua sin nasaitan kota naan.

40 Anpoin na'ko bui naan ate, nai' Paulus sin nnaon neu ain Lidia in umi. Anbi naan, sin nabuan nok apirsait ein. Sin nanoni' sin ma nha'tani nteni' sin neek ein. Rarit sin nnaon nasaitan kota naan.

17

Nai' Paulus sin nnaon neu kota Tesalonika

¹ Rarit nai' Paulus ma nai' Silas annaon nkonon. Sin nkono haa kota es, kaan ee, Amfipolis, neun kota es anteni', kaan ee, Apolonia. Na'ko naan, sin nnaon nkonon ma ntean kota Tesalonika. Anbi kota naan, anmui' atoin Yahudis sin uim onen es.

² Karu sin ntean baer jes re' nmui' uim onen, nateef nok atoin Yahudis neno snasat ate, nai' Paulus biasa ntaam ma nok an'onen nok abitan naan. Anbin Tesalonika msa', in nok antaam anbi sin uim onen. Onaim in nok anmakoni' penit nok sin anbi naan, sin npaek Uisneno In Suur Akninu'. In nok an'onen nok sin anbi neno snasat era' teun natut-tuut aah. ³ In na'uab neu sin am nak, "Karu hit ttae tarek-reko' tbi Uisneno In Suur Akninu' naan, hit tahiin tak sin na'uab anrarin na'ko un-unu' nak, Tuaf re' Uisneno nba'an he nreek Ee neem neu kit, of In napein ha'mu'it amfaun. In of anmaet. Mes rarit Uisneno of anpaek In kuasan he namonib nafain' Ee. Oras ia, hit tahini trair tak, Tuaf re' Uisneno nba'an nain Je, es re' Nai' Yesus!"

⁴ Annenan on naan ate, anmui' atoin Yahudis bian antoup nai' Paulus in uab ein, rarit sin nabuan nok nai' Paulus sin. Na'ko tuaf-tuaf re' antoup uab ein naan, anmu'i msa' atoin Yunanis re' sin namnau niis Uisneno, nok bifee

bian re' nmu'in kaan reok mateka' anbin kota naan.

⁵ Mes atoin Yahudis sin a'naet ein ansaken ma nneek menan. Onaim sin nhuita' are' atoes ein he sin ntaisibun. Oras too mfaun ein nabuan anrarin on naan ate, sin nmurai nmo'en taisibu nbin kota naan. Sin naim nai' Paulus ma nai' Silas he sin nheer neik sin neu too mfaun ein re' antaisibun fe'. Rarit sin nnaon nareu' nai' Yason in umi, natuin nai' Paulus nok nai' Silas natua ntaahn ein anbin naan. ⁶⁻⁷ Mes sin ka napein fa nai' Paulus sin anbin naan. Rarit sin nheer neik nai' Yason ma nonot apirsait bian neu bare feek rasi. Sin nakuu nai' Yason am nak, "Oras ia, anmui' asusit re' neman et hit kota. Sin nnaon neu bare mee-mee te, sin nmo'en taisibu! Oras ia, sin neman he nareu' hit atoran anbi bare ia, rarit anseun ee neik sin atoran! Nai' Yason re' ia, antoupu nrair tuaf ein naan, ma nfeen sin bare 'tupa' anbi in umi! Ma sin arsin anraban hit atoran, natuin sin ka nromin fa he nmanaku' neu hit uis ko'u, keser. Sin nmanauk ein neu sin Uis Kou' goes aah, kaan ee Nai' Yesus."

⁸ Annenan on naan ate, a'naet ein ma atoin ein re' nbin bare naan, sin teenb ein anrikraakn ok. ⁹ Rarit a'naet ein kota naan anreun nai' Yason ma nonot apirsait ein he nbaen ein roit he sin nmana'fefan am nak, sin of ka nmo'en fa taisibu ntein' ein, ma ka naenan fa. Anbaen ein anrarin ate, sin nafetin nai' Yason sin.

Nai' Paulus sin nnaon neun kota Berea

¹⁰ Mabe' naan, nonot apirsait ein abitan kota Tesalonika naten-teenb ein ate, nak reko nneis sin nreek nai' Paulus ma nai' Silas he

nnaon neu bare bian. Rarit sin nreun atoin nua' ein naan nnaon neu kota es, kaan ee, Berea. Antean naan ate, sin ntaman neu atoin Yahudis sin uim onen. ¹¹ Mes atoin Yahudis abitan Berea naan, ka on fa abitan Tesalonika. Sin nromin nmaten he nneen ma nabaarb ok he ntoup nai' Paulus sin uabk ein. Fin abitan Berea anneen narek-reko' nai' Paulus sin, onaim sin nkius ma ntae narek-reko' Uisneno In Suur Akninu'. Sin namin he nahinin nak, nai' Paulus sin uabk ein naan batur, ai' kaah. Es naan ate, fai-manas sin nparikas Uisneno In Suur Akninu' naan, tar namnuut. ¹² Nok ranan naan ate, atoin Yahudis amfaun anbi bare naan, anpirsain neu Usif Yesus. On naan amsa', atoin Yunanis sin. Apirsait ein neu Usif Yesus naan, et bifee ma atoni', anmu'in pengaru ko'u.

¹³ Mes oras naan, atoin Yahudis abitan Tesalonika annenan nak nai' Paulus sin nanoni' Uisneno In Kabin ma Prenat et kota Berea. Sin neem natuin ein, ma sin nhuita' too goe, he nmo'en taisibu nteni' anbi bare naan. ¹⁴ Es naan ate, abitan Berea nnao naat nai' Paulus rabah neu tais je ninin. Mes nai' Timotius ma nai' Silas natua nabaran anbin Berea. ¹⁵ Atoin ein naan, annaon naat nai' Paulus antean kota es, kaan ee, Atena. Rarit sin namaik ee anbi naan, ma sin nfanin neun kota Berea. Sin neikin uab manbasan na'ko nai' Paulus nak, nai' Silas ma nai' Timotius ro he neman rabah nai he nabuan nok ne.

Nai' Paulus anbi kota ko'u Atena

¹⁶ Oras nai' Paulus anpao nai' Silas ma nai' Timotius sin amneemk ein neu Atena, in neekn ii nsuus, natuin in niit baer fuat amfaun anbi kota naan.

¹⁷ Mes anbi naan, anmui' atoin Yahudis nok atoni' 'teta' bian re' n'oen ein neun Uisneno. Nai' Paulus antaam neu sin uim onen, ma nmakoin ein penit nok sin. Neno-neno te, in nnao neu 'masa' ma na'uab nok tuaf sekau-sekau goah anbi naan. ¹⁸ Rarit in nmaktaan ein nok tungguru bian na'kon pukan nua anbin kota naan. Puukn es, es re' Epikoros, ma pukan es anteni', es re' Stoa.* Mes oras in na'uab anmatoom nok Usif Yesus nak, In nmoni nfain na'ko In a'maten, anmui' tuaf re' naronon hape nak, "Thfoe'! Poit ii tuan ee, es re' ia!" Bian na'aakn ein mnak, "Airoo! Atoni' ia he na'seke' kit, he hit tfua teu sin pah tuaf soon ein!"

¹⁹⁻²¹ Abitan Atena ma anao-amneemt ein abitan kota naan, karu nneen rais feu' goes te, on re' noin fe'u, penit fe'u, sin biasa ntook nabuan ma nmakoin ein penit anbi 'toe' aan es, sin nteek ee te, Areopagus. Rarit anmui' tuaf na'ko sin neik nai' Paulus annao neu bare naan, ma sin ntoit je nak, "Neu! Mutoon miit kai noin fe'u naan! Natuin ho mu'uab rais fe'u re' nmoe' kai he mtaka'nana' kre'o. Onaim hai mtoit he ho mu'uab amteni' fe', he hai mihiin batuur."

²²⁻²³ Rarit nai' Paulus anhaek ma na'uab am nak, "Hi atoin Atenas arki! Au 'nao 'noon urair hi kota ia, ma au 'iit urair 'ak namneo, hi ammakoe he minaoba' atoran rais pirsait.

* **17:18** Pukan Epikoros sin natuin tungguru tuaf es, kaan ee, Epikoros. In nanoni' nak, rasi re' reko nneis-neis, es re' 'monit re' naheun nok neek marinet. Kaisa' tatenab rasi bian. Ma pukan Stoa, sin natuin tungguru tuaf es, kaan ee, Seno. In nanoni' nak, atoni' ro he npaant on rek-reko, ma n'ator in teenb ii, tar antea in ka nnaben niit fa menas.

Au 'iit hi baer fuat ein et mee-mee. Mes au 'iit baer fuat es maruna' nak, 'Ia fuat neu pah tuaf ka mahini' fa'. He tabaint ee te tak, hi mfua mrair meu Uisneno, mes hi ka mihiin Je fa fe'. In es re' au utoon ki Je naan.

²⁴ Natuin In es re' nmoe' neno tunan ma pah-pinan nok in afan ok-oke'. In es re' Usif neu are' saa' et neno tunan ma pah-pinan. Onaim In ka natua fa et uim fuat re' mansian ii nmoe' je. ²⁵ In es re' anfee snasaf ma namonib hit mansian. Onaim In es anfee are' saa' re' hit tperluu. Mes In ka nperluu fa saa'-saa'. Es naan ate, mansian ii ka nabei' fa he ntuurn Ee.✧ ²⁶ Na'ko tuaf mese', In namonib too nbi pah-pinan nfuun am nateef. In es anbait neu are' uuf ma pah, es-es ate nok in pah. Ma In es an'ator are' uuf ma pah sin a'hakek ma sin a'moufuk, mese'-mese' te nok in oors am in etin.

²⁷ In nmoe' on naan, natuin In nroim he hit mansian kit, taim Je ma tahiin Je rek-reko. Mansian sin ro namin kar-karu sin bisa nateef nok Ne. Mes amneon ii, In ka na'roo fa na'ko kit. ²⁸ Anmui' tuaf na'uab niit nak, 'In es re' uuf neu hit asnasak.

In es re' 'ba'af na'ko hit a'monik.'

Anmui' hi amnait nee msa', na'uab ein am nak,

'Hit tmoin, ta'ko Ne.

Etun hit tjair in sufan.'

²⁹ Naan ro batuur. Hit arkit re' ia, Uisneno In suufn aa kit. Onaim kais mitenab mak Uisneno nahuum on re' baer fuat mahuma', re' mansian bisa nmoe' je neiki mnatu', ai'

✧ 17:25 1 Uisf ein sin Reta' 8:27, Nai' Yesaya 42:5

noin muti', ai' fatu, natuin sin teenb ein kuuk.
³⁰ Nahunu te, batur mansian ii ka nahiin fa rasi naan. Etun es re' Uisneno nafetin kit he hit tmoin tatuin hit monok. Mes oras ia, In ka nroim fa he hit tmoin on naan antein. Etun In nfee prenat nak, hit ro he tnao tasaitan ma tparakan fuat ein re' naan, rarit atnao tatuin Ee nai. ³¹ In n'ator nain oors es, he nhukun are' mansian nbi pah-pinan ia, natuin sin saant ein. Ma In nruur ma nreek nain Tuaf es anjair In Afeek Rasi. Tuaf naan of nafeek rasi te, natai. Oras ia, hit tahiin nok akninu', Afeek Rasi naan es re' sekau. In es re' anmate nrair, mes Uisneno namonib nafain' Ee."

³² Mes oras re' abuat ein naan anneen nai' Paulus nak, anmui' atoin amates anmoni nfain, sin nmains ee. Mes anmui' tuaf bian anromin he nneen ee. Sin na'uab neu nai' Paulus am nak, "Hai mroim-roim fe' he mneen ho uab ein naan. Mes maut he anbi oors es anteni'."

³³ Rarit nai' Paulus annao nasaitan bare naan.

³⁴ Mes anmui' tuaf fauk re' annao nabua nok ne, natuin sin anpirsain nrair neu Usif Yesus. Tuaf es na'ko sin re' biasa n'ator rasi anbi Areopagus, kaan ee nai' Dionisius. Nok bifee jes, kaan ee bi Damaris. Ma nmui' bian anteni' re' nnaon nabuan nok sin.

18

Nai' Paulus anmakhiin ein nok ain Priskila ma aam Akila nbin kota Korintus

¹⁻³ Oras naan, uis ko'u keser Roma, kaan ee nai' Klaudius. In nato'on atoin Yahudis sin, rarit in nriu' napoitian sin na'ko kota Roma nbi propinsi Itali. Onaim sin nsisae'n ok neun mee-mee. Anmui' naan atoin Yahudis tuaf es, kaan ee nai' Akila, ma nok in fee je, bi Priskila.

Sin nua sin naen anpoin na'kon propinsi Itali, nnaon neu kota es, kaan ee, Korintus. Nai' Akila re' ia, na'ko propinsi Pontus. In meupn ii, es re' nmoe' bare' na'ko pasu.

Oras naan, nai' Paulus annao nasaitan kota Atena, ma in nnao neu kota Korintus amsa'. Anbi naan, nai' Paulus anmakhiin ein nok nai' Akila ma bi Priskila, natuin in amoe' bare' na'ko pasu msa'. Sin natua nabuan, ma nmeup nabuan.

⁴ Karu ntea atoin Yahudis sin neno snasat, nai' Paulus antaam neu sin uim onen. Anbi naan, in nsoba' he nfuri' atoin Yahudis ma atoni' 'teta' sin, he sin npirsain neu Usif Yesus.

⁵ Mes oras nai' Silas ma nai' Timotius neman na'kon propinsi Makedonia, nai' Paulus nasab meup pasu naan. Fai-manas in nmeup ma'tani' ma natoon neu atoin Yahudis sin am nak, "Atoni' re' hit tpa-pao na'ko un-unu', re' Uisneno nba'an he nreek Ee neem naan, neem anrair jen. In es re', Nai' Yesus!"

⁶ Mes anmui' atoin Yahudis re' nraban nai' Paulus piut, ma sin na'uab namouf goe. Rarit in ntekar afu skukuk na'ko in baer paken, njair tanar nak, in ka nfairori nteni' sin fa, natuin sin ka nromin fa he ntoup Rais Reko re' in natoon neu sin. Onaim in na'uab am nak, "Hi re' ia, ro bainesi' ki! Hi on he mikosob kiim hi ruikm ein! Mes maut nai! Hi of mitaah kiim hi saant ein. Anmurai na'ko oras ia, au ka 'mu'i 'teni' fa urusan 'ok atoin Yahudis ki. Au he 'nao unoni' uuf a'teta' re' ka atoin Yahudis fa."

⁷ Anmui' uim jes anpaumaak uim onen naan. In tuan ee, kaan ee nai' Titius Yustus. In ka atoin Yahudis fa, mes in neekn ee nmariin neu Uisneno. Rarit oras nai' Paulus annao

nasaitan atoin Yahudis sin, in nnao ma ntaam neu aam Titius in umi.

⁸ Ka 'roo fa te, uim onen naan in a'naakt ee npirsai neu Usif Yesus amsa'. In kaan ee, nai' Krispus. In uim je naan ee nok atoin Korintus bian re' nneen nai' Paulus, sin anpirsain neu Usif Yesus amsa'. Rarit nai' Paulus nasrain sin ok-oke'.

⁹ Anbi fai jes ate, anbi amnitas, nai' Paulus anneen Uisneno na'uab am nak, "Paulus, ho kaisa' mumtau, ma kaisa' m'oer meu mepu ia, natuin ho 'sutais ein ka oek' ein fa fe'. Ho ro he munoni' sin piut meik Rais Reko na'ko Kau.

¹⁰ Mumnau! Ho ka mmepu mmees fa. Au 'ok ko. Maski atoni' nasusab ko, mes Au 'pasan Au haek 'eu ko. Ma Au 'kius ko fai-manas. Kaisa' mnikan, anbi kota re' ia, Au ngguin namfaun."

¹¹ Anneen on naan ate, nai' Paulus natua sero 'roo nbi kota Korintus. In nanoni' Uisneno In Raan A'honis anbi naan, tar antea toon es ma stena'.

¹² Oras naan, sin nasaeb tuaf es njair gubernur anbi propinsi Akaya. In kaan ee, nai' Galio.* Onaim atoin Yahudis sin anma'akoran ma sin nheer neik nai' Paulus annao neu gubernur fe'u, anbi bare feek rasi. ¹³ Onaim sin natraak nai' Paulus am nak, "Atoni' re' ia, anfuri' too mfaun he natuin pirsait fe'u. Maski anaa' aprenat pah Roma ka nahiin fa pirsait naan!"

¹⁴ Mes oras nai' Paulus he nfei in fefan he namneob in tuan, gubernur ee nsenu nfeek in uaban. In nakaina' nain atoin ein re' natraak nai' Paulus nak, "Haeh! Atoin Yahudis ki.

* **18:12** Natuin tuis anbi faut goes, sin nasaeb nai' Galio njair gubernur anbi Akaya, fuun hitu', toon 51.

Mitniin fe'! Karu hi mitrakan kau rais re'uf, ai' rais marorot, au ro he 'neen hi rasi naan. ¹⁵ Mes rasi re' hi meik je neem re' ia, naan rasi et hi uim je nanan! Suma hi misurin rasi re' nmatoom nok atoran rais pirsait Yahudi, ma nok in uab ein, ma nok in kaank ein. Anaa' apreent ii ka n'urus fa rasin on re' naan!"†

¹⁶ Rarit gubernur naan anriu' napoitan sin na'ko bare feek rasi naan. ¹⁷ Onaim atoin Yunanis sin anheek naan tuaf es, kaan ee nai' Sostenes. In re' naan, a'nakat na'ko atoin Yahudis sin uim onen. Onaim sin nheer neik je, ma nbeos goe anbi gubernur ee in matan. Mes gubernur naan ka nfairoir sin fa.

Na'ko Korintus, nai' Paulus anfani nteni' neu kota Antiokia et propinsi Siria

¹⁸⁻¹⁹ Rarit nai' Paulus natua nabaar anbi Korintus. Mes a'roo-roo te, in nasee neu apirsait ein abitan naan. Rarit in, bi Priskila ma nai' Akila, annaon neu kota es, kaan ee, Kengkrea, he npaon abnao oe. Anbi naan, nai' Paulus ankeu in a'nakan he njair tanar nak, saa' re' in nba'an nrair je nok Uisneno, oras ia, in nmoe' je goen.‡ Rarit sin nsaen abnao oe, ma nnaon neu kota Efesus. Antean naan, sin nsanun na'kon abnao naan. Rarit nai' Paulus nasaitan tua nua' ein naan, ma in ntaam neu atoin Yahudis sin uim onen. Anbi naan, in nmakoni' penit nok atoin Yahudis sin. ²⁰ Sin na'ub-uab ein on naan ate, atoin Yahudis sin

† **18:15** Atoin Yahudis biasa nmaka'rais ein nok rais mape'o-'naof. ‡ **18:18-19** Karu nmui' atoin Yahudis anmoe' manba'an nok Uisneno, in ro he nanaah on. Oras in nmo'e nrair manba'an naan, in nkeu in a'nakan. Amkius *Surat Sensus* 6:18.

antotin he nai' Paulus natua nteni' nok sin sero 'roo. Mes in ka nroim fa. ²¹ Rarit in nasee sin am nak, "Aok-bian arki, kaisa' hi neekm ein nabatin! Karu Uisneno nfei ranan neu kau te, of au a'fain 'uum he 'kisu 'teni' ki." Na'uab anrair on naan ate, in nnao nasaitan kota Efesus.§

²² Rarit in nsae bnao oe nteni' ma nnao nkoon tar antea kota Kaisarea. Ma in nsanu nbi naan. Rarit in nnao neiki nsae neu Yerusalem, ma nmataeb nok apirsait ein anbi naan. Rarit in nfain neu kota Antiokia. ²³ In natua sero 'roo nbi naan, rarit in nnao nteni', he in nnao nfuun am nateef anbi propinsi Galatia ma propinsi Frigia. Anbi naan, in nha'tain apirsait ein sin neek ein.

Nai' Apolos anbi kota Efesus ma kota Korintus

²⁴ Oras naan, anmui' atoin Yahudis tuaf es na'ko kota Aleksandria et pah Masir. In kaan ee, nai' Apolos. In re' naan, atoin mafefa'. In nahiin Uisneno In Suur Akniun' ee in aafn ee namnuut. In fe' neem antea kota Efesus. ²⁵ In nneen anrair reta' anmatoom nok Usif Yesus, ma in nmariin he nareta' nafain' ee neu tuaf bian. In nareta' nok marinet, ma saa' re' in na'uab ee naan, ro namneo. Suma in ka nahiin narair fa fe' are' rasi naan ok-oke'. In suma nahiin nak, nai' Yohanis nasrain atoni', karu sin nasaitan sin saant ein. ²⁶ Neot es, in na'uab ka na'nifa' fa nbi atoin Yahudis sin uim onen. Ain Priskila nok aam Akila sin nok annenan

§ **18:21** Anmui' ahinit nak, re' anjair rasi 'tuta' nansaa' am es re' nai' Paulus he nasaitan sin, natuin in nroim he nok antaam neu fesat Paska anbi Yerusalem. Karu in nkaibata' in tuan ii te, oras oik kou' gui ntea te, in sarit naan of ka nanookb ee fa.

amsa'. An'oen ein anrarin ate, sin naskau neik je neu sin umi. Anbi naan, sin natoon ee Usif Yesus In Raan A'honis, tar antea namnuut.

²⁷ Rarit nai' Apolos nafeek he nnao neu propinsi Akaya. Apirsait ein kota Efesus an-neek mesen nok in romin. Rarit sin ntui suurt es neu sin aok-bian sin abitan Akaya, ma ntotin he sin ntoup nai' Apolos nok reko. Antoup surat naan, rarit in nnao ntea Akaya. Anbi naan, in nturun apirsait ein batuur-batuur.

²⁸ In anmakoin ein penit nok atoin Yahudis sin anbi too mfaun ein maatk ein, mes sin ka niis ee fa. In nroim he npaek Uisneno In Suur Akninu' he nanoni' sin nak, "Tuaf re' Uisneno nba'an he nreek Ee neem, re' hit tpa-pao Goe 'roo-'roo, In es re' Nai' Yesus!"

19

Nai' Paulus anfani nteni' neu kota Efesus

¹ Oras nai' Apolos nbi kota Korintus et propinsi Akaya fe', nai' Paulus annao nfuun kuan ein abitan a'toe'f ein. Rarit in ntea kota Efesus. Anbi naan, in nateef nok tuaf fauk re' npirsain nrarin neun Usif Yesus.

² Onaim in nataan sin am nak, "Aok-bian arki! Anbi neno re' hi mpirsai meu Usif Yesus, hi mtoup In Asmaan Akniun' ee, ai' kaah?"

Sin natahan am nak, "Kaah fa, tua! Hai ka mneen miit fa fe', nak Uisneno nmui' Asmanaf on re' naan, tua."

³ Rarit nai' Paulus nataan anteni' sin am nak, "Karu on naan ate, sin nasrain ki neik srani' mee?"

Onaim sin natahan am nak, "Sin nasrain kai, npaek nai' Yohanis in asranit, tua."

4 Onaim nai' Paulus nak, "Amneen fe'! Nai' Yohanis nasrain atoni' he njair tanar nak, sin nasnasab sin tuak ein na'ko sin saant ein, ma ntebi nfanin he natuin Uisneno In raan amneot. Mes mimnau! Neno-neno, in es neikn on nanoni' too Isra'el nak, sin ro he npirsain neu Nai' Yesus, Tuaf re' Uisneno of he nreek Ee neem."✧

5 Annenan on naan ate, sin ntotin he in nasrain sin, he sin ntaman njarin Usif Yesus Iin na. 6 Rarit oras nai' Paulus antao in a'niman neu sin ma n'onen ate, sin ntoup Uisneno In Asmaan Akninu'. Onaim sin nmurai na'uab ein neikin uaba' 'teta' re' sin ka nahiin je fa fe'. Ma Uisneno npaek sin he natoon saa' re' of he njair. 7 Sin nabu-bua, tuaf bo'es am nua.

Uisneno npaek nai' Paulus anbi kota Efesus

8 Oras nai' Paulus natua nbi kota Efesus, in biasa ntaam neu atoin Yahudis sin uim onen, ma nanoni' sin ntea namnuut anmatoom nok Uisneno In Aprenat. In na'uab ka na'koro' fa saa' es. In nmoe' on naan, tar antea funan teun. 9 Mes anmui' tuaf re' ka ntoup fa noni' naan, onaim sin nraabn ee. Sin nhuita' atoni' anbi bare naan, he sin kaisa' natuin Usif Yesus In Raan A'honis. Nok rasi naan, nai' Paulus nok apirsait ein nasaitan uim onen naan. Rarit sin nnao nabuan anbin umi skoor es. Uim tuaf skoor naan, kaan ee nai' Tiranus. 10 Nai' Paulus nanoni' sin Usif Yesus In Rais Reko, tar antea toon nua. Onaim too mfaun ein abitan propinsi Asia nfuun am nateef, sin nneen anrair Usif Yesus In Rais Reko. Anenat

✧ 19:4 Nai' Mateos 3:11, Nai' Markus 1:4, 7—8, Nai' Lukas 3:4,16, Nai' Yohanis 1:26-27

sin, esan re' atoin Yahudis, ma atoni' 'teta' amsa'.

Nai' Sakewa in aanh ein

¹¹ Oras naan, Uisneno nfee kuasat neu nai' Paulus, he nmoe' rais sanmakat huma'-huma'.

¹² Tareta', on re' karu atoni' ntoti ntahan nai' Paulus in a'piru', ai' in a'futu', ma sin ntao bare' naan neu ameent ein, onaim sin meens ein naan namneuk nanin. Tar niut reu'f ein amsa', nasaitan nain ameent ein naan.

¹³⁻¹⁴ Anbi naan, anmui' a'naak pirsait Yahudi tuaf es, nok in aan moen ein, sin tuaf hiut. A'naak pirsait naan, kaan ee nai' Sakewa. In aanh ein biasa nnaon neu mee-mee ma anriu' napoitana niut reu'f ein na'ko aniut saes ein. Sin nsoba' niit he nriu' niut re'uf, neik Usif Yesus In kanan nak, "Ho muhiin Usif Yesus re' nai' Paulus natoon Ee, ai' kaah? Oras ia, au uprenat ko, a'paek Usif Yesus In kanan 'ak, ho mpoi nai mu'ko atoni' ia!" Ma nmui' atoin ahinit Yahudi bian re' nsoba' he nmo'en on naan amsa'.

¹⁵ Onaim oors es ate, nai' Sakewa in aanh ein napreent ein on re' naan, anmui' niut aburarut es nataah sin am nak, "Au uhiin Usif Yesus. Au uhiin nai' Paulus amsa'. Mes hi re' ia, hi sekau ki?" ¹⁶ Rarit tua aniut-saes re' naan natoo' re'uf. Rarit in nasaap ma nbeos sin imsa'. In napapa' sin, ma npius nain sin barun, tar antea sin naenan aaf'-afa' na'ko umi naan.

¹⁷ Rarit uab naan nabeon on, tar antea abitan kota Efesus nahinin ok-oke'; et atoin Yahudis, ma atoni' 'teta' msa' nahinin. Onaim sekau-sekau re' nneen rasi naan ate, sin namtaun ma nsanmakan. Onaim sin na'naeba' Usif Yesus, fin In es re' anfee kuasa ko'u neu nai' Paulus. ¹⁸ Rarit apirsait fe'un naan neman

neu sin aok-bian sin re' npirsain nrarin, ma nfei sin neek ein, rarit sin manaku' sin saant ein. ¹⁹ Na'ko sin re' naan, anmui' atoin ahinit amfaun. Rarit sin na'buaf' naan sin suur noin' raut ma hiinf ein naan, ma nout sin nputu nmaten. Karu he tsoi' suurt ein naan, sin oosk ein nabu-buan noin muti' nifu bo' niim.*

²⁰ Rarit bifee-atoni' nareta' Uisneno In Rais Reko et fai ma manas anbi mee-mee. Onaim apirsait ein na'baab ok piut. Natuin Uisneno In Kabin ma Prenat naan, antaam senan sin, tar antea sin nekak naank ein.

Taisibu anbi Efesus

²¹ Rarit nai' Paulus nafeek he nfain neu kota Yerusalem. Mes in nroim he nnao nahuun neu propinsi Makedonia ma propinsi Akaya, rarit na' in he nnao nkoon neu Yerusalem. In natenab anrair nak, "Reko nneis au 'nao 'kius apirsait ein anbi baren re' ia fe', fin maski on mee msa', au ro he 'tea kota Roma."

²² Rarit in nreun in soba' tuaf nua, es re' nai' Timotius ma nai' Erastus, he nnaon nahunun neun Makedonia. Mes in natua sero 'roo nteni' anbi propinsi Asia.

²³ Oras naan, rais kou' goes re' nmatoom nok Nai' Yesus In Raan A'honis, anboor anbi kota Efesus. ²⁴ Rasi naan in uun ii, on nai: Anbi naan, anmui' naan atuut noni tuaf es, kaan ee nai' Demetrius. In biasa nmoe' uim fuat aan'-ana' amfa-faun na'ko noin muti' neu pah tuaf es, kaan ee bi Artemis. Natuin in

* **19:19** Sin nout sin suurt ein, he njarin tanar nak, sin ka natuin anteni' fa suurt ein naan sin aafk ein. Noin muit es, namnees nok tuukn es in kai je neon goes. Onaim suurt ein re' sin nout sin re' naan, ro ma'oos ate rek-reko.

mepun naan nrauk batur, onaim in npaek ameupt ein amfau re'uf. Etun roit ii ntaam piut amfaun. ²⁵ Neot es, nai' Demetrius na'bu' naan in ameupt ein ee, ma bian anteni', rarit in na'uaba' sin am nak, "Sin ama' ma au aok-bian arki! Hi mihiin main mak hit a'moink ii on re' ia, natuin roit ii neem na'ko hit mepu. ²⁶ Mes oras ia, hit tiit tok hit matak, ma hit tneen teik hit rukik, naan nai' Paulus in kakain aa. In nfuir ma nkopo' too mfaun ii nak, baer' ein re' hit tmoe' sin re' ia, ka ma'upa' fa. In nak, baer fuat re' hit tmoe' sin re' ia, suma pah tuaf ein ruum-ruum aah. Onaim ka abitan kota Efesus fa es re' anmesen nenan, mes propinsi Asia nfuun am nateef annenan amsa'. ²⁷ Onaim amneen mirek-reko'! Of hit he trair saa' ntein, karu too mfaun ii natuin nai' Paulus sin piut? Of atoni' ka neu he nsoos anteni' fa hit baer fuat ein re' ia. Mimnau! Oras ia, too mfaun ii na'bees neu hit pah tuaf bi Artemis amasat. Anbi propinsi Asia, tar antea pah-piin ii nfuun am nateef, onaim a'beest ein naan neman ma na'besan anbi in uim fuat uuf, es re' anbi hit kota Efesus. Onaim kais-kaisa' atoni' ka nfairoir je fa heen, ma sin ka nromin fa he neman anteni' neu bare ia!"

²⁸ Annenan on naan ate, sin nato'on batur-batur. Rarit sin nhuun ein am nak, "Artemis, neek reko! Artemis namaas! Hai abit Efesus, mi'naeb Artemis!" ²⁹ Too mfaun ein anneen sakanat naan, ma sin naen neman, tar antea kota naan naheun nok too mfaun. Sin ntaka'naan ein. Onaim atoin ein anmurai nmo'en taisibu npe'-peo'n ahaa ranan, tar

antea kota naan in amneer ko'u.[†] Sin nheek naan tuaf nua, ma nheer neik sin neu bare naan. Sin kaank ein: nai' Gayus ma nai' Aristarkus. Atoin ein anheek sin, natuin sin nua sin re' naan, nai' Paulus in soob ein na'kon Makedonia. ³⁰ Anneen on naan ate, nai' Paulus anroim he nnao ntaam neu too ataisiubs ein naan sin atnaank ein, mes too apirsait ein anpeen ee. ³¹ A'naet bian na'kon propinsi Asia nokan nbin naan, sin nahiin narek-reko' nai' Paulus. Sin nreun tuaf he natoon am nak, nai' Paulus ka nabei' fa he ntaam neu too mfaun re' nmo'en taisibu naan.

³² Anbi mnera' naan, atoni' nmurai naim rasi naan in uun. Bian anhunun neik haan poi nak, "On nai!" Bian nkoa' ein nak, "On naan!" Te kaah, too mfaun ein naan ka nahinin fa rasi naan in a'naon. Sin naen nokn ahaa. ³³ Anbi bare naan, anmui' atoin Yahudis msa' re' nmurai namtaun. Sin teenb ii nak, kais-kaisa' too mfaun ein nakuu sin nak sin es re' nafuuk namonib rasi ia. Etun sin nahake' naan tuaf es antoom maat, anjair atuut hanaf neu too Yahudis sin. In kaan ee, nai' Aleksander. Sin ntotin he in namneob sin nak, atoin Yahudis sin ka nahiin fa rasi naan. Rarit nai' Aleksander nait in a'niman, he nakaina' sin he na'teen ein. Rarit in na'uab he namneoba' atoin Yahudis sin. ³⁴ Mes oras sin nahinin nak, in re' naan atoin Yahudis te, sin nsakanan piut am nak, "Artemis neek reko! Artemis namaas! Hai

[†] **19:29** Kota Efesus in amneer ko'u naan, sin npaek je he: 1) nabuan ma nakeit ein neu kota naan in urusan, 2) na'bae' jein drama, ma 3) na'baen olaraga. Tuaf nifu bo' nua mnee (26.000) bisa nabuan anbin in nanan. In baran et a'to'ef Pion in uun. Rarit in he noi huma' mese' on re' stadion saap boor es oras ia.

abit Efesus mi'naeb Artemis!" Sin nsakanan on re' naan, tar jam nua.

³⁵⁻³⁶ Rarit a'nakaf kota Efesus anhaek ma nakaina' sin am nak, "Aok-bian arki, abitan kota Efesus! Are' uuf ma pah nahiin nak, hit pah tuaf bi Artemis, in amneemn ii na'ko neon goe tunan neu kit. Onaim hit abit Efesus, es re' atpairoir tarek-reok' ee. Ka tiit tain fa tuaf es, nait nain hit paa' naan, natuin rasi naan anjair reta' nmoin piut ma are' pah-pah nahinin nrarin. Onaim nansaa' am es hi msakaan on naan? Maski anmui' aboot natuin sin roimk ein, mes hi kais ammoe' taisibu human on re' ia! ³⁷ Hi mheer meik tua nua' ein re' ia, nahuum on re' sin nmo'en rais re'uf. Te kaah, sin ka nabakan fa saa'-saa' na'ko bi Artemis in uim fuat uuf. Sin ka na'uab namouf fa hit pah tuaf bi Artemis in kanan. Onaim hi he misaan sin nok rais saan saa'? ³⁸ Mimnau! Hit tmui' bare he tafeek rasi. Afeek raisn ee msa', sin npao nanin. Onaim karu nai' Demetrius sin he nmo'en rasi te, sin ro he natuin in atoran, he sin neik rasi naan neu bare feek rasi. ³⁹ Ma karu nmui' rasi 'teta' nteni' re' sin he nait je, nbain he sin nnaon nma'akoran nok atoni mnais ein. ⁴⁰ Kais-kaisa' anaa' aprenat pah Roma nasaan kit, natuin taisibu re' ia. Karu sin he namin rasi re' ia in a'naon ii te, hit of he tataah on mee? Natuin rasi ia, ka ma'u'u fa!" ⁴¹ Na'uab anrair on naan ate, a'nakaf naan anreun sin he sin nsisa'en. Onaim sin natuin ein.

20

Nai' Paulus sin nfanin ntenin neun propinsi Makedonia

¹ Oras too mfaun ein ka ntaisibu ntein' ein fa nbin kota Efesus, kota naan mamut on re' biasa. Rarit nai' Paulus nabuaba' naan apirsait ein abitan re' naan, ma nha'tain sin neek ein. Rarit in nasee, ma nnao neu propinsi Makedonia. ² In nnao na'ko kuan neu kuan anbi pah naan, ma nha'tain apirsait ein sin neek ein. In nmoe' on naan, tar antea in ntaam neu pah Yunani. ³ In natua nbi naan funan teun. Rarit in nabarab he nsae bnao oe ma nnao neu propinsi Siria, mes in nneen am nak, atoin Yahudis sin nma'akoran he nroor niis ne. Oras in nneen on naan ate, in ka nroim fa he nsae bnao oe ma nnao he ntea nain neu propinsi Siria. Onaim in nnao nfain anpeo' raan meto' nbi propinsi Makedonia.

⁴ Puuk aan es annao nabua nok nai' Paulus. Sin esan re': nai' Timotius, aam Pirus in anah nai' Sopater na'ko kota Berea; tuaf nua na'kon kota Tesalonika, sin esan re' nai' Aristarkus ma nai' Sekundus; tuaf es na'ko kota Derbe, kaan ee nai' Gayus; ma tuaf nua na'kon propinsi Asia, esan re' nai' Tekikus ma nai' Trofimus.

⁵⁻⁶ Rarit au (es re' nai' Lukas atui surat ia), uteef a'teni' 'ok nai' Paulus a'bi kota Filipi, nbi propinsi Makedonia. Nai' Paulus in soob ein nnao nahunun ma npao kai nbi kota Troas et tais je panin. Oras atoin Yahudis sin neon ko'u Paska* oke' nrair, hai nua kai msae bnao oe ma mnao meu kota Troas. Oras naan, hai maan neno niim. Oras hai mtea Troas, hai msaun mi'ko bnao oe naan. Hai miteef mok hai soba' bian sin re' nahunun kai, onaim hai mitua mbi naan neno hiut.

* **20:5-6** Tuis uab Yunani nak, 'neon ko'un Utunu' ka Mamuur fa', sin a'moufk ein ii nak, 'neon ko'un barab Paska'.

Nai' Yutikus anmouf na'ko uim jes in eno sneer anbi kota Troas

⁷ Neno naan, neno krei. Nai' Paulus nafeek anrair nak, "Aok-bian arki! Noka' te, au he 'nao 'koon." Onaim hai nonot apirsait ein okoke' iim he mibarab bukae. Natuin nai' Paulus he nnao, onaim in na'uab nok kai tar antea fai ji natnaan. ⁸ Hai mibua mbi uim jes in a'tuta' teun ii. Mabe' naan, sin noutun paku mfau re'uf.

⁹ Oras naan anmui' aan moen muinf es, kaan ee nai' Yutikus,† antook anbi eno sneer. In nok anneen nai' Paulus amsa'. Ka 'roo fa te, in maatk ein ii anma'fenan, onaim in ntuup anfiin. Nok askeken ate, in nmouf na'ko eno sneer naan. In nmaet nain. ¹⁰ Nai' Paulus ansaun natuin amoufut naan, ma nhoo naan ee, ma in na'uab am nak, "Kaisa' mimtau. In nmoin." ¹¹⁻¹² Hai arkai mmariin, fin aan munif naan anmoin. Rarit sin neik nafain' ee neu in umi. Onaim hai msae mfain, ma hai mbukae mibu-bua. Rarit nai' Paulus na'uaba' tar antea nmeu nfiin. Oras maans ee npe'e te, hai misee sin ma mnao misaitan sin.

Na'kon kota Troas annaon neu kota Miletus

¹³ Rarit hai mma'akor ma mbaits om, tar antea hai miteef amteni' mbi kota es, kaan ee, Asos. Onaim hai msae bnao oe meu Asos. Mes nai' Paulus annao raan meto' neu kota naan.

¹⁴ Oras hai miteef amteni' nai' Paulus anbi kota Asos, nai' Paulus ansae bnao oe ia, ma hai mnao piut meu kota Metirene. ¹⁵ Mi'ko naan, hai mnao mkoon. Noka' te, hai mpaumak-maak puur goes, kaan ee, Kios. Anmeu te, hai

† **20:9** Tatuin tuis uab Yunani, 'Eutikus', hit trees ee tak, 'Yutikus'.

mnao mkoon meu puru Samos. Esah te, hai mtea kota Miletus. ¹⁶ Mes nai' Paulus in neekn ii anroim, he karu reko te, hai mtea rabah meu kota Yerusalem, he in napein mainuan maut he nok na'naeba' neon ko'u Pantekosta. Rarit in ka nroim fa he npori' oras, he nnao nsae neu kota Efesus, natuin in ka nmu'i ntein fa mainuan.

Nai' Paulus na'uab nok atoni mnasi Kristen abitan kota Efesus

¹⁷ Onaim anbi Miletus, nai' Paulus anfee hanaf neu atoni mnasi' Kristen abitan kota Efesus, he sin neem nateef nok ne. ¹⁸ Oras sin neem antean on naan ate, nai' Paulus na'uab neu sin am nak, "Aok-bian arki. Hi mihiin main au 'moink ii, anmurai na'ko neno un-unu' au 'terin au haek ii nbi propinsi Asia, tar antea oras ia. ¹⁹ Hi mihini msa' au 'meup ma'tani' 'bi hi tnaanm ein, mes au ka u'naeb ok fa. Anbi au meupk ein, au maat nuu nggui nsain, ma 'ha'mui't ii ka ana' fa. Au upein 'ha'mu'it amfaun na'kon atoin Yahudis sin. ²⁰ Oras au unoni' ki, au upoin 'ain are' rais rekon re' au uhiin sin neu ki. Ma au unoni' ki maat-maat. Au 'nao 'eu umi mese'-mese', he umnauba' sin anmatoom nok Uisneno In romin. ²¹ Au utoon 'eu atoin Yahudis, ma atoni' 'teta', 'ak sin ro he nasaitan sin saant ein, he natuin Uisneno. Ma sin ro he npirsain neu hit Usi', es re' Usif Yesus.

²² Onaim au he u'uab on nai: oras ia, au 'roim he 'nao 'eu Yerusalem, fin Uisneno In Asmaan Akninu' anheer neik kau 'nao 'eu bare naan. Au utuin aah, maski au ka uhiin fa saa' re' of he njair neu kau nbi bare naan. ²³ Mes na'ko kota es neu kota es, Asmaan Akninu' natoon

nahuun neu kau mnak, of au he 'taam bui ma 'sutai ha'mu'it amfaun anbi bare naan. ²⁴ Au uhiin urair on naan, natuin Usif Yesus es re' nasaeb kau mepu ia, he au 'nao utoon Rais Reko 'ak, Uisneno nneek kit, ma In maneekn ii kah een. Karu au ka utuin fa In romin, he usoup In mepu, au 'naben au 'monik ia ka ma'osa' fa.✧

²⁵ Oras ia, au uhiin 'ak, hi of ka miit amteni' kau fa heen. Es re' hi re' au unoni' ki 'roo-'roo re' ia, anmatoom nok rasi he ttaam atjair Uisneno In nonot-asar. ²⁶⁻²⁸ Es naan ate, amneen. Au usopu 'rair au meup gui 'eu ki. Onaim oras ia, hi ro he mmepu mkoon. Karu anmui' tuaf na'ko ki, re' ka ntaam fa anbi Usi' In nonot apirsait ate, hi es mitaah kiim, oo! Au ka usanab fa. Mimnau! Au utoon 'ain Uisneno In romin ok-oke' neu ki. Ka tiit tain fa rais jes re' ma'koro' neu ki. Onaim hi ro he mpanat hi 'monim, ma mpaairoir main are' tuaf re' Asmaan Akniun' ee nreun ki he mpanat sin. Kaisa' mnikan mak, Usif Yesus nmate nrair, he nbaen nafeek sin oosk ein nok In naa' ee Kuun. In nruur ki msa', he hi mkius sin, nahuum on re' atukus natuuk in a'bib-kasen.

²⁹ Oras ia, au 'nao usaitan ki. Mes mimnau! Of anmui' atoni' neem ma nanoni' rafu'-rafu' anbi hi sonam ma hi tnaanm ein. Sin nahuum on re' aus fui ji antaam anseor gon neu 'bib-kasen nbi o'of. ³⁰ Anmui' tuaf aputa-kriu on re' naan, na'ko bare bian. Mes mimnau. Bian anteni' nboor ma nbotos na'ko ki. Onaim sin nanoni' rais ruman neu ki. Sin nromin he atoni' natuin ahaa sin. Onaim sin nsoob ein he nheer neik tuaf he kaisa' natuin Usif Yesus In raan amneot ma ammonot anteni'. ³¹ Es naan

✧ 20:24 2 Nai' Timotius 4:7

ate, hi mpaant om rek-reko. Kaisa' amnikan, fin au utua 'ok ki, toon teun. Au 'faineek ki fai-manas amsa', ma au ka utenab fa au suus-haet. Au maat nuu ngguin ansain neu ki.

³² Oras ia, hit he tbaits ok. Onaim au 'nona' ki 'eu Uisneno In a'niman, he In npairoir ki. Hi mnaa' miher-heran saa' re' au utoon ki na'ko nmurai, re' nmatoom nok Uisneno In nekan arekot. Uisneno In nmui' kuasat he nha'tain ki. In nba'an he nfee tetus-athoen neu In apirsait ein amsa'. Onaim karu hi mituin piut mok neek a'kninu' meu Uisneno, of hi mipein In tetus naan.

³³ Oras au 'mepu 'bi hi tnanam, au ka 'sinmakan fa saa' es na'ko ki. Au ka 'toit 'iit fa hi bare mnatu', ai' noin muti', ai' pake, ai' baer saa'-saa'. ³⁴ Hi mihini msa', oras au utua 'ok ki, au 'meup ma'tani' he au bisa 'moin. Ka neu au 'mees fa, mes au 'mepu msa' 'eu sin re' nok kau. ³⁵ Onaim nok re' rasin re' ia, au utoon ki ranan he hi msa' mok amturun atoin asusat, re' ka nmu'in fa saa'-saa'. Mimnau, goo! Usif Yesus na'uab niit nak, 'Hit tfee te, reko nneis na'ko hit 'toup.'"

³⁶ Nai' Paulus na'uab anrair on naan ate, in nri'tuu ma n'onen nok sin ok-oke', ma ntoit he Uisneno npanat sin. ³⁷⁻³⁸ Sin neek ein ansusan nmaten, natuin nai' Paulus nak, sin of ka nateef anteni' fa nok ne. Onaim oras sin he nbait ok, sin nhoo ma nneek nai' Paulus, ma nkaen nme'-meu'r ein. Rarit sin nnaon naat kai‡ neu bnao oe.

‡ **20:37-38** "Hai" nbi re' naan, es re' nai' Lukas, atuis surat ia, nai' Paulus, ma in partein ngguin.

21

Nai' Paulus sin ntebin nfanin neun Yerusalem

¹ Hai mmanseon amrair mok atoni mnasi' Kristen sin na'kon kota Efesus nok neek susat ate, hai msae bnao oe, rarit hai mnao mkoon meu puru Kos. Noka' te, hai mok abnao oe naan, ma hai mtean puru Rodos. Mi'ko naan, hai mnao mkoon mok abnao oe meu kota Patara. ² Anbi naan, hai msaun mi'ko bnao oe naan. Rarit hai msae meu bnao oe 'teta', re' he nnao neu propinsi Finisia, anhaumaak Siria. Oras hai msae bnao oe re' naan, sin nasaeb nain bonit, ma hai mnao. ³ Hai mnao ka 'roo fa te, hai mkius miit puru Siprus anbi hai 'nimam a'rii, mes hai mnao mkoon goah, tar amtea ma misanut bonit anbi kota Tirus et propinsi Siria. Anbi naan ate, sin he nasanut abnao oe in abrua' ein.

⁴ Natuin sin nasaun ein bare' fe', hai msaun ma mnao maim apirsait ein. Oras hai miteef mok sin, hai mitua mok sin neno hiut. Apirsait ein abitan naan, napenin hanaf na'ko Uisneno In Asmaan Akninu', he ntaar nai' Paulus he kaisa' nnao nkoon neu Yerusalem. ⁵ Neno hitu nkono te, hai mfain meu bnao oe naan. Apirsait ein ok-oke', et bifee-atoni', ana'-ko'u, mnasif am munif, annao naat kai ntea tais je ninin. Anbi naan, hai mri'tuu ok-oke' ma m'onen. ⁶ Rarit hai mmanseon, ma hai msae meu bnao oe naan, onaim sin nfanin ok-oke'.

⁷ Hai mfeen mi'ko Tirus, rarit hai meis mok kota Ptolemais. Anbi kota naan, hai msaun mi'ko bnao oe, ma hai mnao maim apirsait ein. Hai miteef mok sin, rarit hai mtook mok sin neno mese'. ⁸ Noka' te, hai mok abnao oe

naan, amnao mteni' mi'ko naan, ma mtea kota Kaisarea. Anbi naan, hai mnao mitua mbi nai' Felipus in umi. In re' naan, es re' neik nahunhunun Usif Yesus In Rais Reko anbi naan. In tuaf es na'ko tuaf hiut re' sin npiir sin anbin Yerusalem he nbatin bukae neu baun ein.✧
 9 Nai' Felipus anmui' aan feto haa. Uisneno npaek sin njarin In mafefa kninu' he natoon In romin.

10 Oras hai mtook mok sin of neno fauk ate, atoin es, kaan ee nai' Agabus, neem na'ko propinsi Yudea. Uisneno npaek je he njair In mafefa' kninu' he natoon Uisneno In romin amsa'.✧ 11 In neem nateef nok kai. Rarit in nait nai' Paulus in pasu 'futu', ma in nfuut in haen-niman nok pasu 'futu' naan. Rarit in nak, "Uisneno In Asmaan Akninu' na'uab on nai: 'Pasu 'futu' re' ia in tuan ii, of atoin Yahudis sin anpuun ee nahuum on re' ia anbi Yerusalem. Rarit sin nanaa't ee neu atoni' 'teta' sin a'niimk ein.'"

12 Amneen atoni' re' naan in uab ein te, hai mtoit batuur-batuur meu nai' Paulus, he kaisa' nnao nkoon neu Yerusalem. Hai, re' in aanh ein kai, ma apirsait ein abitan bare naan, antotin on re' naan amsa'. 13 Mes in ntoin kai mnak, "Kahaf! Nansaa' am es hi mkae on naan? Hi mmoe' he mha'feen au nekak. On nai! Anmui' tuaf re' ka nroim kau fa, natuin au utuin Usif Yesus. Bait maski sin nfuut kau, ai' sin nroor niis kau, ai' sin nmoe' kau on mee-on mee msa', mes au ubarab urair he 'toup."

14 Oras hai mneen on naan ate, hai mihiin mak nai' Paulus ka nroim he nneen kai fa heen, onaim hai mkoon ee mak, "Neu! He tak on

✧ 21:8 Haef ein sin Reta' 6:5, 8:5 ✧ 21:10 Haef ein sin Reta' 11:28

mee! Maut he Uisneno In roimn aa kuun es re' anjair."

Nai' Paulus sin antean Yerusalem

¹⁵ Neno fauk een hai mitua maan ambi Kaisarea te, hai mkikin hai baer' ein, ma hai mnao meu Yerusalem. ¹⁶ Anmui' apirsait tuaf fauk na'kon Kaisarea, nok kai msa'. Sin nnao naat kai mtea uim jes, rarit hai mtuup ambi naan. Uim tuaf naan, kaan ee nai' Manason. In na'ko puru Siprus. In natuin Usif Yesus suuk a'roo goen. ¹⁷ Oras hai mtea Yerusalem, hai aok-bian apirsait ein ii, sin ntoup kai nok neek marinet.

Nai' Paulus annao nkius nai' Yakobus

¹⁸ Noka' on naan ate, hai arkai mnao miteef mok nai' Yakobus. Ma are' atoni mnasi' Kristen sin nabua nanin nbin naan. ¹⁹ Hai mmataeb es nok es, rarit nai' Paulus na'uab neu kai, suuk a'roo anmatoom nok are' rasin re' Uisneno nmo'e nrair sin anbi mee-mee neu atoni' 'teta'. In nak Usif Yesus anfei ranan he sin npirsain neu Ne. In natoon amsa', on mee m'es Uisneno npaek in tuan ii, nok in aok-bian sin, anbin mepu ia. ²⁰ Oras sin nneen anrair nai' Paulus in reta' on naan ate, sin nmarinan ma anbo'is Uisneno.

Rarit sin na'uab neu nai' Paulus am nak, "Paulus! Asar ho muhiin kuum, atoin Yahudis sin nifun-nifun re' npirsai nrarin neun Usif Yesus. Sin nnaa' naher-heran fe' atoran pre-nat re' ka'o Musa nahake' nain sin neu kit. ²¹ Mes anmui' atoni' re' neem naktuta' nak, ho munoni' atoin Yahudis sin anbi bare 'teta' mak, sin kaisa' natuin ka'o Musa in atoran rais pirsait ein. Ma sin natrakan amsa' am nak, ho es amtaar sin he kais natuin harat ma'heri'

neu sin aan monen. Ho es re' amtaar atoni' srani', he kais natuin anteni' hit atoin Yahudis atoran harat bian amsa'. ²² Mum nau! Of atoin Yahudis annenan nak ho et ia. Ma aneen uab ain ein naan ate, sin of nato'on. Onaim hit taim raan a'poi' ji, on mee?

²³ Onaim hai mtoit on nai: anmui' tuaf haa na'ko hai, re' sin anmui' manba'an nok Uisneno. Oras ia, sin he nkeu sin a'naak ein he njair tanar nak, sin nmo'en nrair sin rais manba'an naan. ²⁴ Onaim karu reko te, ho mtaam mok sin meu Uisneno In Uim Onen Uuf. Ho mutuin sin amsa', he mmoe' mutuina' harat re' he mukninu' ho tuam aan. Ho ro he msutai sin baen re' natuin harat amsa'. Karu ho mmoe' on re' naan, of too mfaun ein nak, ho mnaa' muher-heran prenat pirsait Yahudi fe', re' ka'o Musa nahake' sin neu kit. Ma sin of nahinin reta' re' nak, ho mtaar atoni' sin he kais natuin harat rais pirsait Yahudi, naan rais poi ok-oke'!✧

²⁵ Mes neu atoni ka Yahudis fa, re' sin anpirsain neun Usif Yesus, hai msonu' mrair sin surat. Hai mitonan sin anmatoom nok hit atfeka' neno naan nak, sin ka anperluu fa, he natuin hit atoran harat Yahudi sin ok-oke'. Re' sin he nam nau he nmoe' natuin sin, esan re': kaisa' nmakaken ma nmakonin karu ka fee-mone fa. Kais anseor gok nok baer fuat. Ma kais anbuken mnahat re' sin aok-bian Yahudi sin anmai'nisin sin. On re': kais nekun sisi fuat. Kais nahan naa'. Ma kais nekun sisi na'ko mu'it re' tuaf anfuut goe ma nkeer niis ne, tar in naa' ee ka nsai npoi fa."✧

✧ **21:24** Surat Sensus 6:13-21 ✧ **21:25** Haef ein sin Reta' 15:29

²⁶ Rarit nai' Paulus antoup sin haan totis. Onaim noka' on naan ate, in nok re' tua haa' ein naan, annaon neun Uim Onen Uuf. Onaim sin nakninu' sin tuak ein natuin atoran rais pirsait Yahudi. Rarit nai' Paulus natoon a'naak pirsait re' nbi naan nak, aar neno fauk ate, na' sin nanokab sin haan manba'an. Fin karu oras naan oke' te, sin es-es ate, he nataam nain sin fua'-tuur' ein neu Uisneno.

Anheek nai' Paulus anbi Uim Onen Uuf

²⁷⁻²⁹ Oras neno hiut he noi namsoup, re' sin nmanba'an he nanokab atoran harat naan, an-mui' atoin Yahudis fauk na'kon propinsi Asia, re' sin niit nai' Paulus anna-nao kuun anbi kota Yerusalem nok in partei tuaf es, kaan ee nai' Trofimus. Nai' Trofimus re' ia, na'ko Efesus, ma in ka atoin Yahudis fa msa'. Onaim oras sin niit nai' Paulus antaam anbi Uim Onen Uuf, sin naak of ai' in nok in partei naan antaam neun Uim Onen Uuf in nanan amsa'. Te kaah, atoni' 'teta' ka bole fa he ntaam neu Umi naan. Onaim sin nait rasi re' naan, he njair 'tu'in he sin anmo'en rasi. Onaim sin nmafuarutun nok too mfaun ein anbin re' naan, he sin nheek naan nai' Paulus. Sin nhuun ein ma natonan too mfaun ein am nak, "Hoe! Atoin Israelas ki! Iim he mbaab maan kai. Atoni' re' ia, in es re' nanoni' anbi mee-mee mnak, mait imporin harat atoin Yahudis. In na'uab na're'uf neu Uisneno In Uim Onen Uuf ia msa'. Oras ia anteni', in ntaam he n'oemetab Uisneno In bare kninu' re' ia!"[☆]

³⁰ Annenan on naan, kota Yerusalem in too goe ok-oke', sin nato'on batur-batur. Rarit too mfaun ein naan naen nabuan anbi Uim

☆ **21:27-29** Haef ein sin Reta' 20:4

Onen Uuf. Onaim sin nheek nai' Paulus, rarit sin nheer napoitr ee na'ko Uim Onen Uuf. Rarit sin na'eek nain eon' ein.*

³¹ Oras sin ntaisibun he nroor niis ne te, sorarus Roma sin a'naak kou' goes re' npaumaak anbi naan, nneen taisibu naan. ³² Onaim in no'en naan in soraurs ein nok sin a'naakt ein, he sin ntaman neu too mfaun ataisiubs ein sin atnaank ein. Oras sin nkius niit soraurs ein nok sin a'naak ko'u naan neman on nai te, sin nasnasab mabesot neu nai' Paulus. ³³ Rarit soraru 'nakaf naan anheek nai' Paulus, ma nreun sin he nfuut goe nok korein besi nono' nua. Sin nfutu nrair je te, in nataan too mfaun ein am nak, "Atoni' re' ia, sekau? In saant ii saa'?"

³⁴ Mes sin nasurin tonis. Bian nak, "In anmoe' on ia." Bian nak, "In anmoe' on nee." Tar antea soraru 'nakaf naan, in a'naak ee nameen. In ka nahiin fa rasi naan in a'naon, natuin too mfaun ein anhunun ma na'baa' no mes-mese'. Etun es in nreun he neik nai' Paulus annao neu benteng. ³⁵⁻³⁶ Soraurs ein anheer neik nai' Paulus, mes too mfaun ein re' naan sin natuin ein ok-oke', ma sin ntaisibun antenin. Oras sin he nsaen era' fua', too mfaun ein naan sin nasikan, he nhaken maat. Tar antea soraurs ein naskau nai' Paulus, he too mfaun ein naan kais anbaan na'maet je.

* **21:30** Atoin ahiint ein nak, ka nabei' fa he ta'maet atoni' anbi Uisneno In Uim Onen Uuf. Ma karu nmui' tuaf sekau goah re' antaam anbi nanaf, ma nnaa' sunaf et mei 'turu', natuin atoran rais pirsait Yahudi te, ka nabei' fa he tmoe' saa'-saa' teu ne. Es naan ate, atoin Yahudis sin ka nromin fa, he nai' Paulus antaam anfain anbi Uim Onen Uuf in a'fe'on. Onaim sin na'eek eon' ein.

Onaim sin nhunun nak, “Amroor miis ne!
Amroor miis ne!”

*Nai' Paulus namneob in tuan anbi too
mfaun ein sin maatk ein*

³⁷ Oras sin he ntaman neun benteng on naan ate, nai' Paulus antoit neu soraru 'nakaf naan, anpaek uab Yunani mnak, “Aam! Au bisa u'wab a'kre'o, oo?”

Oras in nneen nai' Paulus na'uab on naan ate, soraru 'nakaf naan naskeek. Rarit in nataan ee mnak, “Ho muhiin uab Yunani msa'? On mee m'es ho mu'uab muhiin uab Yunani?³⁸ Karu on naan, au utenab a'saan een. Au 'ak of ho re' ia, atoin Masiras, re' nahunu te ho es re' amfuaruut too mfaun ein he sin nraban prenat pah Roma. Rarit in neik too nifu haa, re' sin neikin suni'-kenat, ma sin nnaon neun baer ruman. Mes ho re' ia, ka in fa, ai'?”

³⁹ Nai' Paulus nataah am nak, “Kaah, fa tua! Au re' ia, atoin Yahudis. Au ain honi' nahonis kau anbi kota Tarsus et propinsi Kilikia. Au 'toit he ho mkonan maan kau, he au bisa u'wab 'eu too mfaun ein re' ia.”

⁴⁰ Soraru 'nakaf naan anroim. Rarit nai' Paulus anfenan nhake nbi era' fua' naan in tunan, ma in nait in a'niman he ntoit sin he sin ntaa'-ta'an he in na'uab. Rarit in na'uab neik sin uab neno-neno, es re' uab Aram. (Fin anbi naan, atoin Ibranis sin na'uab ein anpaken uab Aram).†

22

Nai' Paulus namneob on

† **21:40** Uab 'atoin Ibranis' ma 'atoin Yahudis' naan, kanaf nua neu pah mese'.

¹ Onaim nai' Paulus anmurai na'uab am nak, "Sin ama' ma au aok-bian arki oke'! Au 'toit ki he hi mitniin maan kau, he au u'uab he umneob ok, tua."

² Oras naan, too mfaun ein neen nai' Paulus na'uab anpaek sin uab. Onaim sin ntaa' nanin, he nneen narek-reko' in uaban naan. Onaim in ntuut am nak, ³ "Asar hi arki mihiin mak, au re' ia, atoin Yahudis. Au aina' nahonis kau nbi kota Tarsus et propinsi Kilikia. Mes au u'nae 'bi ia, kota Yerusalem. Re' nanoni' kau gui, es re' tunggur ko'u nbi ia, nai' Gamalial. In nanoni' kau namnuut anmatoom nok ka'o Musa in atoorn ein ok-oke'. Au 'makoe msa' he utuin Uisneno, huma' mese' on re' hi. ⁴ Neon goes ii, au ka usnaas fa he 'riu' ma 'moe' ususab tuaf ein re' natuin Nai' Yesus In Raan A'honis. Au 'heer 'eik sin, et bifee ma atoni', neman neun Yerusalem, rarit au utaam sin anbin bui. Oras naan, anmui' amates amsa'. ⁵ Hit a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naak ko'u, ma a'naak rais pirsait bian amsa', sin nahinin nrarin nak au u'uab 'ak saa' ate, tebe on naan! Au ka upoif. Fin sin es re' anfee kau suur kuasat, he au 'nao 'heek 'aan tuaf-tuaf re' natuin Nai' Yesus, tar a'tea kota Damsik. Anbi naan, au he 'heek sin, rarit au he 'heer 'eik sin neman neun Yerusalem. Au utenab 'ak, maut he afeek rais pirsait ein esan re' anhukun sin." ⁶

*Nai' Paulus nareta' saa' re' in nnaben niit
(Haef ein sin Reta' 9:1-19, 26:12-18)*

⁶ Onaim nai' Paulus antuut antein in uaban naan am nak, "Onaim au 'nao 'eu kota Damsik,

✧ **22:3** Haef ein sin Reta' 5:34-39 ✧ **22:5** Haef ein sin Reta' 8:3, 26:9-11

he au 'aim sin anbin nee. Of on re' maans ii na'pupu te, aar akre'o te hai he mtea kota naan. Nok askeken ate, anmui' naan asnaaf es na'ko neon goe, antoom kau. ⁷ Onaim au 'taikoib 'eu afu, ma au 'neen haanf es na'uab am nak, 'Hoe, Saulus! Nansaa' am es ho mha'mui' Kau on re' ia?' ⁸ Au 'neen hanaf naan, mes au ka 'iit fa tuaf es amsa'. Onaim au utaan am 'ak, 'Usi', ho sekau ko?'

Rarit hanaf naan nataah kau mnak, 'Au re' ia, Yesus, atoin Nasaretas, re' ho mha'mui' Je!' ⁹ Mes atoni' re' nnaon nabu-bua nok kau, sin niit snaaf naan, mes sin ka nnenan fa hanaf naan.

¹⁰ Onaim au utaaah am 'ak, 'Karu on naan, oras ia, au he 'moe' saa', tua?'

Hanaf naan, anreun kau mnak, 'Amfeen nai, mtaam nai meu kota in nanan. Anbi naan, na' Au utoon ko are' rasin re' ho ro he mmoe' main sin.'

¹¹ Au 'neen urair on naan ate, au 'fena 'haek. Mes au ka bisa 'iit fa saa'-saa' ntein, natuin snaaf re' naan es natorob kau. Onaim au aok-bian sin nnaa' kau, ma nheer kau, onaim hai mtaam meu kota Damsik.

¹² Anbi naan, anmui' nain tuaf es, kaan ee nai' Ananias. Atoni' ia, in neekn ee mne'o, ma in annaa' naheran atoran ka'o Musa msa'. Are' atoin Yahudis abitan kota naan, sin nroim je, ma nhormaat ee. ¹³ In neem naim kau, rarit na'uab am nak, 'Ba'e! Ho maatm ein naan, narekon nrarin. Es naan ate, amfei ma mkius nai!' In na'uab anrair on naan ate, au u'aiti' au humak, ma au bisa 'iit ee. ¹⁴ Rarit in nanoni' kau mnak, 'Uiseno, re' hit be'i-na'i sin n'onen neu Ne, oras ia, npiri nrair ko. Ho meup goe es re' he muhiin murek-reko' In a'romin. Ma muhiin murek-reko' Usif Yesus naan, re' hit

tteek Ee te tak, "Atoni Kninu'" ta'ko un-unu'. Oras ia, Uisneno nfei ranan neu ko, he ho mneen kuum mu'ko Usif Yesus. ¹⁵ In neikn On anpiir nain ko, he mnao mutoon In Rais Reko neu tuaf-tuaf anbi mee-mee. Ho ro he mutoon are' saa' re' ho miit ma mneen kuum na'ko Na. ¹⁶ Kais ampao 'roo-'roo nteni'. Amnao mak sin, he nasrain ko nai, he njair tanar nak, ho mtoti mrair he Usif Yesus ansaok nain ho saant ein.'"

Uisneno naprenat nai' Paulus he neik Rais Reko neu tuaf re' ka atoin Yahudis fa

¹⁷ Onaim nai' Paulus antuut antein in uaban naan am nak, "Rarit au 'fain 'eu Yerusalem. Neon goes, au 'nao 'onen a'bi Uim Onen Uuf. Oras au 'onen, Uisneno nakriir On neu kau nbi mnitas. ¹⁸ Au 'iit Nai' Yesus. Onaim In naprenat kau mnak, 'Oras ia, ho ro he mnao musaitan kota Yerusalem nai! Fin abitan bare' ia, sin ka nromin fa he ntoup saa' re' ho munoni' anmatoom nok Kau.'

¹⁹ Mes au ka 'roim fa he 'toup prenat naan, natuin un-unu' te, a'naak rais pirsait sin an-roim kau. Onaim au utaah am 'ak, 'Mes on nai, tua! Sin ar-arsin nahinin nak, neno naan au es re' a'poi ma 'taam uim onen anbi mee-mee, au 'heek ma 'beos atoni' re' anpirsai Ko. ²⁰ Sin nahinin nak, oras sin anpoir na'maet Ho haef, nai' Stefanus, au a'bi naan, ma au 'romi msa'. Oras sin nabuab ein fatu he npoir nai' Stefanus, au es re' u'haba' sin, ma au es re' a'tiut sin barun.'☆

²¹ Au umnaub Ee on re' naan, mes Usif Yesus naprenat nafanik kau mnak, 'Kais maim rasi 'sukif huma'-huma'! Musaitan Yerusalem oras

☆ **22:20** Haef ein sin Reta' 7:58

ia! Natuin Au he 'reun ko he mnao meu bare 'roo ngguin, he munoni' atoni' 'teta' re' ka atoin Yahudis sin fa.'”

²² Oras too mfaun ein anneen nai' Paulus na'uab nak, Uisneno es re' anreun naan ee, he nnao neu atoni' 'teta', sin ka nromin fa he nneen antein' ee. Sin nato'on, rarit sin nhuun ein ok-oke' mnak, “Kais amneen atoni' re' ia! Amroor miis ne! In nmoni msa' ka ma'osa' fa.”

Soraurs ein neik nai' Paulus annaon neu benteng

²³ Sin nkoa' ein on naan, onaim sin nhoror' nain sin barun, rarit sin nnaun afu skuku' ma na'pene', natuin sin nato'on nmaten. ²⁴ Oras soraru 'nakaf naan niit sin antaisibun nfanin, in nreun in soraurs ein he nheer nataam nai' Paulus neu benteng. Rarit a'nakat naan anreun he nbeos goe, he in manaku' nak in nmo'en saan saa', tar atoin Yahudis sin he nroor goe. ²⁵ Oras sin nfuut nai' Paulus he nbeos goe te, in nniik ma nataan soraur abeost ee mnak, “Natuin atoran prenatal pah Roma, mee es namneo? Karu tuaf es in nmui' hak too Romas, rarit in napein rasi, hi he mmoe' je, on mee? Hi mbeos goe nahunu, oo? Ai' hi mpariiks ee nahuun?”

²⁶ Anneen on naan ate, sorarus naan naim in a'nakat. Onaim in natoon am nak, “Aam! Atoni' ia nmui' hak too Romas! Onaim ho he mmoe' je, on mee?”

²⁷ Anneen on naan ate, soraru 'nakaf naan, in neikn on nataan nai' Paulus am nak, “Nak ho mmui' hak too Romas? Tebe, oo?”

Onaim nai' Paulus nataah am nak, “Tebe, tua! Au 'mui' hak naan.”

²⁸ Rarit soraru 'nakaf naan nak, "Au on naan amsa'. Au 'baen ii ko'u, hena' au upein hak naan."

Mes nai' Paulus nataah am nak, "Karu au te, ka 'baen fa saa'-saa'. Anmurai na'ko au aina' nahonis kau, au 'naa' 'ain hak re' naan. Au ama' nnaa' hak re' naan amsa'."

²⁹ Oras sin nnenan nak nai' Paulus anmui' hak too Romas on naan ate, soraurs ein antetkotin, ma sin ka nabranin fa he nbeos goe ma nparikas antein' ee. Soraru 'nakaf naan namtau, natuin in es re' anreun he nfuut nai' Paulus. In nahini nrair nak, in tanhai atoran.

Nai' Paulus anbi baer feek rais pirsait Yahudi

³⁰ Noka' te, soraru 'nakaf naan, in naim he nahiin batur rasi naan in uun ma 'naon ii, on mee. Rarit in nreun in soraurs ein he nnao no'en nabuab tuaf ein re' biasa nafekan rais pirsait Yahudi. Onaim in nreun he nseif nai' Paulus in korenit, rarit sin neik je nnao nateef nok afeek rasin naan ok-oke'.

23

¹ Antean naan ate, sin nreun nai' Paulus he na'uab namneob on. Rarit in nkius narek-reko' atoin ein re' naan, ma na'uab am nak, "Aok-bian arki! Au 'hake 'bi ia, nok neek amneot. Uisneno nahiin kau na'ko au aan'-ana' tar antea neno ia, au neek ii kninu'."

² Anneen nai' Paulus na'uab on naan ate, nai' Ananias,* in es re' anjair a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naak ko'u, nato'on nmaet. Onaim

* **23:2** Nai' Ananias re' ia msa', a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naak ko'u. Mes in ka es fa re' nai' Ananias re' unu' te nhukun Usif Yesus. Sin nua sin, kanaf mese'.

in naprenat tuaf re' nhaken nhaumaak nai' Paulus am nak, "Ampaas maan ee paap es neu re' feef naan!"

³ Onaim nai' Paulus in ntoin nai' Ananias am nak, "Of Uisneno npaas anbaras ko. Fin ho on re' nii re' fe' nseet anrari nbi kotin, mes in naan ee naem ein ansoor goe. Ho mtoko mbi ia, ma mmoe' ho tuam ii, on re' atoni kninu'. Rarit ho he mhukun kau, natuin hit atoran harat. Mes ho re' naan amtanhai atoran naan amsa', oras ho mreun he npaas kau."✧

⁴ Anneen nai' Paulus na'uab on naan ate, atook apaumaakt ein nakain ee mnak, "Hoe! Ho ka mu'bei' fa he mu'uab on re' naan neu hit a'naak ko'u!"

⁵ Onaim nai' Paulus nataah sin am nak, "Tebe, oo? Karu on naan, au u'paarn ok 'eu ki, te au ka uhiin fa nak, in re' nee, hit a'naak ko'u. Batuur, Uisneno npaek tuaf he ntui nain nak, 'Ka nabei' fa he hi mi'uab re'uf meu hi a'naakt ein.'"✧

⁶⁻⁸ Oras nai' Paulus niit sin atokos re' he nafekan rais pirsait, in nahiin nak, sin na'kon pukan nua. Bian Saduki, re' sin npirsain nak, amates ka bisa nmonin nfain fa. Sin npirsain amsa' nak, Uisneno ka nmui' fa ameput et sonaf neno tunan. Ma ka nmui' fa smanaf. Pukan es anteni' es re' pukan Farisi, re' npirsain am nak, of Uisneno namonib nafani' amates sin. Sin npirsain amsa' nak, anmui' smanaf, ma Uisneno anmui' ameput et sonaf neno tunan.

Onaim nai' Paulus na'uab naher-heer nak, "Aok-bian arki! Asar hi mihiin ok-oke' mak, au

✧ **23:3** Nai' Mateos 23:27-28 ✧ **23:5** Anpoin na'kon Pah Masir 22:28

re' ia, atoin Farisis kau. Au ama' ma au na'i, atoin Farisis amsa'. Oras ia, hi he mhukun kau, natuin au 'pirsai 'ak Uisneno bisa namonib amates."

Oras nai' Paulus na'uab on naan ate, atoni' Farisis ma Sadukis sin nmatoen, tar antea sin ka nmaromin fa heen. Rarit sin baits ok anjarin pukan nua.✧⁹ Onaim afeek rasi naan anmatoen, tar antea taisiub ko'u. Rarit anmui' tungguru na'kon partei Farisi anhaken ma anpeis nai' Paulus. Sin na'uab ein nak, "Atoni' ia, ka nsaan fa! Kais-kaisa' anmu'i smanaf, ai' Uisneno In ameput sonaf neno tunan es, re' neem na'uab nok ne!"

¹⁰ Tunggurun naan, na'uab anrarin on re' naan, mes sin nmatoes ii maineun besi, tar so-raru 'nakaf naan anmurai namtau. In natenab nak kais-kaisa' sin n'usa' niis nai' Paulus. Onaim in nreun soraurs ein ansanun he nheer nataam nai' Paulus neu benteng.

¹¹ Mabe' te, Usif Yesus neem na'kriir On neu nai' Paulus. Ma In nha'tain nai' Paulus in nekan am nak, "Paulus! Ho kais mumtau! Oras ia, ho mu'uab amrair anmatoom nok Kau nbi Yerusalem ia. Mumnau murek-reko'! Of ho ro he mu'uab on re' naan anbi Roma amsa'."

Sin nma'akoran he nroor nai' Paulus

¹²⁻¹³ Kiuk ana' te, atoin Yahudis anneis na'ko tuaf bo' haa, sin nma'akoran he na'maet nai' Paulus. Sin nsupan am nak, "Hai ka mroim fa he miah-miun, karu hai ka amroor maan fa nai' Paulus fa fe'." ¹⁴ Sin nsuup anrarin on naan ate, sin nnaon natoon a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naakt ein, nok atoni mnasi'

✧ **23:6-8** Haef ein sin Reta' 26:5, Filipi 3:5, Nai' Mateos 22:23, Nai' Markus 12:18, Nai' Lukas 20:27

harat Yahudi sin am nak, "Sin ama' arki! Hai msuup amrair mak, hai ka mroim fa he miah-miun, karu hai ka amroor miis nai' Paulus fa fe'. ¹⁵ Hai roim ein nggui on nai: ama' sin ro he mnao mbaiseun soraru 'nakaf, he mtoit je he meik maan nai' Paulus neu baer feek rais pirsait. Ammoe' on re' hi he mparikas mifani' in rasi. Of hai mseun sin ambi raan atnana', he hai mroor miis ne."

¹⁶ Mes nai' Paulus aan moen feu'f es anneen sin rais akorat naan. Rarit in naen neu benteng ma natoon neu in babaf. ¹⁷ Anneen anrair aan mone naan in haan tonas ate, nai' Paulus no'en naan soraru 'nakaf es am nak, "Ia, au anah. Ho meik je mnao rabah meu ho a'nakat, fin in he natoon naan uab es."

¹⁸ Onaim sorarus naan neik aan mone naan neu in soraru 'nakaf. In natoon am nak, "Aam! Nai' Paulus re' hit ttaahn ee naan, in nreun kau he 'eik aan mone ia neem neu ko. In he natoon naan ko rais ma'tan-tain es."

¹⁹ Rarit soraru 'nakaf naan anheer neik ri'ana' naan neu baer ruumn es, he sin nua sin anmesen. Onaim in nataan ee mnak, "Ho he mutoon kau uab saa'?"

²⁰ Rarit ri'aan mone naan natoon ee mnak, "Anmui' naan atoin Yahudis fauk anma'akoran he sin nroor niis au baba', nai' Paulus. Sin he neman ntoit ko, tua, he noka' te, ho meik au baba' mnao meu baer feek rais pirsait. Nak, sin aksaa' ein he nparikas au baba' in rais je namnuut. ²¹ Mes ho kaisa' mutuin sin roimk ein naan, tua. Natuin of anmui' naan tuaf bo' haa, sin of anpao ki nbi ranan he nroor niis au baba', nai' Paulus. Natuin sin nsuup anrarin nak, sin ka naah-ninun fa, karu sin ka nroor naan fa fe' au baab Paulus. Oras ia, sin

nabaarb ein anrarin. Suma sin npao ko, he ho mtoin mak saa', tua."

²² Anneen anrair aan mone naan in uabn ii te, soraru 'nakaf naan nak ee mnak, "Ho kais mutoon meu tuaf es, mak ho uum mutoon kau rasi ia." In na'uab anrair on naan ate, in nreun aan mone naan he nfain.

Sin neik nai' Paulus neu gubernur Feliks anbi kota Kaisarea

²³ Rarit soraru 'nakaf ko'u naan, no'en in soraur a'nakat tuaf nua. In naprenat sin am nak, "Mibarab maan sorarus, tuaf natun nua; ma sorarus re' ansae bikase, tuaf bo' hiut; ma sorarus amneik aunu, tuaf natun nua. Hi mnao nai mabe' ia, anreuk seo, amnao meu kota Kaisarea. ²⁴ Hi mibarab bikaes es neu nai' Paulus. Hi mnao maat ee nok rek-reko, ntea gubernur Feliks."

²⁵ Rarit in ntui surat neu gubernur Feliks nak, on nai:

²⁶ "Ama' gubernur Feliks re' au 'hormaat 'ain je. Tabe, tua. Ao-mina' ao-reko na'ko kau, Klaudius Lisias.

²⁷ Atoni' re' au 'soun ee neem neu ko ia, kaan ee nai' Paulus. Atoin Yahudis sin anheek je, arakre'o te, sin he nroor niis ne. Neno naan, au soraurs ein es anheer napoitr ee na'ko atoin Yahudis sin a'niimk ein. Rarit au uhiin amsa' nak in nmui' hak too Romas. ²⁸ Au 'aim he uhiin, nansaa' am es atoin Yahudis sin he nroor goe. Etun es au 'eik je nnao neu atoin Yahudis sin baer feek rais pirsait.

²⁹ Mes sin ka napein fa in nsaan saa'-saa'. Batur, in ka nmoe' fa maufnut saa'-saa'. Onaim atoni' ia, in ka bisa fa

he ntaam bui, ma ka nabei' fa he thukun ta'maet je. Te kaah, afeek rasin re' anbin baer feek rais pirsait naan, sin nmatoen, natuin sin noink ein anmatoom nok rais pirsait ein nasurin. Onaim au 'eik atoni' ia anbi benteng. ³⁰ Noka' te, au upein hanaf nak, atoin Yahudis anma'akoran nrarin he sin nroor goe. Onaim au es re' uprenat he sin neik je neem neu ko, tua. Au utoon amsa' 'eu atoin Yahudis sin re' anmaka'rais ein nok atoni' ia, he sin neman nbaiseun ko. Maut he ho es re' amneen kuum na'ko sin, saa' re' sin nasaan ee neu ne.

Au surat re' ia, on re' naan, tua. Na'ko au Klaudius Lisias kau, tua.”

³¹ Rarit soraurs ein re' naan nabaarb ein nrarin, he nanaoba' prenat na'ko sin soraru 'nakaf. Mabe' re' naan, sin nok nain nai' Paulus annaon tar antea kota es, kaan ee, Antipatris. ³² Noka' te, soraur asae bikaes ein ee, sin nnaon naat nai' Paulus ankoon tar antea kota Kaisarea. Mes sorarus bian sin, antebin nfanin neun Yerusalem. ³³ Oras sin ntean Kaisarea te, sin nnona' surat naan neu gubernur. Ma sin nana'at nai' Paulus neu ne msa'. ³⁴ Anrees anrair surat naan ate, gubernur ee nataan nai' Paulus am nak, “Ho atoni' mu'ko mee?”

Rarit nai' Paulus nataah am nak, “Aam, au re' ia, atoni' u'ko propinsi Kilikia.”

³⁵ Anneen nai' Paulus nak on naan ate, gubernur ee nahiin nain nak nai' Paulus anmui' hak too Romas. Rarit in na'uab am nak, “Au es re' anaa' aprenat a'bi ia. Onaim au es re' he ufeek ho rasi. Mes hit tpao tuaf ein re' sin

natraak ko ntea ia, hena' au uprikas ho rasi.” Rarit in nreun in soraurs ein he ntahan nai' Paulus anbi sin baer jes anbi sonaf gubernur, re' nahunu te usif Herodes anmoe' nain je.

24

Atoin Yahudis sin neman a'an rasi nok nai' Paulus anbin Kaisarea

¹ Neno niim namuni te, atoin Yahudis re' he n'a'an rasi nok nai' Paulus, sin neman ntean nbin Kaisarea. Amneemt ein naan, esan re: nai' Ananias, a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naak ko'u; a'naet ein bian; ma tuaf es, kaan ee nai' Tertulus, re' feef mapipi'. Etun sin npaek je, he njair asaah rasi he sin nraban nai' Paulus. ²⁻³ Oras too mfaun ein naan nabuan anbin bare he nafekan rasi, gubernur ee nreun he neik nai' Paulus neem. Rarit nai' Tertulus anfeen anhaek ma na'uab namouf nai' Paulus. Nahunu te, in nhormaat neu gubernur ma na'uab am nak,

“Au 'baiseun ko, ama' gubernur! Na'ko 'roo-roo re' ia, nmurai na'ko ho mnaa' prenat ambi ia, ho muhiin muhuun saa' re' reko neu kai. Rarit ho mmoe' rais arekot huma'-huma', tar antea hai atoin Yahudis bisa mmoin nok mamut ma marine. Onaim hai he mpaek oras ia, he mtoit makasi meu ama' gubernur. Te sekau nteni' es re' he bisa nmoe' on re' ho, tua, anbi mee-mee. ⁴ Mes au kais u'uab amnanu'. Au he u'uab 'eu haa rais ji in uun. Onaim au 'baiseun ko aam usi', he mneen murek-reko' saa'-saa' re' au he 'baisenen sin anmatoom nok tuaf re' ia.

⁵ On nai, tua. Neu hai atoin Yahudis, nai' Paulus re' ia, nahuum on re' meens es, re'

natpain na'ko baer jes neu baer jes. In biasa nraban hai atoran pirsait, ma in ntaisibun hai atoran harat anbi mee-mee. In nbi bare mee-mee jaah, hai atoin Yahudis sin of ro he nmaka'rais ein es nok es. In re' ia, anjair on re' a'naak ikobraka' na'ko pukan pirsait re' natuin atoin Nasaretas tuaf es, re' hai mteek main sin am mak, 'pukan Nasrani'. Mes saa' re' sin nanoni' sin, nasuir ko'u na'ko hai pirsait ii in nonin. ⁶ Atoni' ia msa', in na'taka' niit he n'oemetab hai Uim Onen Uuf re' in kninu' kuun, ma in neik atoin meis'okan antaam neu naan. Etun hai mheek je. [Natuin hai romim, hai he mhuukn ee natuin hai atoran. ⁷ Mes soraru 'nakaf nai' Lisias, neem nasiik naan ee na'ko hai 'nimam. ⁸ Rarit in naprenat am nak, karu nmui' tuaf re' he nmoe' rasi nok nai' Paulus, sin ro he neman ma nbaiseun ko anbi Kaisarea. In teenb ii, maut he gubernur ee, es re' an'urus rasi naan].* Onaim oras ia, hai iim ambi ia, he ho es re' amparikas rasi ia. Of ho meikn om muhiin mak, saa'-saa' re' hai mi'uab sin re' ia, ro tebe, tua.

On re' naan, tua."

⁹ Nai' Tertulus na'uab anrair on naan ate, atoin Yahudis bian sin anteebs ee mnak, "Tebe, on naan, usi'."

Nai' Paulus namneob on anbi gubernur Feliks in matan

¹⁰ Rarit gubernur ee nasneku' nai' Paulus am nak, "Oras ia, au 'fee ko mainuan he ho mumneob om."

* **24:8** Uab ein re' anbi kurung naan ee, ka matu'i fa et tuis-tuis Surat Akninu' uab Yunani re' manasik anneis-neis.

Rarit nai' Paulus anfeen anhaek, ma na'uab am nak, "Ama' gubernur! Ho muprenat anbi propinsi ia, a'roo goen. Onaim ho muhiin murair hai atoin Yahudis hai 'tokom ma hai 'hakem. Es naan ate, au ka umtau fa he au umneob ok a'bi ho humam ma ho matam. ¹¹ Of ai' neno bo'es am nua akoont ii, au 'nao 'bi Yerusalem he 'onen a'bi Uim Onen Uuf. Ho bisa mutaan meu tuaf-tuaf re' an'oen ein nokan anbi oras naan. ¹² Anbi Uim Onen Uuf naan, au ka 'maheek fa 'ok tuaf es amsa'. Ma nbi uim onen bian sin, au ka ubuab fa tuaf he au 'moe' taisibu. On nana amsa', anbi Yerusalem, au ka 'moe' fa taisibu saa'-saa'.

¹³ Mes oras ia, atoin ein ia he namouf kau. Saa'-saa' re' sin na'uab sin fe'e na, ka nmu'in fa bukti saa'-saa'. ¹⁴ On nai, aam gubernur. Au he 'manaku' 'aan rasi mese'. Au 'ok pukan feu' goes, re' atoni' nakaanb ee mnak, 'Usif Yesus In Raan A'honis'. Au 'onen 'eu Uisneno nahuum on re' au be'i-na'i sin an'oen ein amsa' neu Ne. Au utuin ka'o Musa in apreent ein ok-oke' msa', ma au 'pirsai teb-tebe saa' re' Uisneno In mafefa' kniun' ein antui nain sin na'ko unu' neu kai. ¹⁵ Au ufnekan 'eu Uisneno on re' tuaf ein re' ia, re' anmaka'rais ein nok kau. Hai mpirsai mak, of Uisneno namonib nafani' amates: es re' amoe' reko ma amoe' re'uf. ¹⁶ Etun au 'aim ranan ma'tani', he on mee te, au bisa 'moin nok neek amneot ma ammonot, anbi Uisneno ma mansian ii sin humak ma sin maatk ein. On naan ate, ka tiit fa es he bisa namouf kau.

¹⁷ Au 'meup toon fauk een anbi pah bian, ka nbi fa pah Isra'el, na' au 'fain 'uum 'eu Yerusalem. Oras au 'uum, au 'eik roit re' atoni' nabuab sin, he njair turun-babat neu tuaf-tuaf

re' anmonin anbin susat. Rarit au 'nao 'bi Uim Onen Uuf he 'onen, ma 'fee fua'-turu' huma'-huma' 'eu Uisneno anbi naan. ¹⁸ Oras au ukniun ok a'bi Uim Onen Uuf utuin hai atoran harat, sin neman ma nheek kau. Mes oras naan, ka nmui' fa too mfaun anbi naan, ma ka nmui' fa taisibu saa'-saa' amsa'.[☆] ¹⁹ Suma nmu'i haa atoin Yahudis fauk re' sin neman na'kon propinsi Asia, he n'oen ein anbin naan amsa'. Onaim karu sin anmu'in rasi nok kau te, ro sin re' naan esan re' he an'a'an rasi nok kau. Ka sin ama' re' ia fa! ²⁰ Mes atoin ein naan, sin ka neman fa. Onaim ho mutaan miit sin re' ia, au 'saan saa'? Neno naan, oras sin nparikas kau 'bi baer feek rais pirsait, sin ka napenin fa au saant es amsa'. Ho mutaan ahaa sin. ²¹ Suma of anmui' naan rasi noon es, re' nmoe' sin tar antea sin ntaisibun ma ka nroim kau fa. Oras au haank ii nsae, ma au 'ak, 'Hi he mhukun kau, natuin au 'pirsai Uisneno re' bisa namonib amates!'”[☆]

²² Nai' Paulus na'uab on naan, mes gubernur Feliks nahiin anrair rasi mfaun anmatoom nok 'Usif Yesus In Raan A'honis'. Onaim in nasnasab a'at naan am nak, “On nai! Au he 'o'en soraru 'naak ko'u Lisias, he 'neen in haan ee fe'. Karu au u'uab urair 'ok ne, na' au bisa ufeek rasi ia.” ²³ Rarit in nreun soraru 'naakf es he ntahan nai' Paulus. Mes in napreent ee he nfee ne mainuan maut he in aok-bian sin neman ma nkus goe ma ntuthae je.

Nai' Paulus na'uab nok nai' Feliks ma in fenai bi Dorsila

☆ **24:18** Haef ein sin Reta' 21:17-28 ☆ **24:21** Haef ein sin Reta' 23:6

²⁴ Gubernur Feliks in fenai, bifee Yahudis, kaan ee bi Dorsila. Naan neno fauk ate, in naim ranan, he in nok in fenai, he na'uab ein nok nai' Paulus. Onaim in nreun he neik nai' Paulus he neem neu sin nua sin. Onaim nai' Paulus natoon neu sin, ranan on re' mee, he atoni' bisa npirsain neu Usif Yesus Kristus, Tuaf re' Uisneno nba'an nain Je na'ko unu'.

²⁵ In natoon neu sin amsa', ranan on mee he atoni' bisa nmoin nok amneot, ma on mee he atoni' bisa anpaant on he kaisa' anmoe' sanat. In natoon neu sin nak, Uisneno of anhukun mansian ii oke'.

Oras nai' Feliks anneen on naan ate, in namtau nmaet. Rarit in nak nai' Paulus am nak, "Paulus! Noo goah nai! Mutuu'b ee nai! Karu au upein mainuan, au he 'o'en a'teni' ko."

²⁶ Oras naan, nai' Feliks naim ranan he on mee te, nai' Paulus anfee ne roit, he in nafeitn ee. Es naan ate, in no'en nai' Paulus piut he na'uab nok ne.

²⁷ Mes anbi ranan bian, gubernur Feliks naim neek ein nok a'naak pirsait Yahudi sin. Etun es in ka nroim fa he nafeek nai' Paulus in rais ji rabah. In nasnasab rasi naan, tar antea toon nua. Rarit anmui' gubernur fe'u re' neem anseka' nai' Feliks, kaan ee, Porkius Festus. Mes sin antahan nai' Paulus fe'.

25

Gubernur Festus anparikas nai' Paulus in rasi

¹ Oras naan, gubernur fe'u, nai' Festus, nanani' neem anbi kota Kaisarea he nanaoba' in aprenat. In suma namaik anbi naan neno teun goah, rarit in nnao nkoon neu Yerusalem.

² Anbi naan, a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naakt ein nok atoni mnais harat sin neman he nmakhiin ein nok gubernur fe'u naan. Sin nteek naan nai' Paulus in rais je msa'. ³ Sin ntotin, he karu bisa te, gubernur fe'u nreun in atoin ein, he neik nafani' nai' Paulus neem neu Yerusalem. Te kaah, sin anma'akoran nrarin, he nroor niis nai' Paulus anbi raan atnana'.

⁴ Mes gubernur ee nataah sin am nak, "Sin ama' arki! On nai. Maut he sin ntaahn ee fe' anbi Kaisarea. Fin au he 'fain rabah on nee.

⁵ Onaim karu na'ko hi re' ia, anmui' tuaf he n'urus rasi naan, sin nok kau he mnao meu Kaisarea. Karu tebe atoni' naan anmoe' sanat, reko te, hi bole mmaka'rasi mok ne mbi nee jah."

⁶⁻⁷ Rarit gubernur Festus nabaar fe' nbi Yerusalem of ai' neno bo'es a'saa', na' in ntebi nfain neu Kaisarea. Oras naan, anmui' naan atoin Yahudis fauk nok ne, antea nee. Noka' on naan ate, gubernur ee nfei nafani rasi naan. In nreun he sin neik nai' Paulus, he neem neu in matan.

Oras nai' Paulus antaam anbi naan, atoin Yahudis sin anhaken ma nfuun naan nai' Paulus, rarit sin nmurai nasaan ee nok sanat huma'-huma'. Mes sin ka bisa fa he nakrira' bukti mese' msa'.

⁸ Rarit nai' Paulus namneob on am nak, "Ama' gubernur. Au ka 'moe' 'iit fa rais sanat saa'-saa'. Au ka 'moe' 'iit fa rasi re' anmaraban nok hai atoran pirsait Yahudi msa'. Au ka 'hai'niis 'iit fa hai Uim Onen Uuf a'bi Yerusalem. Ma au ka 'moe' 'iit fa rasi saa'-saa' he 'raban anaa' aprenat Roma in atoran."

⁹ Mes gubernur naan, he naim atoin Yahudis sin neek ein ii he nok ne. Etun es in nataan

nai' Paulus am nak, “Ho mutenab, on mee? Ho mromi, ai' kaah, karu au 'urus ho rasi ia anbi Yerusalem?”

¹⁰ Anneen gubernur ee in haan tanas, on nai te, nai' Paulus nataah am nak, “Ama' gubernur. Au re' ia, a'mui' hak too Romas. Ma oras ia, au 'haek et anaa' aprenat pah Roma in matan, re' in nmui' hak he n'urus au rasi, natuin atoran prenatal pah Roma. Onaim au ka 'roim fa he 'nao 'eu Yerusalem, he nafeek au rasi nbi nee. Ho meikn om muhiin murair mak, au ka 'moe' fa sanat saa'-saa' re' he 'raban atoin Yahudis sin. ¹¹ Onaim karu tebe au 'mo'e 'saan saa'-saa' re' anmatoom nok he nhukun na'maet kau te, au 'toup goe. Mes karu saa' re' sin na'uab nain je ka batuur fa, natuin in atoran, ka tiit tain fa es he anona' kau neu atoin ein ia sin a'niimk ein. Sin suma naimn ahaa ranan, he nroor na'maet kau ruum aah. Onaim oras ia, natuin au hak ii te, au 'eik au rais ji 'sae 'teni' 'eu uis ko'u keser, anbi pah uuf kota Roma. Maut he in es re' neikn on nafeek rasi ia, tua.”

¹² Anneen nai' Paulus na'uab on naan ate, gubernur ee nok in aparikas raisn ein, nabuan ma na'uab ein. Rarit in natoon neu nai' Paulus am nak, “Natuin ho mtoit murair he meik ho rais ji msae mteni' meu keser, es naan ate, ho ro he mnao meu kota Roma.” Na'uab anrair on naan ate, in nreun abuat ein naan he nsisa'en.

*Nai' Festus antoit fainekat na'ko usif Agripa
nok nai' Paulus in rasi*

¹³ Rarit atoin Yahudis sin uisf ee, kaan

ee nai' Agripa,* nok in feotf ee, kaan ee bi Bernike, neman nbin Kaisarea. Sin neman he nmahormaatn ein nok gubernur fe'u naan. ¹⁴ Sin natuan nok gubernur Festus sero 'roo. Neon goes te, nai' Festus natonan sin nok nai' Paulus in rasi mnak, "Aam usi'! Anbi Kaisarea re' ia, hai mtahan atoin es, kaan ee nai' Paulus. Neno naan, gubernur ahuunt ii ka nafeek naan fa in rasi. ¹⁵ Neno fauk akoont ein, oras au 'eti 'bi Yerusalem, a'naak rais pirsait Yahudi sin a'nakt ein ma sin atoni mnais haart ein, neman ma natraak nai' Paulus. Rarit sin ntoit kau he au 'huukn ee. ¹⁶ Mes au utoon 'eu sin am 'ak, 'Tatuin atoran prenatal Roma, au ro he 'parikas 'aan rasi naan fe', na' au ufeek. A'aa' raisn ee ro he nabuan fe'. Au he 'neen 'aan 'ak hi misaan ee nok saan saa'. Ma in imsa' ro he napein mainuan he namneob on, hena' au bisa ufeek rasi naan, ma thuukn ee nok hukun huma' mee.' ¹⁷ Rarit oras au 'fain 'uum a'bi Kaisarea, atoin Yahudis fauk nok kau neman anbin ia. Noka' te, au 'fei ufani' 'ain rasi naan. Au uprenat sin he neik nai' Paulus neem neu kau, he au 'neen 'iit in rais je in a'naon. ¹⁸ Rarit atoin Yahudis sin nbaisenun ma nmurai na'uab ein neu nai' Paulus in saant ein. Mes saa' re' sin natoon sin naan, ka ma'fena' fa nahuum on re' au uteenb ee ji. ¹⁹ Sin suma nasuirn ahaa, nmatoom nok sin rais pirsait ein kuuk. Ma sin nasurin nok nai' Paulus, natuin tuaf es, kaan ee Nai' Yesus. Tatuin atoin Yahudis sin, Nai' Yesus naan, anmaten nrair. Mes nai' Paulus

* **25:13** Usif nai' Agripa re' ia, es re' Usif Herodes Agripa II. In aamf ee, es re' Usif Herodes Agripa I, es re' nroor niis nai' Yakobus, re' anmaet natuin pansoe, natuin in napein bo'is re' na'raatn ee huma' mese' nok pah tuaf.

naheer aah nak, Nai' Yesus nmonin nfain jen.
²⁰ Sin nasurin on re' naan, mes natuin au atoin fe'u kau, onaim au ka uhiin 'aan fa re' he tafeek rais pirsait ii te, on mee? Etun es au utaan nai' Paulus am 'ak, 'On mee karu au 'parikas ho rais ji anbi Yerusalem?' ²¹ Mes in ka nromif. Onaim in ntoit he neik in rais je nsaen anteni' neu keser anbi pah uuf kota Roma. Etun es au 'taahn ee fe', tar antea au upein mainuan he 'soun ee nnao neu Roma."

²² Anneen anrair nai' Festus in uabn ii on naan ate, usif Agripa nak, "Karu reko te, au he 'neen kuuk atoni' naan."

Onaim nai' Festus nataah am nak, "Bisa! Of au 'ator he noka' te, ho mneen kuum mu'ko ne, tua."

Usif Agripa nroim he nneen nai' Paulus in uaban

²³ Noka' te, gubernur Festus an'ator he usif Agripa bisa nneen nai' Paulus in uaban. Ma in an'ator he too mfaun ein bian amsa' nneen nok nai' Paulus. Sin esan re': soraru 'naakf ein, ma a'naet ein na'ko kota Kaisarea. Rarit usif Agripa nok bi Bernike ntaam neman, ma sin npaek ein paek usif. Onaim too mfaun ein na'bees ma nhormaat neu sin nua sin. Oras sin nabuan oke', gubernur ee nreun he nok nai' Paulus antaam neem.

²⁴ Onaim sin neik nai' Paulus antaam. Rarit gubernur ee na'uab am nak, "Usif Agripa, sin ama' arki, ma are' taumn ein ok-oke', re' au u'ratan ma 'hormaat 'ain ki. Atoni' re' ia, kaan ee nai' Paulus. Anmui' naan a'nakat atoin Yahudis fauk re' sin namin rasi nok ne. Onaim anmui' tuaf neman neu kau, oras au 'bi Yerusalem ma 'bi Kaisarea, he na'seke' kau

nak, atoni' re' ia, in nmoni msa' ka ma'osa' fa.
²⁵ Etun es au 'pariiks ee, mes au ka upein fa in sanat re' natai nok hukun a'maten. Mes in neikn on antoti nrair he nasaeb in rais je annao nkoon neu pah uuf, es na' reko'-re'uf ate, au ro he 'soun ee nnao neu kota Roma.
²⁶⁻²⁷ Karu au 'soun ee, au ro he 'tui aan suurt es re' anmatoom nok rasi naan. Mes oras ia, au he 'tui 'ak saa' 'eu uis kou' goe? Etun es, au ubuaba' ki ok-oke', he hi mneen ee. Amneen amrair je te, au 'toit 'eu usif Agripa he nfee naan kau fainekat es, he au 'tui surat re' bisa uis kou' goe ntoup goe nok neek reko. Au 'naben ate on re' he ka reko fa, karu au 'sonu' rasi ia annao neu keser, mes au ka utoon fa atoni' ia in sanat.

Au uabk ii na'tuuk na'paar on re' naan, tua.”

26

Nai' Paulus namneob on anbi usif Agripa in matan

¹ Rarit usif Agripa nreun nai' Paulus nak, “Oras ia, ho bisa mumneob om. Hai ok-oke' mibarab he mneen ko.”

Nai' Paulus nait in a'niman, rarit in na'uab am nak,

² “Aam usi' Agripa re' au 'tuna' ma u'ratan ko. Au 'teenb ate, au neek ii nmainua, natuin ho mfee kau mainuan he au u'uab, ma sin ama' arki he mneen kau, saa'-saa' re' atoin Yahudis sin nakuu ma ntu'iran sin neu kau. ³ Au uhiin 'ak, ho muhiin batuur, hit atoin Yahudis hit atoran harat, ma hit rasi 'monit ma 'maten. Onaim au 'toit ko he ho mneen murek-reko' au uabk ii, tua.

⁴ Anmurai na'ko au aan'-ana', sin nanoni' kau goen he 'moin utuin hit atoin Yahudis hit harat. Nahunu te, nanoni' kau anbi au kuan; rarit au 'uum uskoor a'tamba 'bi Yerusalem. Atoin Yahudis abitan Yerusalem, sin nahiin au 'monik, ma sin nahiin narek-reko' kau. ⁵ Karu a'naet ein rais pirsait Yahudi sin nromin, sin bisa nareta' nain nak sin nahiin kau na'ko ununu'. Fin au re' ia, au 'taam partei Farisi. Atoni mfaun sin ok-oke' nahinin nak, hai atoin Farisis, hai es re' ma'tani' mneis mituin rais pirsait Yahudi in atoran. ☆ ⁶⁻⁸ Au ma too Israelas na'kon sin uuf bo'es am nua sin, hit tpao he Uisneno nmoe' natuin re' In anba'an nain je neu kit. Manba'an re' naan, In natoon anrair je neu hit be'i-na'i na'ko ahunut. Onaim antea oras ia, hit arkit t'onen fai-manas, he Uisneno In manba'an naan anjair nai. Manba'an naan in aafn ii nak, of In he namonib nafani' amaets ein.

Aam usi' Agripa. Sin nmaka'rais ein nok kau, natuin au 'pirsai 'ak Uisneno of namonib amates. Au he utaan, nansaa' am es tuaf na'ko hi arki re' ia, bian ka mroim fa he mpirsai mak, Uisneno bisa namonib amaets ein? Batur In bisa!

⁹ Nahunu te, au bisa 'moe' saa'-saa', ma au 'maraban ma'tani' 'eu atoin ein re' natuin Nai' Yesus, atoin Nasaretas naan. ¹⁰⁻¹¹ Oras naan, a'naak rais pirsait Yahudi sin a'naakt ein anfee kau hak he au 'nao ma 'ha'mui' Nai' Yesus Iin na anbin mee-mee. Au 'heek sin, rarit au 'heer 'eik sin neman anbin Yerusalem, ma au utaan sin anbin bui. Au ufeek 'ok he nhukun na'maet bian amsa'. Au 'taam 'eu uim oen ein, ma

☆ **26:5** Haef ein sin Reta' 23:6, Filipi 3:5

ha'mui' sin amsa'. Onaim au u'seke' sin he nasuan Nai' Yesus. Fani-fani au 'aim sin nok neek maputu'. Asar au 'neen 'ak apirsait ein neu Nai' Yesus etan mee-mee, maski sin ntean pen-pene 'teta' msa', au 'aim sin piut!''[☆]

*Nai' Paulus nareta' nafani' saa' re' in nnaben niit ee
(Haef ein sin Reta' 9:1-19, 22:6-16)*

¹² Nai' Paulus antuut antein in uabn ii mnak, "Neot es, a'naak pirsait ein sin nfee kau surat kuasa he au 'aim tuaf re' natuin Nai' Yesus anbin kota Damsik. Onaim au 'nao. ¹³ Aam usi' Agripa! Oras hai mbi raan atnana', of ai' maans ii na'puup, nok askeken, asnaaf es na'ko neon goe, ntoom kau ma au aok-bian sin imsa'. ¹⁴ Hai mtaikoib main amtea afu, natuin asnaaf naan in ma'tanin. Rarit au 'neen haanf es na'uab nok kau neik uab Aram* nak, 'Hoe, Saulus! Nansaa' am es ho mha'mui' Kau piut-piut? Amsusat mmaet karu ho mraban Au roimk ii piut.' ¹⁵ Au 'neen hanaf naan, mes au ka 'iit fa in tuan. Onaim au utaan am 'ak, 'Usi'. Ho sekau ko, tua?'

Rarit hanaf naan nataah kau mnak, 'Au re' ia, Nai' Yesus re' ho mha'mui' Je piut-piut. ¹⁶ Saulus! Amfeen nai! Au ukriir Ok on re' ia, nok in sairt ii on nai: Au 'piir 'aan ko mjair tuaf re' Au 'pirsai. Ho ro he mnao mutoon meu

[☆] **26:10-11** Haef ein sin Reta' 8:3, 22:4-5 * **26:14** Anbi tuis uab Yunani matu'i mnak 'atoin Ibranis sin uab'. Sin uab neno-neno es re' uab Aram. Matu'i msa' bait on re', 'amsuus karu ho musaap a'koes ma'aika' piut'. Abitan nee, sin biasa npaek a'kose' he natukun bijae. Onaim karu bijae ngguin nasaap koit, sin haek ein antoom a'koes ee panan. In oetn ii nak 'msusa mmaet karu ho mraban au roimk ii piut.'

mansion ii ok-oke', saa'-saa' re' ho miit murair sin een neno ia mu'ko Kau. Of Au ukrira' 'teni' ko rais fe'u bian, he ho bisa mutoon meu mansion ii ok-oke'. ¹⁷ Of ho mupein susat huma'-huma'. Mes Au 'panat ko u'ko tuaf ein re' he nha'mui' ko, maski na'ko atoin Yahudis, ai' atoin a'teta'. Tebe! Au 'reun ko 'eu atoni' 'teta' re' ka atoin Yahudis sin fa. ¹⁸ Ho mnao mfei sin maatk ein ee, he sin bisa nahinin ma nmonin nbın me'u. Rarit sin nasaitan sin raan meis'ookn ein. Ma ho ro he mrurun sin ranan neu 'monit amneot. Ho mufetin main sin mu'ko niut reu'f ein sin a'nakat in kuasan, rarit meik sin meu Uisneno. Nok ranan naan ate, he Uisneno nsaok nain sin saant ein ok-oke'. Ma sin anjarin Uisneno In aanh ein, nabu-buan nok tuaf bian re' Uisneno npiir naan sin, natuin sin npirsain neu Kau. Au uabk ii ntuu' on naan, Saulus!'”

Nai' Paulus nareta' in mepu

¹⁹ Nai' Paulus antuut in uab ein, nak, “Aam usi'. Mepu re' au 'toup goe na'ko sonaf neno tunan naan, au unaob ee. Tar antea oras ia, au ro he 'meup piut-piut, ka nabei' fa he au 'tet-koit. ²⁰ Nahunu te, au utoon Usif Yesus In Raan A'honis 'eu atoin Yahudis sin anbin Damsik. Rarit au 'uum utoon 'eu atoin Yahudis sin anbin Yerusalem, ma propinsi Yudea nfuun am nateef. Rarit au 'nao 'fuun am uteef atoni' 'teta' sin pah-pah. Au u'uab 'eu sin nok muti' monas, he sin npoin na'ko sin raan penu re' asanat, rarit sin nnona' sin neek ein ma sin tuak ein ii neu Uisneno. Sin ro he nmo'en 'moe' reko neu tuaf bian, he njair tanar nak, sin nmonin fe'u nbi Uisneno.✧ ²¹ Natuin au

✧ **26:20** Haef ein sin Reta' 9:20,28-29

'meup on naan, es naan ate atoin Yahudis sin anheek kau nbi Uim Onen Uuf et Yerusalem. Ma sin he nroor niis kau. ²² Mes Uisneno nturun kau. Etun es au 'moin fe' tar antea oras ia. Onaim au bisa 'hake 'bi ia, ma ureta' ki, et ana'-ko'u, rasi re' nmatoom nok Usif Yesus In Raan A'honis. Saa'-saa' re' au utoon sin re' ia, natai nok saa' re' ka'o Musa nok Uisneno In mafefa kniun' ein ii nanoni' nain sin. ²³ Sin nanoni' are' saa' ii re' anmatoom nok Kristus, Tuaf re' Uisneno nba'an nain Je he nreek Ee neem. Nak, In ro he nasaah ha'mu'it. Rarit In nmaet. Mes In he njair unu na'ko are' amaets ein re' Uisneno namonib nafain' Ee na'ko 'maten. In es re' he nfee me'u neu atoin Yahudis sin, ma atoni' 'teta' msa' nbi mee-mee nbi pah-pinan ia."*

²⁴ Nai' Paulus na'uab ma natoon in meup goe fe', mes nai' Festus ansenu nfeek in uaban nok haan ma'tani' mnak, "Hoe! Pau! Ho mumaunu mrair. Ho muhiin bainesi', tar antea nmoe' ho roenm aan namreu'."

²⁵ Mes nai' Paulus nataah am nak, "Ama' gubernur re' au u'tuna' ko. Au ka umaunuf. Saa'-saa' re' au utoon ee ia, tebe on naan. Au ka u'uab fa rais ruum-ruum. ²⁶ Ama' usif Agripa, ho muhiin kuum, saa' re' au u'uab a'rair sin. Etun au ubrain he u'uab sin muti' monas. Au 'pirsai 'ak ho mneen murair saa'-saa' ein oke', fin saa' re' njair naan ka nbin fa baer ma'koro'. Nak, Usif Yesus re' amates naan, anmoni nfain jen. Are' too mfaun ein ok-oke' nahinin nrarin rasi naan. ²⁷ Na'ko oras ahun-hunut, Uisneno In mafefa kniun' ein natoon nain are' rasin re' ia. Au ubrain

* **26:23** Nai' Yesaya 42:6, 49:6, 1 Korintus 15:20

he 'atmanpasan 'ak, ho mpirsai msa' mafefa kniun' ein sin uabk ein."

²⁸ Usif Agripa nsenu nfeek nai' Paulus in uaban am nak, "Hoe! Pau'! Ka 'roo fa te, of ho he mmoe' kau 'jair atoni' Kristen!"

²⁹ Ma nai' Paulus nataah am nak, "On nai, usi'. Au 'onen 'eu Uisneno, he oors ii a'roo ai' haumaka', ka neu fa aam usi' ho mmees jah, mes atoni mfaun ein re' anenat neno ia msa', bisa njarin on re' au, re' Nai' Yesus In aanh ein! Mes asar hi arki kais amjair atoin bui on re' au."

³⁰ Nai' Paulus na'uab anrair on naan ate, usif Agripa nok bi Bernike, ma gubernur Festus, ma a'naet ein anfeen anhaken, ma nasaitan bare naan.

³¹ Oras sin nnaon npoin, atoin ein re' naan na'uab ein es nok es am nak, "Atoni' re' ia, in ka nmoe' fa saa'-saa' re' natai nok re' he thukun ta'mate, ai' he tataam ee neu bui!" ³² Rarit usif Agripa na'uab neu gubernur Festus am nak, "Airoo. Bait atoni' ia in kais neik in rais je nsae nteni' neu pah uuf kota Roma. Kaah fa te, rasi ia hit tafeek ee, ma tapoitn ee."

27

Sin neik nai' Paulus neu Roma

¹ Rarit gubernur Festus nafeek he nsonu' nai' Paulus neu keser et kota Roma, he in es re' nafeek rasi naan. Rarit in nnona' nai' Paulus nok atoin bui bian amsa', neu a'naak soraurs es, kaan ee nai' Julius, he neik sin neu propinsi Itali. Nai' Julius naan, soraru 'nakaf na'ko soraurs ein re' anpao keser. ² Neno naan, au (es re' nai' Lukas) 'nao 'aat 'ok nai'

Paulus amsa'. Tamba tuaf es na'ko propinsi Makedonia, kota Tesalonika, kaan ee nai' Aristarkus. Hai arkai msae bnao oe jes re' neem na'ko kota Atramitum. Natuin rencana, bnao oe naan of in he nnao neis nok bare-bare nbi propinsi Asia.

³ Hai mpoi mi'ko Kaisarea, noka' te, hai mtean kota Sidon. A'naak sorarus nai' Julius in ka nansaa' fa nai' Paulus, ma nreek nai' Paulus he nnao naim sekau re' in nahiin sin anbi kota naan. In teenb ii, he sin bisa nfeen nai' Paulus saa' re' in nperluu goe oras sin nbin tasi tnana'.

⁴ Rarit hai arkai msae mfain meu bnao oe naan, ma mnao mkoon. Mes anin na'ko bnao oe naan in matan maineun ii kah een, tar antea bnao oe naan ka bisa fa he nnao. Onaim sin ntebi bnao oe naan, ma nnao npeo' puru Siprus ma Siria sin atnaank ein, he nak hai kais mipein anin naan. ⁵ Na'ko naan, hai mnao mreif tasi nbi propinsi Kilikia ma propinsi Pamflia sin maatk ein. Hai mnao piut, tar hai mtea kota Mira, et pah Likia. Amtean naan, hai msaun misaitan bnao oe naan. ⁶ Oras hai mbi Mira, nai' Julius nataif on he naim bnao 'teta' re' he nnao neu pah Itali. In napeni bnao goes na'ko kota Aleksandria, re' he nnao neu Itali. In nreek kai oke' he msae meu bnao oe naan.

⁷ Hai mnao maan neno fauk een, mes abnao oe naan ka nnao nten-teni' fa, natuin anin na'ko in matan maineun ii kah een. Hai mhae mmaet, tar amhaumaak kota Knidus. Mes anin naan anfuu naheer fe' amsa', onaim hai mnao mreif meu puru Kreta, he miniinb om mi'ko anin. Rarit hai mkoon paanf es, kaan ee, Salmone. ⁸ Bnao oe ia, nnao nok susat

nana'renat, tar hai mkoon panaf naan, mituntuin aah puru Kreta in ninin, na' hai mtean baer jes, kaan ee, Labuan Amasat. Bare naan, anmapaumaakn ein nok kota Lasea.

⁹ Anbi naan, ameupt ein abnao oe naan nasnasan a'kre'o, fin hai mnao 'roo goen, mes hai ka mtean Itali fa fe'. Oras naan, Neno Saok Sanat atoin Yahudis ankonon nrair jen.* In oetn ii nak, ain ko'u ma oik ko'u of he nfoe. Ameupt ein nmaktaan ein he hai mnao mkoon, ai' kaah. Anneen on naan ate, nai' Paulus na'uab am nak, ¹⁰ "Au aok-bian arki! Au u'uab 'aan akre'o. Au utenab, karu hit he tnao tkoon, of hit tapein suust am nana'renat. Of abnao ia nreman nmaet, baer' ein nreman, ma hit of atmaet oke' msa'." ¹¹ Mes nai' Julius ka natniin fa nai' Paulus. In npirsai nanesib neu anaa' abnao ma abnao tuaf. Fin sin nabaarb ein he nnao npoin na'kon bare naan. ¹² In amreu'n ii, Labuan Amasat naan, in ka mamut fa karu bnao oe ro he nhaek anbi oras oikn ein anfoen. Onaim amfaut ein nak sin nromin he hai mnao mkoon meu kota Feniks. Sin roimk ein ii, karu reko te, hai mitua mtahan ambi naan, tar antea oras oikn ein nasnasan. Kota Feniks naan, puru Kreta in bare re' mamut neu bnao oe, natuin in naniinb on na'ko ain toon, ma ka napein fa okin ko'u.

Ain nautus anbi tasi

¹³ Oras anin haa'-nua' anmurai nfuu kre'o-kre'o, sin nak, ai' ain reko he sin bisa npaek

* **27:9** Oras toon bo' niim am seo (59), neon ko'u atoin Yahudis anmatoom nok Saok Sanat anmouf anbi fuun bo' ntaam neno niim. Oras naan, ain ee anfuu na'ko pasa' neon teas ma pasa' ponain sin atnaank ein.

je, he nnaon neu kota Feniks. Sin nak, "Anin ia, reko. Iim he tnao nai!" Onaim sin nasaeb bonit, ma nasaeb layar, ma hai mnao mibnono haa tais je ninin. ¹⁴⁻¹⁵ Hai mnao ka 'roo fa te, nok askeken, ain nauts ii nfoe. (Re' hit ii te tak, 'anin na'ko pasa' neon-saet ma pasa' ponain sin atnaank ein'). Anin naan nfuu bnao naan, neik je neu tais je tnanan. Ameupt ein abnao naan, sin ka bisa nabani' fa bnao. Onaim sin nparaakn aah ee. Ma bnao naan nnao natuin ahaa ain ii in a'romin.

¹⁶ Oikn ein npesan kai mtean puur aan es, kaan ee, Kauda. Oras naan, kofa' bai' je natuin kai nbi bnao goe in koitn ee fe', ma sin nheer ee nok tani. Rarit hai mheer misaeb kofa' ba'i naan, neu bnao goe tunan. Hai mhae mmaet. ¹⁷ Oras kofa' ba'i naan antea bnao goe tunan, sin npuun bnao naan nok tani nfuun am nateef, he npanat he kais-kaisa' bnao naan in hau 'been ein natpois ein, ma oe tais ii ntaam. Sin namtaun amsa', kais-kaisa' oikn ii anpesan abnao naan, ma npoirn ee neu snae kbatus Sirtis et pah Afrika. Onaim sin nasanut boin atboes, he na'bauna' bnao naan in a'naon ee kre'o.

¹⁸ Ain ko'u naan, nasniba' bnao neu 'rii ma 'ne'u. Noka' te, ameupt ein nait inporin brua' bnao naan neun tasi. ¹⁹ Anmeu te, anin naan fe' anfoe. Onaim sin namtaun nsesan. Es naan ate, sin nait inporin bnao naan in abrua' bian he nha'kaaf ee. Ma sin nait inporin amsa' bnao goe in baer mepun. ²⁰ Anin naan ka nasnaas niit fa, fai-manas neno fak-fauk. Niup gui nsaun afu, tar antea hai ka miit fa manas

ma kfuun. Hai neekm ein nabatin ma'tani'. Hai mitenab mak, ia hai ka mmoin fa goen.

²¹ Hai ka miah fa neno fauk een. Nai' Paulus no'en sin oke', ma na'uab am nak, "Aok-bian arki! Bait hi mroim mituin kau he hit kaisa' tpoi ta'ko Labuan Amasat ate, hit ka tsuus fa on re' ia. Ma hit ka truike fa msa'. ²² Oras ia, au 'toit ki oke', he mha'tain hi neekm ein naan. Of hit abnao re' ia, anpee' pisa'-pisa'. Mes kais mimtau, of ka tiit fa amates. ²³ Au 'roimk ii, hi arki mihiin mak, au re' ia Uisneno lin Ja kau. In es re' anfee kau mepu. Fini na, In nreek In ameput tuaf es na'ko sonaf neno tunan, ma in nhake nbi au bnapak. Rarit in natoon kau mnak, ²⁴ 'Paulus! Kais mumtau kre'o msa'. Ro of ho mtea keser et Roma, he m'urus ho rasi. Natuin Uisneno anneek ko, es hi asaet abnao ia, of ka tiit fa es natfuun. Of ammoin ok-oke'." ²⁵ Onaim aok-bian arki. Kais hi neekm ein nabatin. Au 'pirsai batuur-batuur 'eu Uisneno, re' In natoon kau fini na, ro of njair on re' naan. ²⁶ Abnao ia of nasrae nbi puur goes."

Abnao oe naan anhaumaak meto'

²⁷ Oras naan, anin ma okin anbeos kai mok abnao oe naan, ma npesan kai fai bo'es am haa anbi Tasi Atria. Of oni' fai ji noi natnaan, ameupt ein na'taak ein nak, hai mhaumaak meto'. ²⁸ Rarit sin nasanut rino, he nahiin oe je mnanun. Onaim sin n'uukr ee te, in a'taamn ii, nehe bo' nua. Rarit abnao naan nnao maat anteni', ma sin nasanut nteni' rino naan, ma nahiin nak oe tais ii 'taamn ii nehe bo'es am

niim.† ²⁹ Sin namtaun, kais-kaisa' bnao naan na'rae't on nbi faut puutk ein. Onaim sin nasanut bonit kotif fua' haa. Hai mhar-harap he nmeu nfin nai. ³⁰ Mes ameupt ein abnao naan anma'akoran he naen nasaitan abnao goe mninu'-mninu'. Onaim sin nasanut kofa' ba'i, ma nmo'-mo'en on re' sin he nasanut bonit matan.

³¹ Mes nai' Paulus natoon neu nai' Julius rais re'uf naan nak, "Karu ameupt ein sin ka nbin fa bnao goe naan ee te, of hi mmaet oke'."

³² Anneen nai' Paulus na'uab on naan ate, soraurs ein anreif nafeek kofa' bai' je in tani, ma nparaakn ee. Onaim ameupt ein naan ka bisa naenan fa goen.

³³ Anmeu nfin on nai te, nai' Paulus anfuri' sin oke' he nbukaen. In nak, "Krei nua goen, hit suma bisa tok-took goah, hit har-haarp aah, ka tiit tain fa saa' es ntaam neu hit taik.

³⁴ Onaim au 'toit ki he reko te, hit tbukae taan akre'o fe', he hit tapein tafani' hit neunk ii. Au 'pirsai 'ak of ka tiit fa tuaf es na'ko hit arkit tapein siraak. Hit of atmoin oke'!"

³⁵ Na'uab anrair on naan ate, nai' Paulus nait utunu'. Rarit in n'onen neu Uisneno ma ntoit makasi nbi sin maatk ein. Rarit in nait tuuk es, ma nbukae. ³⁶⁻³⁷ Sin nitan on naan ate, sin neek ein natea nfanin. Rarit sin nbukaen ok-oke'. Hai abit abnao naan, tuaf natun nua mbo' hitu mnee. Hai mbukae oke'. ³⁸ Mimseen on nai te, sin naitin ma n'okar a'kaor maak-gandum sin neun tasi, he nsoba' anha'kaaf abnao naan anteni'.

† **27:28** Nehe bo' nua, es re' meter bo' tenu mhiut. Nehe bo'es am niim, es re' meter bo' nua mhiut.

Abnao oe naan nasrae

³⁹ Anmeu saba te, ameupt ein niit meto'. Mes sin ka nahiin fa puru naan in kanan. Ma sin niit tais tuuk es, re' in niin ee masnaen. Onaim sin nharap, karu reko te, sin he neik bnao goe nnao nabnonon npeo' faut puutk ein, he ntean tais tuka' naan in ninin nok reko. ⁴⁰ Onaim sin nreif nafeek boint ein nabaran anbin tasi. Rarit sin nasanut kemudi neu tasi, he sin bisa nastiir abnao naan. Rarit sin nasaeb layar ana' abit maatn ee, he ain ee nfuu bnao goe nnao neu tais je ninin. ⁴¹ Mes abnao naan ansae naan snae a'tupus nbi tais je nanan, ma in nasrae nbi naan, ma ka bisa nakbero' nteni' fa goen. Onaim oik kou' guin anbeos nakrati' abnao goe in kotin.

⁴² Oras soraurs ein nitan on naan ate, sin he nroor niis atoin bui ngguin. Fin sin namtaun, kas-kais atoin buin naan nabha'en neun meto', rarit sin naenan kuuk. ⁴³ Mes a'naak sorarus, nai' Julius, antaar in soraurs ein, natuin in he npanat nai' Paulus. Onaim in naprenat, he sekau-sekau karu nabhae' nahiin, an'ookr ok neu tais je, rarit nabha'en neun meto'. ⁴⁴ Neu re' sin ka abhae' ahiint ein, in nreun sin he anna'an a'bena' ai' saa'-saa', rarit antaman neun tais je, ma natuin oikn ein npoin neun meto'. Onaim hai mtea meot ee nok ao-mina' ok-oke'.

28*Anbi puru Malta*

¹ Oras hai mtea mrair nok ao-mina' mbi meot ee te, na' hai mihiin mak bare naan, puru Malta. ² Abitan puru naan antoup kai nok

reko. Natuin oras naan na'uur, ma mainiikn ii kah een, onaim sin nahuup ein ai, rarit sin nak kai he mraar. ³ Nai' Paulus nsiun nok hau meto' msa'. Oras in npaan hau ngguin neu ai, nok askeken ate, kaun araut es anpoi neem, natuin in ka nabei' fa maputu'. Onaim kauna' naan, anrau ma na'kii' anbi nai' Paulus in a'niman.

⁴ Oras abitan Malta niit kauna' naan na'kii' anbi nai' Paulus in a'niman ate, sin na'uab ein es nok es am nak, "Of oni' atoni' ia, aroor atoni'. Maski tais je fe' nafeitn ee te, in uan ii on naan. Etun es in ka bisa fa he nmoin. Sekau es re' anmoe' re'uf te, of in nseu fuan."
⁵⁻⁶ Atoin ein naan nateenb ein nak, of akreo' goes anteni' te, nai' Paulus in a'niimn ee of anfu'un. Ma nok askeken ate, of in nmaet.

Mes nai' Paulus antekar kauna' naan neu ai. In ka nnaben fa menas saa'-saa'. Rarit sin npaon a'kreo' goes ate, mes nai' Paulus ka saa'-saa' fa. Onaim sin nateenb ein nak, "Kais-kaisa' atoni' ia, pah tuaf!"

⁷ Ka na'roo fa na'ko bare naan, gubernur ee in soonf ein ma in auf mainuan ein. Gubernur puru naan, kaan ee nai' Publius. In neem anseun kai nbi tais je ninin, rarit in naskau kai he hai mitua mok ne nbi in sonaf. Anbi naan, in n'urus kai neno teun.

⁸ Oras naan, gubernur ee in aam hoinf ee nameen. In nkuan on. Onaim nai' Paulus annao nkuis goe nbi in ke'en. Rarit in npooh goe, ma an'oen ee. Onaim in nareok nain.
⁹ Oras sin niit gubernur ee in aamf ee nareok on naan, amenat bian amsa' neman neu nai' Paulus. Sin ntotin he nareko' sin. Onaim in

nareko' sin imsa'. ^{10a} Rarit sin nseun banin kai, neik ein bare' amfaun.

Nai' Paulus sin nbokan na'kon puru Malta neun Itali

^{10b-11} Hai mitua mtahan mbi puru Malta funan teun, tar antea ain ko'u ma oik ko'u naan nasnaas. Oras naan, abnao goes na'ko kota Aleksandria re' in nhaek nain anbi puru Malta. Abnao naan kaan ee, Ri'aan Koen,* natuin anmui' naan pah tuaf ankie, re' bnao tuaf ee nmoe' sin na'ko hau, rarit anpasan nakfirit sin anbi bnao naan in matan. Onaim hai he msae bnao naan, ma mnao mkoon meu kota Roma. Onaim oras hai msae meu bnao naan, abitan Malta neik kai beti' ma bare' bian re' hai mperluu sin ambi bnao.

¹² Hai mnao kre'o-kre'o, tar hai mtea kota Sirakusa et puru Sisilia. Hai misnaas ambi naan neno teun. ¹³ Mi'ko naan, hai mnao mteni' mibnono haa Sisilia in ninin, rarit hai mtea kota Regium. Noka' te, anin na'ko pasa' haa'-nua' nfuu nok ma'tani', onaim hai mnao mkoon ma bnao naan in nanapa'. Anmeu te, hai mtea kota Putioli. ¹⁴ Anbi naan, hai msaun misaitan abnao naan. Rarit hai mnao maim Nai' Yesus in apirsait ein anbi bare' naan. Oras hai miteef mok sin, sin ntotin he hai mitua mok sin. Onaim hai mitua mtahan mok sin neno hiut. Rarit hai mnao raan meto' meu kota Roma. ¹⁵ Oras apirsait ein abitan kota Roma nnenan nak hai he iim meu kota Roma, sin neman nseun kai nbi raan atnana'. Bian nateef

* **28:10b-11** Tatuin rais pirsait abitan bare' naan, ri'aan koen naan, sin kaank ein es re' nai' Kastor ma nai' Poluks. Sin nua sin, es re' pah tuaf neu atoni' bnao ngguin.

kai nbi 'masa' Apius; bian nateef kai nbi baer jes, kaan ee Ropo Teun.† Oras nai' Paulus niit sin on nai te, in nbo'is Uisneno, ma in neekn ee natea.

Nai' Paulus antea Roma

¹⁶ Oras hai mtea kota Roma, [soraurs ein nataam atoin bui ngguin neu bui.]‡ Mes nai' Paulus, sin ka nataam ee fa. Sin nkoon ee, he in nseeb kuun umi. Anbi naan, in natua nok soraurs es, re' npao goe fai-manas. Sin a'niimk ein nua sin anmatopub sin nok korenit.✧

¹⁷ Neno tenu nkono te, nai' Paulus naskau atoni mnasi' Yahudi nbi bare naan, he neem nateef nok ne. Oras sin nabuan, in natoon neu sin am nak, "Aok-bian arki! Au 'uum a'tea ia, natuin atoin Yahudis sin anheek kau anbi Yerusalem. Rarit sin nana'at kau neu anaa' aprenat pah Roma. Te kaah, au ka 'mui' fa sanat. Au ka 'moe' fa sanat saa'-saa' re' anraban neu hit atoin Yahudis. Au ka 'moe' fa sanat saa'-saa' amsa' re' anraban hit atoran harat, re' hit ttoup tain sin ta'ko hit be'i-na'i sin. ¹⁸ Anaa' apreent ein anparikas anrair au rais ji nbi nee. Mes sin ka niit fa au sanat mese' msa', re' anmatoom nok hukun a'maten. Etun sin he nafetin kau. ¹⁹ Mes a'naet ein atoin Yahudis ka ntoup fa rasi tfeka' na'ko anaa' aprenat re' nak he nafetin kau. Es naan ate, au usaeb ukonob au rais ji 'eu pah Roma in uun ia. Au 'moe' on naan, mes au ka 'mui' fa tenab

† **28:15** 'Masa' Apius in a'roon ii of oni' kiru bo' hiut (70) na'ko kota Roma. Ropo Teun in a'roon ii of oni' kiru bo' niim am teun (53) na'ko kota Roma. ‡ **28:16** a: Anmui' tuis uab Yunani ahunut bian, re' ka npaek fa tuis anbi kurung.

✧ **28:16** Haef ein sin Reta' 28:20

he utraak au atoin Yahudis sin. ☆ 20 Rasi naan, es re' anmoe' kau tar au uskau he hit tabua tbi ia. Maut he hit bisa ta'uab saa' re' hit atoin Yahudis atpa-pao goe: etun hit tharap Usif re' Uisneno he nreek Ee neem, he nfee 'honis neu kit too Israelas. Rasi re' ia, in kakain tar sin nfuut kau nok korenit re' ia, tua."

21 Rarit sin natahan am nak, "Antea oras ia, hai ka mtoup miit fa suurt es na'ko Yudea re' he natoon kai nok ho rasi. On naan amsa', re' amneemt ein na'ko naan, sin ka na'uab niit fa ho rais ji, tua. 22 Mes hai mroim he mneen saa' re' ho mpirsai mrair je, natuin hai mneen amrair ambi mee-mee, nak too mfaun ein anpenan pukan Kristen sin noni'. Mes amneon ii, on mee te, hai ka mihiin maan ee fa. Onaim ho mureta' miit kai, tua."

23 Onaim sin akoran he naim nanan oors es, he nateef anfanin. Antea in oors ate, too gui mfaun ii kah een neem nabuan anbin nai' Paulus in umi. Onaim in nmurai nareta' sin Uisneno In aprenat. In nait ka'o Musa in tuis ein, ma Uisneno In mafefa kniun' ein bian sin tuis ein, he nheer sin he npirsain neun Nai' Yesus. In na'uab na'ko nok-noka' antea maans ii nmaeb.

24 Oras sin mneen anrair nai' Paulus in uaban, bian anpirsain, mes bian kahaf. 25 Sin nasurin es nok es, tar tuaf bian he nfanin. Mes nai' Paulus na'uab am nak, "Tebe! Hi surin re' ia, natai nok saa' re' Uisneno In Asmaan Akniun' ee natoon nain sin neu ka'o Yesaya 26 mnak,

'Ho mnao mutoon meu pah re' ia mmak,
"Of hi mneen ma mitniin Au uabk ii piut,

☆ 28:19 Haef ein sin Reta' 25:11

mes ka mihiin je fa mnuut es!

Hi mkius mifan-fain saa' re' Au 'moe' ma
'tao,
mes hi ka mfaïroir je fa.”

²⁷ Natuin atoni' re' pah ia, sin neek ein ro fatu.
Sin ruik ein ka nroim he nnenan fa goen!
Ma sin maatk ein ee, nahuum on re' he
nforon nrarin!

Anparaak he sin kaisa' nnenan nai;

Ma nparaak he sin maatk ein anforon.

Ma nparaak he sin neek ein na'teme
nkonon.

Tar antea sin ka nahinin fa ranan he ntebin
nfain neman neu Kau ntenin,

Onaim Au bisa ureko' sin, on mee?''”[☆]

²⁸ Onaim nai' Paulus natu'ub in reta' naan,
ma na'uab am nak, “On nai, aok-bian arki! Hi
ro he mihiin mak, oras ia, Uisneno nabarab
anrair he nsoi nafetin neu atoni' 'teta' re' ka
atoin Yahudis fa, natuin sin nromin he nneen
ma natniin Ee.” ²⁹ [Nai' Paulus na'uab anrair
on naan ate, too mfaun ein naan ansisa'en.
Mes sin nteenb ein ii ka natefan fa, natuin sin
nasurin es nok es.][§]

³⁰ Nai' Paulus natua nbi uim seba' naan,
antea toon nua. In ntoup sekau-sekau re'
neman neu ne, nok neek marine.

³¹ Nok ranan naan, in napein mainuan he
nareta' Uisneno In aprenat, ma nanoni' Usif
Yesus In Raan A'honis neu sin. In na'uab nok
neek abrain, ma ka tiit fa 'eka' msa'.

Aam Teofilus. Au reta' ia na'tuuk ma na'paar
on re' ia, tua.

Na'ko au,

[☆] **28:27** Nai' Yesaya 6:9-10 § **28:29** Era' re' ia, ka matu'i
fa et tuis uab Yunani ahunut bian.

nai' Lukas kau, tua

**Uisneno In Kabin ma Prenat: Rais
Manba'an Fe'u nok Reta' Ahun-hunut
Genesis and the New Testament in the Amarasi
language of Indonesia
Kejadian dan Perjanjian Baru dalam bahasa
Amarasi dari**

copyright © 1999-2014 Unit Bahasa dan Budaya, Kupang NTT,
Indonesia

Language: Amarasi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the
Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from
it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual
words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site
are licensed just for use with those Scriptures and documents. For
other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Sep 2022 from source
files dated 30 Nov 2021

60603d94-9a14-5831-a729-e3ba7b0ebc25